

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1947.

Andra kammaren.

Nr II.

Lördagen den 8 mars.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 1 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Mossberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 75, angående riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken m. m.;
 - nr 76, angående omorganisation av hushållningssällskapen m. m.;
 - nr 77, angående åtgärder till skydd mot sand- och jordflykt;
 - nr 78, med förslag till lag om uppsikt å jordbruk m. m.;
 - nr 79, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 43 § förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kro-
noegendom;
 - nr 95, med förslag till lag om virkesmätning, m. m.;
 - nr 96, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 56 § lagen den 18
juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, m. m.;
 - nr 108, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret
1947/48;
 - nr 109, angående livränta åt E. L. Ceder m. m.;
 - nr 110, angående befrielse från ersättningsskyldighet för konteramiralen C.
G. Wahlström;
 - nr 112, angående redovisning av tillgångar och skulder m. m. vid örlogs-
varvens marinverkstäder;
 - nr 115, angående anslag till anskaffning av motorbåtar för tullverket;
 - nr 116, angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta
arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret
1946/47, m. m.;
 - nr 117, angående godkännande av förslag till avtal mellan staten, å ena si-
dan, samt Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag och Trafikaktiebolaget
Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan;
 - nr 118, angående befrielse i vissa fall från nöjesskatt;
 - nr 119, angående utsträckning i vissa fall av i 8 § 1 mom. tulltaxeförord-
ningen stadgade tidsfrister för åtnjutande av tullfrihet; och
 - nr 124, angående viss försöksverksamhet på yrkesmedicinens område.
- Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse:

Till herr talmannen i riksdagens andra kammare.

För den åtgärd, som på riksdagen må ankomma, får jag härmed vördsamt
anmäla, att biskopen Tor Andræ, vilken den 14 mars 1945 av riksdagen för-
Andra kammarens protokoll 1947. Nr 11.

ordnats att vara en av kommitterade till tryckfrihetens vård, den 24 februari 1947 avlidit.

Stockholm i justitieombudsmansexpeditionen den 4 mars 1947.

FOLKE RUDEWALL.

Gösta Stenlund.

På förslag av herr talmannen, som förklarade sig hava om tiden för valen samrätt med första kamarens talman, beslöt kammaren att vid plenum onsdagen den 19 mars företaga val av dels tolv valmän att, gemensamt med ett lika antal valmän från första kammaren, välja en kommitterad för tryckfrihetens vård, dels ock tre suppleanter för förstnämnda valmän.

§ 4.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts på kammarens bord vilande propositioner; och remitterades därvid

till behandling av lagutskott propositionen nr 50, med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering;

till statsutskottet propositionerna:

nr 51, angående pensionsstyrelsens organisation m. m.; och
nr 94, angående vissa investeringar i postverkets fond för budgetåret 1947/48 m. m.;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 99, med förslag till lag om fortsatt tillämpning av äldre rättegångsbalken å rättegången vid krigsdomstol m. m.; och
nr 100, med förslag till lag om förbud mot politiska uniformer;

till statsutskottet propositionerna:

nr 101, angående föräljning av fastigheter, som förvaltas av försvarets bostadsanskaffningsnämnd, m. m.;

nr 103, angående försäljning av vissa under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förvaltning stående fastigheter vid Falsterbokanalen;

nr 104, angående anslag till bidrag till vissa kommunikationsändamål;

nr 105, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag;

nr 106, angående bestridande av vissa kostnader från anslaget till oförutsedda utgifter; och

nr 107, angående vissa investeringar i statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1947/48; samt

till utrikesutskottet propositionen nr 111, angående ratificering av ändringar i stadgan för Internationella arbetsorganisationen m. m.

§ 5.

Föredrogos var för sig följande på bordet vilande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 338 av herr *Adolfsson m. fl.*; och

nr 339 av fru *Ericsson* i Luleå *m. fl.*;

till bevillningsutskottet motionen nr 340 av herr *Olson* i Göteborg; samt

till behandling av lagutskott motionen nr 341 av herr *Johansson* i Stockholm.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Osterman* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående bygande av en bro över Indalsälven vid Järkvitsle, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs den av herr *von Friesen* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående ändring av tulltaxan i syfte att möjliggöra import av varor tillverkade av nylon.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Föredrogs den av herr *Ljungberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet *Ericsson* angående den nuvarande bränslesituationen m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Interpellation.

Herr **Lundberg**, som anförde: Herr talman! Polisen intager en central ställning i ett demokratiskt samhälle. Dess dagliga och grannliga kontakt med allmänheten ställer stora krav på den enskilde polismannen. Ett förtroendefullt samarbete mellan polismakten och allmänheten är nödvändigt. Skall detta bli möjligt, kräves att polispersonalen har vittgående samhällskunskap och förmåga att på ett naturligt sätt umgås med allmänheten samt att den kan bruka lagar och föreskrifter med ett sunt omdöme. Ur denna synpunkt är det angeläget, att rekryterings- och utbildningsfrågorna ägnas stor uppmärksamhet, och att bestämmelserna i ämnet få en sådan utformning, att de främja en sund demokratisering.

Statsrådet *Mossberg* har i ett föredrag och genom att tillsätta en statlig utredning ställt i utsikt en förändring av polisens utbildning och att denna utbildning skulle bli kostnadsfri samt att det under utbildningstiden skulle utgå statlig lön till eleverna. Detta uttalande och initiativ hälsas med tillfredsställelse, och stora förväntningar knyts till en demokratisering av polisutbildningen. Tyvärr tar en utredning tid, och dagens utbildningsproblem för polismännen är av sådan art, att man måste ifrågasätta, om inte samhället i väntan på utredningens förslag måste vidtaga provisoriska åtgärder för att lätta de ekonomiska svårigheter, som följa med en genomgång av polisskolan, under tiden fram till dess definitiva förslag kunna komma. Detta kan ske genom att polisdistrikten åläggas att utbetala full lön till den personal, som genomgår statens polisskola, eller också genom att staten själv provisoriskt påtager sig kostnaderna för en statlig lön till elever vid polisskolans kurser.

Ur samhällssynpunkt är det naturligt att kräva ökad utbildning av polispersonalen, speciellt då i fråga om samhällskunskap. Det är då angeläget, att de ökade kostnaderna för utbildningen övertagas av samhället. I vissa

Interpellation. (Forts.)

städer få även polismännen redan nu behålla hela eller en del av sin lön under den tid, de genomgå kurser. Detta torde dock icke vara fallet i landsortsdistrikten, utan där få polis- eller fjärdingsmännen avstå sin lön under den tid, de genomgå polisskolan. Undervisningen vid polisskolan är fri, men trots detta bli utgifterna vid genomgången av en kurs betydande. För en polisman, som har familj och som genomgår en 21 veckors konstapelkurs, torde, om han saknar eget kapital, skuldsättningen bli inemot 3 000 kronor; önskar han ytterligare komplettera sin utbildning med att genomgå överkonstapelklassen på 28 veckor, sker en fördubbling av denna skuld. Avlöningvillkoren äro även varierande inom olika distrikt, och i landsorten utgå i regel sämre anställningsförmåner. Enligt upplysning utgår i de bättre betalda polisdistrikten på landsbygden till polismännen en grundlön på 3 800 kr. plus 20,7 % i dyrtidstillägg, 250 kr. i beklädnadsbidrag och 200 kr. till kontorslokal; i denna lön är då även ett motorfordonsbidrag inräknat. Med hänsyn till inkomsten måste det anses mycket betungande för en polisman att av denna inkomst nödgas betala ränte- och amorteringskostnader för sin utbildning.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet Mossberg få rikta följande frågor:

Har statsrådet uppmärksammat de av mig anförda ekonomiska svårigheterna för polispersonal vid genomgång av polissskola? Och om så är, anser statsrådet det möjligt att i avvaktan på förslag från den statliga utredningen ett provisoriskt förslag om lön vid genomgång av kurs vid statens polissskola kan framläggas för årets riksdag?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckt motion om höjt dagtraktamente för landstingsman;

nr 2, i anledning av väckta motioner om viss ändring av bestämmelserna rörande stads indelning i valkretsar vid stadsfullmäktigeval; och

nr 3, i anledning av väckta motioner om beredande av möjlighet till ökning av antalet ledamöter i kommunernas fullmäktigerepresentationer;

statsutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under statens affärsverksfonder gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1947/48 i avseende å postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk jämte i ämnet väckta motioner;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande kapitalbudgeten under luftfartsfonden gjorda framställningar angående anslaget för budgetåret 1947/48 jämte i ämnet väckt motion;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag under försvarets fonder för budgetåret 1947/48 jämte i ämnet väckt motion; och

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa investeringar i telegrafverkets fond för budgetåret 1947/48;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt tullfrihet för Svenska röda korset för viss sjukvårds-, beklädnads- och sjuktransportmateriel;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt tullfrihet i vissa fall för Föreningen rädda barnen för kläder, beklädnadsmateriel och livsförnödenheter;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit;

nr 19, i anledning av väckt motion om rätt för inkomsttagare att vid uppgivande i självdeklaration av skattepliktig inkomst frånräkna samtliga skatter, som avdragits i samband med avlöningens utbetalande;

nr 20, i anledning av väckt motion om vidgad rätt till avdrag för värdeminskning å lantmannabyggnader vid deklarerering av inkomst från jordbruksfastighet; och

nr 21, i anledning av väckt motion om åtgärder för åstadkommande av kontroll över självdeklarationsplikens riktiga fullgörande;

bankoutskottets memorial och utlåtande:

nr 7, angående tilläggsarvode till notarien med sekreterargöröml hos första lagutskottet, hovrättsfiskalen A. Arvidsson;

nr 8, angående avlöningsförmånerna åt kanslibiträdet å riksdagens tryckeriexpedition fru Gunvor Blinke under tjänstledighet på grund av havandeskap;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphävande av andra stycket lagen den 11 april 1924 (nr 68) angående upphävande av danska och norska skiljemynts giltighet som lagligt betalningsmedel i Sverige; och

nr 10, angående användande av riksbankens vinst för år 1946;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 29 juni 1945 (nr 522) om kontroll å viss utländsk egendom m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.; och

nr 15, i anledning av väckt motion angående åtgärder i syfte att avskaffa övergrepp och rättskränkningar mot underordnade inom militärväsendet;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m.;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete; och

nr 11, i anledning av väckt motion angående ökad semesterersättning för arbetstagare;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder för hästavelns främjande m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 11, i anledning av väckt motion om utredning angående tjurarnas avhorning; och

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om sådan ändring i gällande bestämmelser, att barn under 6 års ålder få resa fritt på statens järnvägar.

§ 11.

Vid föredragning av ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 169, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om ökad delaktighet för danska, finländska, isländska och norska medborgare i rättigheter och förmåner, som tillkomma svenska medborgare, beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt tredje tillfälliga utskott.

§ 12.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från första lagutskottet:

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ersättning av allmänna medel till vittnen m. fl.;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i strafflagen;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 26 april 1940 (nr 272) med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 4 juni 1943 (nr 274) om förlängd giltighetstid för ränte- och utdelningskuponger, m. m.;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 december 1940 (nr 995) om straff för sabotage; och

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket; samt

från andra lagutskottet:

nr 60, i anledning av väckt motion om skärpning av bestämmelserna i 63 § alkoholistlagen; och

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293).

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.12 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 11 mars.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 4 och den 5 innevarande mars.

§ 2.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 180, innefattande inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess denna dag fattade beslut, att ett särskilt utskott, bestående av tjugufyra ledamöter, tolv från vardera kammaren, skulle tillsättas för behandling av ej mindre Kungl. Maj:ts propositioner

nr 75, angående riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken m. m.;

nr 76, angående omorganisation av hushållningssällskapen m. m.;

nr 77, angående åtgärder till skydd mot sand- och jordflykt;

nr 78, med förslag till lag om uppsikt å jordbruk m. m.; och

nr 79, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 43 § förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom;

än även de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor;

och beslöt andra kammaren antaga berörda inbjudan.

På förslag av herr talmannen, som förklarade sig hava om tiden för val till ifrågakvarande utskott samrätt med första kammarens talman, beslöt andra kammaren att vid plenum onsdagen den 19 innevarande mars förrätta val av ledamöter och suppleanter i detta utskott.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr **Liedberg** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig föreslå, att andra kammaren måtte besluta att till detta särskilda utskott välja lika många suppleanter som antalet suppleanter i statsutskottet eller således 20.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 3.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman *Birger Utbult*, Öckerö, på grund av sjukdom är oförmögen att närvara vid riksdagen under ca 1 vecka framåt, intygas.

Öckerö 9 mars 1947.

H. Ljunggren,
prov.-läk.

Vidare upplästes följande inkomna läkarintyg:

Fru *Hildur Humla* är på grund av sjukdom oförmögen att delta i riksdagens arbete fr. o. m. d. 11 mars t. o. m. d. 26 mars 1947 och har tillrättts vila under denna tid, vilket på begäran intygas.

Uddeholm 10 mars 1947.

Nils Lundgren,

leg. läk.

Kammaren beviljade fru Humla ledighet från riksdagsgöromålen fr. o. m. den 11 t. o. m. den 26 innevarande mars.

§ 4.

Herr statsrådet *Sträng* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 113, angående åtgärder till stödjande av oljeväxt- samt lin- och hampodlingen m. m.;

nr 120, angående pension åt vissa biträden å härads-skrivarkontor;

nr 121, angående ändrade pensionsbestämmelser för heltidsanställda hemvårdarinnor inom den statsunderstödda sociala hemhjälpverksamheten;

nr 123, angående pension eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 125, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 126, med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350);

nr 127, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv;

nr 134, angående löneklassplacering av viss personal, som övergått i statens järnvägars tjänst vid statsförvärv av enskild järnväg, m. m.;

nr 136, angående anslag till riksräkenskapsverket för budgetåret 1947/48;

nr 137, angående redovisning av vissa kronan tillhöriga markområden i Stockholm m. m.;

nr 138, angående anslag för budgetåret 1947/48 till statens avtalsnämnd;

nr 140, angående provisoriskt lönetillägg och tillfälligt lönetillägg till viss militär personal;

nr 141, angående pensionsrätt för tillsyningsmannen E. H. Hansson m. m.;

nr 144, angående anslag till Grundförbättringar: Lyckebyåns regleringsföretag;

nr 147, med förslag till förordning om skattefrihet i vissa fall för realisationsvinst vid expropriation m. m.; och

nr 163, angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47.

Dessa propositioner bordlades.

§ 5.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts på kammarens bord väsende propositioner; och hänvisades därvid till det särskilda utskott, som jämlikt kamrarnas innevarande dag fattade beslut skulle tillsättas, propositionerna:

nr 75, angående riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken m. m.;

nr 76, angående omorganisation av hushållningssällskapen m. m.;

nr 77, angående åtgärder till skydd mot sand- och jordflykt;

nr 78, med förslag till lag om uppsikt å jordbruk m. m.; och
nr 79, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 43 § förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 95, med förslag till lag om virkesmätning, m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick anslag under nionde huvudtiteln, till jordbruksutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Propositionen nr 96, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 56 § lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, m. m., hänvisades, såvitt angick däri upptaget lagförslag, till behandling av lagutskott och i övrigt till jordbruksutskottet.

Härefter föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts på bordet liggande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 108, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1947/48;

nr 109, angående livränta åt E. L. Ceder m. m.;

nr 110, angående befrielse från ersättningsskyldighet för konteramiralen C. G. Wahlström;

nr 112, angående redovisning av tillgångar och skulder m. m. vid örlogsvarvens marinverkstäder;

nr 115, angående anslag till anskaffning av motorbåtar för tullverket;

nr 116, angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47, m. m.; och

nr 117, angående godkännande av förslag till avtal mellan staten, å ena sidan, samt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan;

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 118, angående befrielse i vissa fall från nöjesskatt; och

nr 119, angående utsträckning i vissa fall av i 8 § 1 mom. tulltaxeförordningen stadgade tidsfrister för åtnjutande av tullfrihet; samt

till statsutskottet propositionen nr 124, angående viss försöksverksamhet på yrkesmedicinens område.

§ 6.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 1—3, statsutskottets utlåtanden nr 9 samt 31—33, bevillningsutskottets betänkan- den nr 16—21, bankoutskottets memorial och utlåtande nr 7—10, första lag- utskottets utlåtanden nr 12, 14 och 15, andra lagutskottets utlåtanden nr 8— 11, jordbruksutskottets utlåtanden nr 1 och 10—12 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

§ 7.

Föredrogs den av herr *Lundberg* vid kammarens nästföregående samman- träde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet Mossberg angående avhjälpande av ekonomiska svårighe- ter för polismän att genomgå statens polisskola.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **Liedberg**, som yttrade: Herr talman! Med hänsyn till omfattningen av de med Kungl. Maj:ts propositioner nr 75, angående riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken m. m., nr 76, angående omorganisation av hushållningssällskapen m. m., nr 77, angående åtgärder till skydd mot sand- och jordflykt, nr 78, med förslag till lag om uppsikt å jordbruk m. m., och nr 79, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 43 § förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom, avsedda ärendena tillåter jag mig anhålla, att kammaren måtte medgiva utsträckning av tiden för avgivande av motioner i anledning av sagda propositioner till det sammanträde, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionernas avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

§ 9.

Ordet lämnades på begäran till

Rättelse av tryckfel i jordbruksutskottets utlåtande nr 10.

Herr **Andersson** i Löbbo, som anförde: Herr talman! På förekommen anledning ber jag att få meddela och till kammarens protokoll anteckna, att i jordbruksutskottets utlåtande nr 10 förekommer en felaktighet så till vida, att när det i utlåtandet talas om motion I: 233, avses motion I: 223.

§ 10.

Herr **Liedberg**, som anförde: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta att å morgondagens föredragningslista jordbruksutskottets utlåtande nr 1 skall uppföras närmast efter samma utskotts utlåtande nr 10 och övriga ärenden i den ordning de förekomma på dagens föredragningslista.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 11.

Herr **Persson** i Landafors avlämnade en av honom och fru **Rönn-Christiansson** undertecknad motion, nr 342, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 80, angående anslag till Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbotten.

Vidare avlämnades följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 86, med förslag till förordning om investeringsfonder, nämligen

- nr 343 av herr *Olson* i Göteborg;
- nr 344 av herr *Kristensson*; samt
- nr 345 av herr *Hæggbloom m. fl.*

Slutligen avlämnade herr *von Seth* en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 346, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 83, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.

Samtliga dessa motioner bordlades.

§ 12.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Interpellation.

Herr **Henriksson**, som anförde: Herr talman! Mellan Sveriges lantbruksförbund, representerande sina medlemmar Svenska mejeriernas riksförening, Sveriges slakteriförbund, Svenska lantmännens riksförbund och Svenska ägg-handelsförbundet ävensom Riksförbundet landsbygdens folk å ena sidan samt Kooperativa förbundet för egen del och såsom företrädare för de till förbundet anslutna konsumentorganisationerna å andra sidan träffades den 19 juli 1945 en samarbetsöverenskommelse. En med denna likartad överenskommelse träffades den 20 december 1945 mellan Sveriges lantbruksförbund, representerande nyssnämnda jordbruksorganisationer, och Sveriges köpmannaförbund för egen del och som företrädare för de till förbundet anslutna branschorganisationerna. Vidare ha i anslutning till de här omnämnda huvudavtalen träffats två branschavtal nämligen mellan Svenska mejeriernas riksförening och Sveriges speceri- & livsmedelshandlareförbund samt mellan Svenska mejeriernas riksförening och Kooperativa förbundet. Såväl huvudavtal som branschavtal publicerades efter undertecknandet av de avtalsslutande parterna både i dagspressen och fackpressen. Några kritiska kommentarer framfördes icke i pressen i anslutning till denna publicering.

Sedan den inom kommerskollegium upprättade monopolutredningsbyrån i enlighet med lagen om övervakning av konkurrensbegränsning inom näringslivet anmodat Sveriges köpmannaförbund att uppgiva vilka avtal eller överenskommelser förbundet träffat med andra organisationer och sammanslutningar, överlämnade köpmannaförbundet i november 1946 till monopolutredningsbyrån uppgifter om det med Sveriges lantbruksförbund träffade avtalet. Samtidigt lämnades uppgifter om det med Svenska mejeriernas riksförening träffade branschavtalet. Dessa avtal registrerades av monopolutredningsbyrån den 15 februari 1947 och utlämnades några dagar senare till Tidningarnas telegrambyrå för publicering. Åtskilliga omständigheter — bl. a. tidningsartiklarnas avfattning — ge vid handen att utlämnandet av avtalen för publicering skedde på *byråns* initiativ. Stor publicitet har också ägnats dessa avtal. Jag vill ännu en gång fästa uppmärksamheten på den omständigheten, att de avtalsslutande parterna själva omedelbart efter undertecknandet läto publicera avtalen genom dagspress, fackpress och radio. Genom det sätt, på vilket monopolutredningsbyrån nu verkställt den förnyade publiceringen, har allmänheten givits den uppfattningen att det rörde sig om några hemliga avtal.

Det finns emellertid en annan omständighet i detta sammanhang, som är i högsta grad anmärkningsvärd. Det avtal, som träffades av Kooperativa förbundet med jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse sex månader före det av köpmannaförbundet träffade avtalet, har *icke* registrerats och publicerats av monopolutredningsbyrån, trots att avtalen ha samma karaktär och innebörd och trots att K. F:s avtal kom till byråns kännedom i december 1946 genom uppgift lämnad av Svenska mejeriernas riksförening. Detta handlingssätt har i vida kretsar framkallat frågan, huruvida monopolutredningsbyrån haft en tendentiös avsikt med sitt handläggande av denna fråga.

Med hänvisning till vad jag här anført anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framställa följande frågor:

1. Anser herr statsrådet att monopolutredningsbyrån handlat riktigt genom att till T. T. utlämna registrerade avtal för publicering, då dessa, i princip offentliga, enligt lagens mening blott skola hållas tillgängliga hos byrån för dem som önska taga del av avtalen och vidare genom att vid avtalens utlämnan-

Interpellation. (Forts.)

de till T. T. icke uppge, att de vid ingåendet redan blivit publicerade genom de avtalslutande parternas försorg?

2. Anser herr statsrådet vidare att monopolutredningsbyrån förfarit riktigt genom att införa offentligheten tillkännagiva blott det mellan Sveriges köpmannaförbund och Sveriges lantbruksförbund ingångna avtalet utan att samtidigt offentliggöra det mellan Kooperativa förbundet och Sveriges lantbruksförbund ingångna avtalet, vilket legat till grund för det förstnämnda avtalet och därför är av praktiskt taget samma innehåll som detta och som vidare var för byrån bekant månader innan det förstnämnda avtalet offentliggjordes?

Denna anhållan bordlades.

§ 13.

Interpellation. Herr **Pettersson** i Ersbacken erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Det är en känd sak att tillgången på utbildade sjuksköterskor icke motsvarar antalet platser. Bristen är betydande och många platser måste stå vakanta. Det har ju också till och med hänt, att avdelningar på sjukhus måst tillfälligtvis stängas på grund av personalbrist. Genom det av förra årets höstriksdag fattade beslutet om fri sjukvård kommer att krävas en väsentlig ökning av sjukvårdspersonalen. När reformen blir fullt genomförd uppskattas behovet av sjuksköterskor till omkring 17 000. För närvarande finns endast något över 10 000 sjuksköterskor i landet.

Antalet utbildade sjuksköterskor måste således under de närmaste åren ökas med över 6 000, om sjukvårdsreformen icke mer eller mindre skall bli en reform på papperet. Frågan om utbildning av nya sjuksköterskor för att öka sjuksköterskekårens numerär i erforderlig utsträckning blir således ett allvarligt problem. Sedan 1930 har visserligen antalet elevplatser vid sjuksköterskeskolorna fördubblats men den årliga avgången från sjuksköterskeyrket är nu så pass stor, att den årliga faktiska ökningen av antalet aktivt arbetande sköterskor är mindre än år 1930. Under 1940-talet har också antalet sökande till sjuksköterskeskolorna befunnit sig i sjunkande från år till år, åtminstone fram till år 1945. Detta år antogs 1 096 elever vid samtliga skolor, medan antalet elevplatser uppgick till 1 172. Alla elevplatser kunde således icke fyllas. Även under 1946 var vid många skolor antalet intagna elever mindre än antalet godkända elevplatser.

Då behovet av nya sjuksköterskor kommer att öka så avsevärt måste statsmakterna ägna allvarlig uppmärksamhet åt sjuksköterskeutbildningens problem. Det tillsattes förra året en kunglig kommitté för utredning av sjuksköterskeutbildningen och enligt uppgift skulle denna kommitté bli färdig med sitt arbete under första hälften av innevarande år. Några förslag på grundval av denna kommittés arbete torde sannolikt icke kunna föreläggas detta års riksdag. Läget på sjukvårdens område är emellertid sådant, att det kan ligga fara i dröjsmål med att organisera utbildningen av sjuksköterskor i enlighet med de krav, som den planerade utbyggnaden av landets sjukvårdsanstalter kräver. I avvaktan på resultatet av den nämnda kommitténs arbete och de förslag, vartill detta kan ge anledning, borde vissa åtgärder av provisorisk karaktär kunna vidtagas för att få till stånd bättre förhållanden på sjuksköterskeutbildningens område, så att därigenom ett större antal sökande till sjuksköterskeskolorna skulle kunna erhållas redan till nästa år.

En åtgärd i denna riktning, som säkerligen skulle komma att visa sig vara mycket betydelsefull, vore att göra utbildningen vid samtliga sjuksköterskeskolor kostnadsfri samt att tillerkänna eleverna någon lön under utbildnings-

Interpellation. (Forts.)

tiden. Vid landstingens sjuksköterskeskolor tillämpas redan denna praxis. Inga elevavgifter uttagas vid dessa skolor, och under hela utbildningstiden, som omfattar en teoretisk undervisning under 4 till 6 månader och praktisk tjänstgöring under cirka 3 år, erhålla eleverna fri möblerad bostad samt fri kost och tvätt jämte en varierande kontant ersättning för sitt arbete, som kan beräknas uppgå till i genomsnitt 50 kronor per månad. Vid flertalet andra skolor däremot uttagas elevavgifter av eleverna, och de ekonomiska förmåner, som tillerkännas eleverna under det praktiska arbetet, torde i regel icke vara så fördelaktiga som vid landstingens utbildningsanstalter. Dock torde fri bostad och fri kost i regel erhållas. Medellösa eller mindre bemedlade elever kunna erhålla statsbidrag för bestridande av halva elevavgiften, dock högst 250 kr. Denna inskränkning av statsbidragsrätten kan dock icke längre anses motiverad; utbildningen bör vara helt kostnadsfri.

Då dessa sjuksköterskeskolor, med undantag för karolinska sjukhusets, ha annan huvudman än staten, torde staten böra lämna bidrag till skolorna för att utbildningen skall kunna göras kostnadsfri. Det anslag som hittills årligen upptagits på socialdepartementets stat som bidrag till driften av godkända sjuksköterskeskolor är för begränsat till både belopp och villkor för att spela någon större roll för sjuksköterskeutbildningen. Under budgetåret 1945/46 utanordnades bidrag från detta anslag endast till en sjuksköterskeskola. För att elever i andra sjuksköterskeskolor än landstingens skola kunna erhålla lön under utbildningstiden torde det böra övervägas, om statsbidrag bör utgå även för detta ändamål. Då eleverna under praktiktjänstgöringen få utföra arbete i sjukvårdens tjänst är dylik lön synnerligen motiverad.

Med anledning av vad som sålunda anförts hemställer jag om andra kamarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande fråga:

Är herr statsrådet villig att till årets riksdag framlägga förslag, avseende att skapa möjligheter för att göra utbildningen vid landets samtliga sjuksköterskeskolor kostnadsfri samt att tillerkänna eleverna viss löneförbättring under den praktiska utbildningen?

Denna anhållan bordlades.

§ 14.

Ordet lämnades på begäran till

Interpellation.

Herr **Kempe**, som anförde: Herr talman! Den 29 juli 1945 uppdrogs åt f. d. generaldirektör G. Malm i vattenfallsstyrelsen att verkställa vissa utredningar rörande Seffle kanal. Uppdraget har verkställts och redovisats i ett betänkande som avlämnats till Kungl. Maj:t den 28 augusti 1946.

Betänkandet utmynnar i ett förslag om att staten skall övertaga aktiemajoriteten i Seffle kanalbolag och att en ombyggnad företages, som möjliggör för fartyg upp till 1 000 ton att använda sig av denna farled.

Utredningsmannen hade räknat med att regeringen redan i år skulle framlägga proposition i ärendet. Kanalen är en viktig förbindelseled för Glavs-fjordens industrier, varför en fördjupning av densamma kommer att få stor betydelse för näringslivet. Industridöden har tidigare härjat i dessa trakter. Stömne sulfatfabrik, Kolsäters kartongfabrik och Glava glasbruk nedlade verksamheten under trettioalet. Risken för ytterligare industrinedläggelser är stor, såvida icke kommunikationerna förbättras. Vi ha efter Glavs-fjorden så viktiga industricentra som Arvika, Jössefors och Amotfors. Dessa industrier äro mer eller mindre beroende av Seffle kanal som kommunikationsled för export av

Interpellation. (Forts.)

sina produkter men också för import av kol och andra förnödenheter. Utbyggnad av Seffle kanal är således av stor betydelse för den industriella utvecklingen i denna del av Värmland. Här sammanfalla ett viktigt industriellt och ett viktigt befolkningspolitiskt intresse.

Staten, som har investerat kapital i Trollhätte kanal, bör givetvis vara intresserad av att Seffle kanal utbygges så att även större fartyg kunna befara denna farled, vilket kommer att öka sjöfarten och även medföra en näringspolitisk utveckling.

Sedan utredningsmannen föreslagit regeringen att framlägga proposition redan i år om statens övertagande av Seffle kanal och att samtidigt företaga en ombyggnad och fördjupning av densamma, hade man väntat att proposition skulle avlämnas. Regeringen har emellertid varken i statsverkspropositionen eller i planen över propositioner, som eventuellt komma att lämnas i år, meddelat något om Seffle kanal, och därav drar man den slutsatsen, att frågan avskrivits eller skjutits på en obestämd framtid.

Med stöd av vad som framhållits hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra följande fråga:

Kan man förvänta att statsrådet kommer att framlägga proposition i år i enlighet med utredningsmannens förslag om statens övertagande av Seffle kanalbolag?

Denna anhållan bordlades.

§ 15.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48 under riksstatsens tredje huvudtitel, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde; och

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Förenta Nationerna m. m.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

Kammaren ledamöter åtskildes härefter kl. 4.25 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 12 mars.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Herr **talmannen** yttrade: Efter samråd med talmannen i första kammaren och talmanskonferensen får jag med avseende å riksdagsarbetet vid påsktiden meddela kammaren, att, såvitt nu kan bedömas, sista arbetsplenum före påsk blir onsdagen den 26 mars eller, om så erfordras, torsdagen den 27 mars. Efter påsk återupptages riksdagsarbetet torsdagen den 10 april. Såvida voteringspropositioner för gemensamma omröstningar dessförinnan blivit godkända, sammanträda kamrarna sistnämnda dag, torsdagen den 10 april kl. 2 eftermiddagen, varvid gemensamma omröstningar anställas. Därefter återupptages utskottsarbetet, och bordläggningsplenum kommer att hållas lördagen den 12 april. Allt detta under förutsättning att intet oförutsett inträffar, som påkallar annan ordning.

I sammanhang härmed får jag meddela, att båda kamrarna komma att hålla arbetsplena tisdagen den 29 april i stället för den 30 i samma månad. Plena sagda tisdag komma emellertid att börja kl. 2 eftermiddagen för att lämna tillfälle till utskottsarbete på förmiddagen. Om så erfordras hållas kvällsplena kl. 7.30 samma tisdag, den 29 april.

Slutligen får jag meddela, att från och med maj månads ingång regelbundna arbetsplena komma att hållas även på lördagar.

§ 2.

Herr statsrådet *Mossberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 129, angående anslag till täckning av vissa vid skifferoljeverket vid Kinne-Kleva uppkomna driftsförluster och avvecklingskostnader;

nr 132, angående lån till svenska lastbilaktiebolaget m. m.;

nr 145, angående anslag till social upplysningsfilm;

nr 146, angående anslag till arbetsrådet för budgetåret 1947/48;

nr 148, angående anslag till statens bakteriologiska, rättskemiska och farmaceutiska laboratorier;

nr 156, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 493) om avverkningssskyldighet;

nr 157, angående inlösen av två fastigheter i Fjällbacka municipalsamhälle;

nr 158, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 december 1941 (nr 925) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas;

nr 159, angående vissa äldre anslag;

nr 160, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 3 september 1939 (nr 608) om enskilda vägar;

nr 164, angående anslag för budgetåret 1947/48 till bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande;

nr 165, angående statsverkets övertagande av vissa städers förpliktelser beträffande innehavare av befattningar, vilka vid upphörande av rådhusrätterna i samma städer komma att indragas m. m.;

nr 166, angående förvärv av viss vattenrätt i Ume älv m. m.;

nr 170, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 26 maj 1933 (nr 229) angående blodundersökning i mål om barn utom äktenskap;

nr 171, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 19 maj 1944 (nr 215) om eftergift av åtal mot vissa underåriga;

nr 172, med förslag till lag om ändrad lydelse av 57 och 64 §§ lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolsfyndigheter m. m.;

nr 177, angående anslag till centrala sjukvårdsberedningen: avlöningar, m. m.;

nr 178, angående statsförvärv av Halmstad—Bolmens m. fl. järnvägar; och

nr 179, angående ersättning till C. H. Magnusson m. fl. i anledning av olycksfall i arbete.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Svar på fråga.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Gjöres**, som anförde: Herr talman! Herr Onsjö har till statsrådet Ericsson riktat följande fråga: »Har herr statsrådet för avsikt att vidtaga särskilda åtgärder så att vattenledningsrör snabbt kunna tillhandahållas för reparation av de vattenledningar som skadats genom den senaste tidens starka kyla?»

Enär det närmast torde ankomma på mig att besvara denna fråga, får jag med anledning härav anföra följande: De vattenledningsrör som åsyftas kunna vara av två slag, antingen heltjocka gjutna muffrör (s. k. tryckrör) eller smidda, galvaniserade ledningsrör. Vad tryckrören beträffar finnas i regel reservlager hos de kommunala vattenledningsverken, som äro de huvudsakliga förbrukarna av dessa rör. Förutom reservlagren finnas lager hos rörgrossisterna inom landet, och vid brådskande reparationsarbeten brukar industrikommissionen där så erfordras vanligen lämna s. k. förskottslicens omedelbart per telefon. Situationen är annorlunda beträffande de smidda ledningsrören. För närvarande ha vi som bekant stor brist på dessa rör, även om mindre lagerkvantiteter finnas spridda över hela landet hos rörgrossister, järnhandlare, entreprenörer, kommunala verk och inrättningar samt industrier. Det förefaller därför troligt, att understundom svårighet kan föreligga att anskaffa sådana rör i fall som här avses. En åtgärd från myndigheternas sida för att möta de här uppträdande svårigheterna skulle vara att införa ett licenssystem för de smidda rören. Vid upprepade tillfällen har på grund av försörjningssvårigheterna i allmänhet frågan om införande av ett licenssystem varit föremål för övervägande, men på grund av de tekniska olägenheter som äro förenade med ett dylikt har man måst avstå därifrån. Att införa någon sådan anordning för att bemästra de tillfälliga svårigheter, som frågeställaren åsyftat, synes därför icke kunna komma i fråga.

Härefter yttrade:

Herr **Onsjö**: Herr talman! Jag skall be att till statsrådet Gjöres få framföra mitt tack för det snabba svaret på min fråga. Jag ber också att få tacka för den förståelse för detta problem, som svaret gav uttryck åt. Anledningen till att jag framställde min fråga var den, att bristen på rör gör sig mest märkbar när det gäller behovet av reparationer. Den frågan är, kan jag säga, högaktuell av den anledningen, att vattenledningar i mycket stor utsträckning skadats genom den starka kylan och måste repareras när tjälen släpper.

Nu är det, såsom statsrådet också framhållit, på det sättet att det hos järnhandeln icke finns några lager av rör. Fördelningen av de rör som finnas sker

Svar på fråga. (Forts.)

ju fritt, och så vitt jag förstår fördelas rören i stor utsträckning bland rörledningsentreprenörerna. Men de små reparationerna vilja rörledningsentreprenörerna, åtminstone på landsbygden, icke befatta sig med, och det är för övrigt icke heller nödvändigt att anlita en fackman om det t. ex. gäller att byta ut ett litet rör. Det kan vilken bysmed eller händig karl som helst göra. Men då visar det sig absolut omöjligt att få tag i rör, även om det skulle behövas bara en eller annan meter. Det är just detta som är själva problemet. Och behovet av rör i sådana fall anmäler sig ju icke på förhand. Felet måste avhjälpas snabbt. Det går icke att invänta licens från industrikommissionen, även om en sådan skulle kunna anskaffas relativt snart. Jag tycker, att man borde kunna praktiskt ordna saken så, att det hos järnhandeln skulle finnas något litet lager, som vore tillgängligt för reparationer. Säkerligen är det inga stora partier det i detta fall kunde bli fråga om. Jag vågar bestämt hävda, att behovet av rör för reparationsändamål måste tillgodoses i första hand. Nog skulle man väl kunna få till stånd någon sorts anordning, så att rör kunde bli tillgängliga för detta ändamål.

Jag vågar därför vädja till statsrådet, att han än en gång tager sig en funderrare på saken och överväger, om man icke kan få fram ett smidigare och ändamålsenligare system för att tillgodose detta behov, som faktiskt i många fall är ett allvarligt problem för den enskilde.

Herr Vigelsbo: Herr talman! Jag kan i stort sett understryka vad herr Onsjö sade i sitt anförande. Ordföranden i en kristidsnämnd ringde upp mig häromdagen och förklarade, att en del vattenledningar som i anledning av frostskada gjorts övriga behövde repareras men att det icke fanns möjlighet att få rör till reparation av sådana småskador. Det behövdes kanske bara en eller annan meter, men man kunde icke åstadkomma ens de rördelar, som för detta begränsade ändamål behövdes. Jag ber att på landsbygdens vägnar få framföra en hemställan till statsrådet, att han gör vad som överhuvud taget kan göras för att tillgodose detta relativt ringa behov av rör.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Gjöres:** Herr talman! Detta är ingen lätt sak att klara, ty vi äro underförsörjda i fråga om rör. Lagren i handeln äro nedpressade i oerhörd grad. Vi ha för närvarande hos järnhandeln och rörledningsentreprenörerna 370 ton i lager mot 2 000 i vanliga fall. Hos rörgrossisterna ha vi 3 500 ton mot normalt 9 000 ton. Det är därför naturligt, att det uppstår svårigheter på många sätt. Att genomföra någon särskild sorts system för att täcka de tillfälliga behoven, vars besvärande natur jag har fullt klart för mig, kan jag icke se är möjligt. Men ett sätt vore väl att kristidsnämnderna i de fall, då verkliga bekymmer uppstått, helt enkelt skreve ett brev till industrikommissionen, som då finge försöka på något sätt komma till rätta med saken. Det kan ju, såsom man påpekat, icke röra sig om så många meter. Vi få väl kanske göra så, att vi anmoda kristidsnämnderna att i sådana fall omedelbart skriva en brevlapp eller ringa till industrikommissionen, som då får försöka få fram en rörstump från något håll.

Herr Onsjö: Herr talman! Jag tackar än en gång för den förståelse statsrådet visar i detta fall. Men jag måste säga, att mina anspråk växa något. Jag tror, att det skulle gå litet smått, om kristidsnämnderna skulle skriva till industrikommissionen för att få saken ordnad. Vore det icke lika lämpligt, att man i stället för att skicka ut cirkulär till kristidsnämnderna om denna möj-

Svar på fråga. (Forts.)
lighet ordnade det hela så, att det hos dem kunde finnas tillgång till ett litet lager?

Herr **Friberg**: Herr talman! Bristen på rör har varit mycket stor i flera år. Inom yrkeskretsar har man många gånger ställt frågan, om icke myndigheterna skola göra något åt saken. Förfrågningarna ha icke lett till något resultat. Det har gjorts många försök att importera rör, visserligen till högre priser, men industrikommissionen har avslagit framställningarna. Vi vänta nu, att något göres så att situationen blir bättre. Det är icke bara fråga om rör för reparationer utan behovet gör sig gällande fastmera vid nybyggnader. När det gäller de rör statsrådet först nämnde, nämligen tryckrören, är det ganska väl beställt. Däremot föreligg svårigheter att få smidesrör, däribland vattenledningsrör och värmeledningsrör. Det vore verkligen önskvärt, om någonting kunde göras i det fallet till båtнад för herrar byggmästare, byggherrar och yrkesutövare i övrigt. Byggnaderna fördyras också genom den oerhörda bristen. Fraktkostnaderna och transportkostnaderna stiga. Det är icke detsamma att arbeta inom detta yrke nu som förr. Det är oerhört svårt att driva fram vad som behövs, och det är av nöden att något göres från myndigheternas sida för att hjälpa oss i denna situation.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Gjöres**: Herr talman! Jag återkommer till reparationsrören och vill ännu en gång säga, att det är synnerligen opraktiskt att tänka sig en lagerhållning av rör för detta ändamål. Vi ha icke så mycket rör, att det låter sig göra. Skall det vara omöjligt för kristidsnämnderna eller någon behjärtad människa att vid behov skriva till industrikommissionen och begära att den ordnar saken? Jag försäkrar herrarna, att vi icke kunna lägga upp ett särskilt lager för detta ändamål. Det är fullkomligt omöjligt. Vi få försöka att med anlitande av vanligt sunt bondförstånd klara upp dessa frågor. Jag skall gärna hjälpa till så långt mitt sunda bondförstånd räcker.

Jag vill säga till herr Friberg, att rörsituationen varit föremål för mycket arbete från myndigheternas sida. Jag vet, att det uppstått den legenden, att myndigheterna skulle ha förhindrat en eljest möjlig import av rör. Det förhåller sig icke så. Det kan visserligen vara på det sättet, att en import av några mycket små kvantiteter rör, som erbjudits till exorbitanta priser, avböjts, därför att man samtidigt fört förhandlingar med vederbörande land om betydande leveranser till lägre priser. Man har då icke velat förstöra marknaden, så att säga, och för kanske ett tiotal ton rörs skull få priset höjt på betydande leveranser, som man samtidigt förhandlat om. Men frånsett sådana fall har man icke från myndigheternas sida avrätt eller avböjt import. Tvärtom ha vi arbetat mycket intensivt på att försöka få en bättre försörjning på detta område. Det är alldeles riktigt, såsom här sagts, att bristen på rör är mycket besvärande. Vad ha vi då gjort? Vi ha för år 1947 för det första överenskommit med de svenska rörverken, Sandviken, Uddeholm och Virsbo, att de skola tillverka vissa s. k. baskvantiteter, som skola ställas till den inhemska marknadens förfogande. Kvantiteterna räcka emellertid icke till, så stort som behovet för närvarande är. Den tyska rörindustrien är sönderslagen, och vi kunna alltså icke köpa något från Tyskland. Men vi ha förhandlat med många olika länder, och ehuru väl jag naturligtvis icke törs garantera, att allt det vi förhandlat om kommer att i tidtabellsenlig ordning flyta in under året, skulle jag dock vilja säga, att om det uppgjorda importprogrammet hålles i rimlig grad, böra vi kunna tillföra oss så mycket rör genom inhemsk produktion och genom import, att försörjningen för år 1947 blir något bättre än den var un-

Svar på fråga. (Forts.)

der år 1946. Om det sedan skulle visa sig, att importmöjligheterna ljusna, vilket icke är alldeles otänkbart, kan jag försäkra kammaren, att ingenting skulle vara angenämare och angelägnare för myndigheterna än att taga dessa ökade tillförselmöjligheter i anspråk.

Herr **Fast**: Herr talman! Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att vad det här gäller är besvarande av en enkel fråga. Det torde för alla kammarens ledamöter vara angeläget, att frågeinstitutet icke snedvrides. Då talman icke är utrustad med befoget att begränsa debatten, böra vi, om vi icke vilja ha tyngande bestämda föreskrifter på detta område, se till att det endast blir korta replikskiften mellan vederbörande frågare och det statsråd som besvarar frågan.

Härmed var överläggningen avslutad.

§ 4.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Gjöres**, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Hansson i Skediga frågat mig, om jag observerat de stora kostnader, som särskilt 1946 års skördeuppskattning och husdjursräkning förorsakat kristidsnämnderna inom jordbruksområdena, samt om jag vore beredd att medverka till att statsbidrag för lindrande av kommunernas utgifter för nämnda verksamhet höjes till 90 procent av kostnaderna för år 1946.

Som svar härpå får jag meddela följande.

På mitt uppdrag har statens livsmedelskommission den 21 februari 1947 anmodats verkställa beräkning av de kostnader, som 1946 års skördeuppskattning och husdjursräkning förorsakat kristidsnämnderna inom jordbruksområdena samt att överväga, huruvida resultatet av utredningen bör föranleda särskilda bestämmelser om statsbidrag till kristidsnämnderna för ifrågavarande ändamål. I avvaktan på att denna utredning blir färdig och på livsmedelskommissionens överväganden i saken är jag emellertid icke beredd att för närvarande taga ställning till de av interpellanten framställda frågorna. Därest den anbefallda utredningen skulle ge vid handen att särskilda åtgärder i det av interpellanten berörda syftet kunna anses påkallade, torde frågan härom få upptagas till behandling i samband med framläggande av den kommande propositionen angående anslag för budgetåret 1947/48 till bidrag till kristidsnämndernas verksamhet.

Vidare yttrade

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! Jag skall be att till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få framföra mitt tack för det svar som erhållits.

Av svaret framgår, att herr statsrådet beaktat de kostnader, som härleda sig från skördeuppskattningen och husdjursräkningen m. m. Dessa kostnader ha också särskilt under 1946 på grund av ändrade bestämmelser varit mycket kännbara.

Vid en eventuell fördelning av kostnaderna för kristidsnämndernas uppgifter torde en dryg andel åtgå till skördeuppskattning, husdjursräkning, slaktgodemän och övervakning av leveranser från jordbrukarna. Utskrivning av leveransbesked är en uppgift som kräver tid. Utan att kunna lägga fram de-

*Svar på
interpellation.*

Svar på interpellation. (Forts.)
taljerade uppgifter kan man säga, att cirka 50 % av kristidsnämndernas utgifter hänföra sig till denna verksamhet.

Det är med stor tillfredsställelse jag tagit del av statsrådets synpunkter på denna fråga. Man torde kunna förvänta efter det svar som erhållits, att de sakkunniga, som fått Kungl. Maj:ts uppdrag att göra en översyn över dessa kostnader och statsbidragen för desamma, särskilja dessa mera allmänna uppgifter, beträffande vilka högre statsbidrag torde vara berättigade.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5.

*Svar på
interpellation.*

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**, som anförde: Herr talman! I en med kammarens medgivande till mig riktad interpellation har herr Svedman i Visby frågat, huruvida jag vore villig att medverka till en snar och slutgiltig utredning av de tekniska och ekonomiska möjligheterna för överföring av vattenkraft från Sveriges fastland till Gotland. I interpellationen har framhållits, att Gotland varit och fortfarande är helt hänvisat till värmealstrad kraft ävensom att detta förhållande medförde, att elkraften ställde sig dyrare på Gotland än på fastlandet, och därför bl. a. lett till en försening av öns elektrifiering.

Med anledning härav får jag anföra följande.

I likhet med interpellanten anser jag en överföring av hydroelektrisk kraft till Gotland vara en fråga av stor betydelse för öns befolkning och näringsliv, särskilt som priset på bränslealstrad kraft kan beräknas även för framtiden bli relativt högt. Förbrukningen av elkraft uppvisar på Gotland liksom i andra delar av landet en stigande kurva. Med hänsyn till denna stegrade förbrukning kan man räkna med en förbättring av de ekonomiska förutsättningarna för överföring av kraft från fastlandet till ön. Å andra sidan äro emellertid de tekniska förutsättningarna för själva kraftöverföringen ännu icke helt klarlagda. Sedan några år har ett betydande arbete nedlagts på försök med högspänd likström, vilken strömart närmast ansetts bära komma i fråga vid en kabelöverföring mellan fastlandet och Gotland. Dessa försök ha dock icke avancerat så långt, att en överföring för närvarande synes vara möjlig.

De tekniska problem, som sammanhånga med kraftöverföringen, synas sålunda ännu icke vara lösta. Då jag emellertid helt delar interpellantens uppfattning, att förevarande spörsmål bör ägnas all tillbörlig uppmärksamhet har jag förordat att utredning om möjligheterna och kostnaderna för kraftöverföring från fastlandet till Gotland bör verkställas, även om en dylik måste baseras på delvis ovissa antaganden. Jag kan vidare meddela, att vattenfallsstyrelsen redan trätt i förbindelse med intressenterna på ön i och för dryftande av detta problem.

Härefter yttrade

Herr **Svedman**: Herr talman! Jag ber att till statsrådet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation, för det välvilliga intresse, som däri kom till uttryck, och för det initiativ som redan tagits i denna sak. Jag anser, att svaret ger mig anledning hysa en bestämd förhoppning om en slutlig lösning inom en icke alltför avlägsen framtid av denna för Gotlands näringsliv så betydelsefulla fråga.

Härmed förklarades överläggningen avslutad.

§ 6.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionen, nr 113, angående åtgärder till stöd-
jande av oljeväxt- samt lin- och hampodlingen m. m.;

till bankoutsittet propositionerna:

nr 120, angående pension åt vissa biträden å häradsskrivarkontor;

nr 121, angående ändrade pensionsbestämmelser för heltidsanställda hem-
vårdarinnor inom den statsunderstödda sociala hembjälsverksamheten;

nr 123, angående pension eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda
personer m. fl.;

nr 125, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst an-
ställda personer m. fl.;

nr 126, med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni
1939 (nr 350); och

nr 127, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december
1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda
bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv;

till statsutskottet propositionerna:

nr 134, angående löneklassplacering av viss personal, som övergått i statens
järnvägars tjänst vid statsförvärv av enskild järnväg, m. m.;

nr 136, angående anslag till riksräkenskapsverket för budgetåret 1947/48;

nr 137, angående redovisning av vissa kronan tillhöriga markområden i
Stockholm m. m.;

nr 138, angående anslag för budgetåret 1947/48 till statens avtalsnämnd; och

nr 140, angående provisoriskt lönetillägg och tillfälligt lönetillägg till viss
militär personal;

till bankoutsittet propositionen, nr 141, angående pensionsrätt för tillsy-
ningsmannen E. H. Hansson m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 144, angående anslag till Grundför-
bättringar: Lyckebyåns regleringsföretag; samt

till bevillningsutskottet propositionen, nr 147, med förslag till förordning
om skattefrihet i vissa fall för realisationsvinst vid expropriation m. m.

Vid härefter skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 163, an-
gående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/
47 hänvisades propositionen, i vad angick jordbruksärenden, till jordbruksut-
skottet och i övrigt till statsutskottet.

§ 7.

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och remittera-
des därvid

till statsutskottet motionen nr 342 av herr *Persson* i Landafors och fru
Rönn-Christiansson;

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 343 av herr *Olson* i Göteborg;

nr 344 av herr *Kristensson*; och

nr 345 av herr *Hægglom m. fl.*; samt

till bankoutsittet motionen nr 346 av herr *von Seth m. fl.*

§ 8.

Föredrogs den av herr *Henriksson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående monopolutredningsbyråns åtgärd att till tidningarnas telegrambyrå för publicering utlämna vissa avtal.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Föredrogs den av herr *Pettersson* i Ersbacken vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående anordnande av kostnadsfri utbildning vid landets sjuksköterskeskolor, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10.

Föredrogs den av herr *Kempe* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående förslag om statens övertagande av Seffle kanalbolag.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 11.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om höjt dagtraktamente för landstingsman.

*Motion om
höjt dagtraktamente
för landstingsman.*

Uti en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 174, hade herrar *Hage* och *Anderberg* hemställt, att riksdagen måtte efter de riktlinjer, som anfördes i motionen, eller på annat sätt ändra gällande bestämmelser om dagtraktamentes utgående till landstingsman, så att en höjning av nämnda traktamente åstadkommes, varvid hänsyn även måtte tagas till önskvärdheten, att landstingsman erhöles ersättning i viss utsträckning för inkomstbortfall, förorsakat av landstingsmannauppdragets fullgörande.

Motionärerna hade föreslagit ett dagtraktamente å 15 kronor, ett natttraktamente å 8 kronor samt därutöver en ersättning av 8 kronor per dag för landstingsman bosatt å annan ort än den, där landstinget sammanträdde. Till landstingsman bosatt å sammanträdesorten skulle liksom nu utgå dagtraktamente å 12 kronor men därutöver nyssnämnda ersättning å 8 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande motion för sin del ville antaga ett i utskottets hemställan intaget förslag till lag angående ändrad lydelse av 23 § lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting, innefattande, att landstingsman, som ej bor å den ort, där landstinget hålles, skulle åtnjuta dagtraktamente med 24 kronor jämte resekostnadsersättning samt landstingsman, bosatt å den ort, där landstinget hålles, dagtraktamente med 16 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Herlitz* och *Kyling*, vilka hemställt, att motionen I:174 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Motion om höjt dagtraktamente för landstingsman. (Forts.)

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Thorell**: Herr talman! Vid utskrivandet av detta utlåtande har det hänt ett missöde, som rör mig personligen, i det att jag, som icke hade tillfälle att närvara vid justeringen, tidigare hade anmält till sekretariatet i utskottet, att jag stod helt på reservanternas sida. Jag hade även i debatten i utskottet talat på samma sätt som de. Jag har velat anmäla detta, därför att det annars skulle förefalla underligt, att jag nu kommer att motivera min ställning till frågan på samma sätt som jag antar, att reservanterna komma att göra under den fortsatta debatten här.

I jämnt femtio år från 1862 förekom ingen som helst ersättning till landstingsmännen, utan de erhöilo endast reseersättning. Först 1912 fingo de ett dagtraktamente på 6 kronor. Det gällde liksom allt, som jag nu kommer att säga i fråga om ersättningarna, dem som äro bosatta utom sammanträdesorten. 1918 höjdes ersättningen till 12 kronor per dag. Då var väl penningvärdet minst lika lågt, som det är nu, om icke lägre, men då ansågos 12 kronor räcka till. 1942 höjdes ersättningen till 18 kronor. Och nu föreligger ett utskottsutlåtande i anledning av en motion, vari yrkats höjning av arvodena på ett sätt, som jag icke nu skall ge mig in på, utan jag skall endast hålla mig till vad utskottet har kommit fram till. Utskottet föreslår nu, att de landstingsmän, som icke bo på sammanträdesorten, skola få 24 kronor, och de på sammanträdesorten bosatta 18 kronor.

1945 bestämde riksdagen, att det skulle bli utredning angående kommunalagarnas ersättningsbestämmelser. Därvid uttalade konstitutionsutskottet, att principen, att de kommunala förtroendeuppdragen skulle vara oavlönade, enligt utskottets mening utgjorde ett värdefullt och naturligt moment i den kommunala självstyrelsen. Detta tyckas åtminstone motionärerna ha glömt, när de framlagt denna motion, i det att de ha talat om att det här även skulle gälla ersättning för förlorad arbetsinkomst. Således ha de gått in för en helt ny princip på detta område. Utskottsmajoriteten har emellertid icke följt motionärerna på den linjen utan har kommit med det förslag jag nyss nämnde.

Majoriteten i utskottet har emellertid tydligen glömt också en annan sak, nämligen hur det är ställt med uppdragen hemma i kommunerna landet runt. Hur ha vi det ställt därvidlag? Jag skall tala om hur det är i min kommun. Jag har varit kommunalnämndens ordförande i trettio år, och jag har hela tiden haft ersättning med 250 kronor per år. Skrivhjälp, som jag behövt, har jag själv fått bekosta. Fattigvårdsstyrelsens ordförande har 175 kronor om året, och barnavårdsnämndens ordförande som sådan 100 kronor och hans fru som barnavårdsman 200 kronor om året. Taxeringsnämndens ledamöter ha aldrig haft något arvode utan endast reseersättning, som de i få fall tagit ut. Ledamöter av nämnder och styrelser ha ingenting betalt. Resorna ha både ordförande och ledamöter till allra sista åren betalt själva, när det gällt sammanträden på andra orter, t. ex. här i Stockholm. Vi få ofta gå upp på länsstyrelsen och göra en del resor för detta. Jag hade icke nämnt dessa siffror, om jag icke visste, att i många smärre landskommuner äro förhållandena ensartade med vad jag här skisserat.

Utskottsmajoriteten tycks också ha glömt en annan sak, när den nu vill höja ersättningarna åt landstingsmännen, och det är den ställning, som det s. k. landstingspartiet nyligen intog i en annan fråga, nämligen, när det gällde sjuksköterskornas avlöningsförhållanden. Då drev detta landstingsparti ner dessa avlöningar under den nivå, som Kungl. Maj:t efter noggrant övervägande hade föreslagit. Det gällde en personal, som är hårt sysselsatt året runt och har ett synnerligen ansvarsfullt arbete. Men här kunna landstings-

Motion om höjt dagtraktamente för landstingsman. (Forts.)

männen nu icke reda sig ett par tre år till och vänta på den utredning, som är igångsatt av 1946 års kommunallagskommitté, som även skall utreda frågan om ändrade bestämmelser om ersättning till de kommunala förtroendemännen. Riksdagen brukar ju alltid annars ha stor respekt för pågående utredningar, och den brukar sällan ge sig in på att lösa en detaljfråga, där utredning pågår. Här har man icke velat vara med om detta, och dock är det ju på det sättet, att en hel del av landstingsmännen endast tjänstgöra en vecka om året i september, då landstinget pågår. Jag tror, att för landstingsmännen har den här avlöningshistorien en mycket liten betydelse, och jag är förvånad över att utskottsmajoriteten överhuvud taget givit sig in på att lösa denna fråga, som mycket väl kunnat vänta litet till.

Men utskottsmajoriteten har glömt en sak till, ett annat ärende, som vi helt nyligen behandlat här, nämligen frågan om beredande av pensioner åt i enskild tjänst anställda personer. I en motion av herrar Sköldin och Petterson i Degerfors hade föreslagits, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsamt utredning om möjligheterna att kombinera den statliga folkpensionen med företagspension i syfte att tillförsäkra de anställda högre och tidigare pensioner. Andra lagutskottet, som behandlade denna fråga, avstyrkte motionen. Och varför? Jo, därför att chefen för handelsdepartementet har den 28 januari i år tillkallat nio utredningsmän för att verkställa utredning och avgiva förslag rörande ordnandet av en pensionering för anställda i enskild tjänst. I utredningsdirektiven har departementschefen bland annat anfört följande: »De svårigheter för en ökad utbredning av tjänstepensioneringen, som hittills i många fall vållats genom inkomstprövningen av folkpensionerna, torde väsentligen komma att minska genom den nya lagen, enligt vilken den allmänna folkpensionen utan inkomstprövning skall utgå med 1 000 kronor för ensamstående och 1 600 kronor för äkta makar.» Utskottets motivering för avslagsyrkandet slutade med följande ord: »Det spörsmål, beträffande vilket motionärerna hemställa om utredning, kommer tydligen att beaktas av de nu tillsatta utredningsmännen. Någon framställning till Kungl. Maj:t i anledning av motionerna är därför icke erforderlig.» Jag hörde icke en röst i kammaren, såvitt jag kan erinra mig, som opponerade sig mot detta utlåtande, utan det klubbades utan vidare igenom. Men vilka gällde det då? Jo, hundratusentals arbetare och tjänstemän i enskild tjänst landet runt. Då hade landstingspartiet icke så brått. Det kunde mycket väl vänta några år och invänta en pågående utredning. Men själva ha landstingsmännen icke tid att vänta, tills den utredning är färdig, som nu pågår i den obetydliga fråga, som det här gäller. Jag tycker, att utskottsmajoriteten spelar en ganska ömklig roll. Det bör enligt min mening vara någon konsekvens, och det anseende vi eventuellt ha, böra vi vara rädda om och icke handla ena gången si och andra gången så.

Med denna korta motivering, ber jag att få yrka bifall till reservationen, vilket innebär avslag på utskottets hemställan.

Herr Hällgren: Herr talman! En hel del av den argumentation, som den som skulle varit reservant i detta ärende anfört, exempelvis då han talar om riksdagens inställning till förslaget om sjuksköterskornas löner, är sådan, att jag icke skall ge mig in på den närmare. Slutlönen på högsta dyrort för sjuksköterskor har upplysts mig vara 7 200 kronor, vilket gör 24 kronor om dagen.

Det var emellertid icke för att säga detta jag begärt ordet. Vad mig beträffar förefaller talarens argumentation i detta hänseende vara som att slå vatten på en gås. Jag röstade nämligen för Kungl. Maj:ts förslag i fråga om sjuksköterskornas löner.

Motion om höjt dagtraktamente för landstingsman. (Forts.)

Vad det här gäller är frågan, huruvida riksdagen som svar på den motion, som är avlämnad i första kammaren, skall fatta ett positivt beslut. Det är sant, att det sitter en kommitté, som skall utreda frågan angående kommunal-lagarnas ersättningsbestämmelser. Dessa arvoden för landstingsmännen bestämdes 1942 till 12 kronor för dem som bo på den plats, där landstinget sammanträder, och 18 kronor för övriga landstingsmän. Det är fem år sedan, och man upplyste inom konstitutionsutskottet, att om denna sak skall utredas genom kommittén, skulle det dröja tre år till, innan man skulle få något förslag från denna kommitté, och då skulle konstitutionsutskottet vara i precis samma ställning som i år. Utskottet skulle om tre år överväga, huruvida de utgående arvodena vore lämpliga eller borde ändras. Då tyckte man inom utskottets majoritet, att alldenstund det resonemang om att arvodena voro för låga, som gällde 1942, i ännu högre grad gäller i år, borde man såsom ett provisorium gå med på en höjning till 16 kronor för den, som bor i den stad där landstinget sammanträder, och till 24 kronor för övriga landstingsmän.

Nu är det klart, att man kan resonera så, att det för dem, som vilja bli landstingsmän, gör detsamma, om det utgår ersättning eller ej. Jag trodde man hade kommit ifrån det resonemanget. Även om man för att på något sätt kunna bevara sin konservatism på högerhåll försöker föra en sådan argumentation, så måste den vara ohållbar, för att jag vet ingen inom det partiet, som icke vill vara med om att kvittera ut de arvoden, som äro bestämda, utan avstå ifrån dem.

Det kan vara skillnad på folks ekonomiska ställning. Vi ha givetvis gods-ägare och tjänstemän i statens tjänst, som ha sin inkomst eller lön huvudsakligen eller till största delen, även då de bevista ett landstingssammanträde, men å andra sidan ha vi folk från arbetarklassen, småfolket och även bondeklassen, som tycker, att det är förargligt att avstå från en del av sin inkomst för att kunna inneha ett offentligt uppdrag. Och räknar man med de nuvarande kostnaderna för hotell och mat äro även 24 kronor i lägsta laget. Det lär icke bli mycket om ens något över för underhåll av vederbörandes familjer under den tid landstinget pågår. Det nuvarande arvodet för dem som bo i den stad landstinget sammanträder, nämligen 12 kronor, måste anses vara för lågt, ty det täcker icke ens grovarbetarlönen på vederbörande platser. Vi i konstitutionsutskottet ha uttalat, att frågan om grunderna för arvodets utgående bör utredas av 1946 års kommunallagskommitté, och ansett, att medan man väntade på dess förslag, kunde ett arvode av 16 kronor för dem som bo på den plats landstinget sammanträder och 24 kronor för dem som bo längre bort i landstingsområdet vara ett lämpligt provisorium, till dess utredningen bleve färdig.

Vad beträffar påståendet, att en höjning av landstingsmännens arvoden skulle få konsekvenser i fråga om förtroendemännen i primärkommunerna, vill jag säga, att det nog icke lär bli fallet. Om jag undantar Norrland, hållas vederbörande kommunala sammanträden på det sättet, att man icke behöver ligga borta över natten utan kan komma hem på dagen, och i regel pågå icke heller sammanträdena, så att de uppta hela arbetsdagen. Oftast kunna de förläggas till fritiden, vanligen till kvällarna. Dessutom vill jag påpeka, att även på detta område ha arvodena höjts, exempelvis för taxeringsnämndernas ledamöter till 15 kronor om dagen. Men just det förhållandet, att i primärkommunerna de flesta sammanträdena hållas utan att den vanliga inkomsten för vederbörande går till spillo, torde utvisa, att det är en skillnad mellan primärkommunerna och landstingen. Oavsett detta lära ju landstingen icke vara mer än 25 i landet, och kommunernas antal går ju upp till bortåt tusentalet även efter omorganisationen, så att även med hänsyn härtill är det knappast moti-

Motion om höjt dagtraktamente för landstingsman. (Forts.)

verat att jämföra landstingsmännen och de kommunala förtroendemännen i primärkommunerna.

Jag anser, att det förslag, som konstitutionsutskottets majoritet har kommit till, är ganska väl avvägt som ett provisorium i väntan på vad kommunallags-sakkunniga om tre år ämna komma med och att omkostnaderna på detta område motivera denna höjning. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Thorell** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag antar, att kammaren observerade, att den eljest skicklige herr Hällgren hade ganska svårt att motivera utskottsmajoritetens ståndpunkt. Han talade icke med någon större entusiasm för den, och jag har ingen anledning att ta upp mer än enda sak i hans anförande.

Jag ber att få göra herr Hällgren uppmärksam på att vi sedan 1942 ha pristopp, som visserligen icke helt kunnat hållas, men som vi åtminstone här i riksdagen borde försöka bjuda till att slå vakt om, och det har varit en mycket obetydlig ökning av levnadskostnadsindex. När konstitutionsutskottet ansåg, att den lägre ersättningen kunde räcka 1942, borde den också räcka i dag. Jag förstår icke, att det finns någon som helst motivering att göra ändring nu.

Härpå anförde:

Herr **Kyling**: Herr talman! Jag står som reservant under detta utskottsutlåtande. Jag har emellertid den uppfattningen, att man egentligen icke så mycket behöver diskutera, huruvida dessa arvoden äro tillräckligt stora eller icke. Jag delar nämligen den uppfattningen, att arvodena 12 respektive 16 kronor äro tilltagna i underkant. Anledningen till att jag reserverat mig är, att jag sett frågan från en annan synpunkt.

Det är ju så att konstitutionsutskottet 1942 föreslog en höjning av arvodena, vilket också blev riksdagens beslut. 1945 hade konstitutionsutskottet också denna fråga uppe och föreslog då en utredning, vilket utredningsförslag riksdagen även antog, och så tillsatte Kungl. Maj:t 1946 års kommunallagskommitté. Det är ju icke praxis, att man beslutar om något, som föregriper resultatet av en pågående utredning. Jag tror också, herr talman, att man skulle finna det rätt underligt ute i bygderna, om man här i riksdagen skulle gå in för en höjning utan att invänta resultatet av utredningen inom den kommitté, som Kungl. Maj:t tillsatt, nämligen 1946 års kommunallagskommitté.

Man kan för övrigt fråga sig, hur det kommer att uppfattas, om vi, som 1942 höjde arvodena, nu 1947 på nytt skulle höja dem. När utredningen blir färdig kanske kommittén kommer med förslag om ytterligare höjning. Utskottsutlåtandet låter mig nämligen förmoda, att det som vi i dag besluta endast skulle bli av provisorisk karaktär, och att man sedan kan vänta ytterligare höjning. På s. 2 i utlåtandet heter det ju: »Det kan därför icke vara lämpligt att nu vidtaga en ändring av grunderna för de bestämmelser i ämnet som avse landstingen. En enhetlig lösning av spörsmålet kunde därigenom försvåras. Utskottet finner däremot, att en dylik olägenhet ej uppkommer, därest de nu utgående dagtraktamentena något höjas.» Ordet »något» i detta uttalande lär tyda på att man icke anser, att man kommit upp till den nivå, där arvodena en gång skola sättas. Vi ha därför att förvänta, när vi i år i riksdagen besluta denna höjning, att vi om något år måhända få tillfälle att på nytt ta ställning till förslag om höjning av dessa arvoden. Jag tror icke, herr talman, att det är ett riktigt sätt att på det viset år efter år besluta om arvodesstegring. Det skulle i så fall bli arvodesstegringar tre gånger inom loppet av ett fåtal år. Det är detta, som gjort, att jag för min del icke kunnat vara med på utskottsförslaget.

Motion om höjt dagtraktamente för landstingsman. (Forts.)

Nu säger herr Hällgren för sin del, att det gäller endast de arvoden, som skola utgå under pågående landstingssammanträden. Emellertid ligger det ju så till att riksdagen har rätt att besluta om maximum för arvodena. Sedan skola landstingen besluta, om de vilja låta detta maximibelopp utgå, och det kan man nästan ta för givet, att de komma att göra. Men då kommer det icke endast att gälla de arvoden, som komma att utgå under landstingssammanträdena utan även för direktions- och nämndsammanträdena, och jag anser för min del, att just den detaljen, alltså arvodena för direktions- och nämndsammanträdena, är av sådan betydelse, att den sittande utredningen borde få ta ställning till den saken, innan landstingen binda sig för de högre arvodena. Om det nu skulle vara av nöden att snabbt utreda denna sak och få riksdagen att ta ställning till den, tror jag, att den möjligheten också finns. Om jag går till de direktiv Kungl. Maj:t lämnat den utredningskommitté jag talat om här står det bland annat i direktiven följande: »Utredningsarbetet synes böra bedrivas så att frågor som äro av mera brådskande natur i första hand upptagas. I detta hänseende synes det särskilt angeläget att spörsmålen om ändring av bestämmelserna i kommunallagarna om kvalificerad majoritet för vissa beslut och om utvidgning av kommunernas beslutanderätt snarast möjligt bli belysta.» Det är ju sant, att i direktiven står icke direkt talat om dessa arvoden, men första satsen säger dock så mycket som att, om det finns frågor av mera brådskande natur, böra de i första hand upptagas. Då kan naturligtvis någon säga, att det ligger icke i dessa sakkunnigas intresse att bryta ut just dessa arvodesfrågor och ta upp dem till behandling. Emellertid kan jag meddela kammarens ledamöter, att i denna sakkunnigkommitté, som består av nio ledamöter, är det icke mindre än fem, alltså en klar majoritet, som ha säte och stämma i det konstitutionsutskott, som framlagt det förslag om höjning av arvodena vi i dag behandla. Jag menar därför att denna kommitté på grund av sin sammansättning har mycket stora möjligheter att behandla denna fråga såsom varande av brådskande natur, och gör den detta, har den också möjligheter att förelägga riksdagen ett förslag i frågan hastigare än konstitutionsutskottet nu här förmodar.

Jag vill till sist bara säga till herr Hällgren, att jag tillbakavisar hans påstående, att högerpartiet icke anser, att de människor, som ha det besvärligt, skulle kunna få ett drägligare arvode. Detta är ett absolut felaktigt påstående. Vi komma att vara med om skäliga arvoden, men när vi icke nu kunna gå in för detta provisorium, knyta vi detta vårt ställningstagande helt och fullt till vetskapen om att en utredningskommitté arbetar för att slutföra detta uppdrag.

Med vad jag nu sagt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den till detta utskottsutlåtande fogade reservationen.

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! Jag hade icke tänkt begära ordet, men jag kände mig nästan tvingad därtill på grund av herr Thorells yttrande.

Vad beträffar utskottsutlåtandet har jag icke orsak att gå in på det, eftersom herr Thorell icke gjorde det. Jag fäste mig emellertid särskilt vid att herr Thorell gick ifrån ämnet litet, och då tillåter väl talmannen, att jag också gör det.

Herr Thorell var inne på röstningen, då det gällde sjuksköterskornas lönefråga, och i annat sammanhang sade han, att vi glömde bort pris- och lönestoppet. Jag vill fråga herr Thorell, om han icke är litet inkonsekvent. Å ena sidan skryter han över att han röstat för höjda löner, och å andra sidan säger han, att man skall hålla på pris- och lönestoppet. Vad beträffar sjuksköters-

Motion om höjt dagtraktamente för landstingsman. (Forts.)

kornas lönefråga vill jag säga, att det icke var underligt, att riksdagen intog den ståndpunkt den gjorde, när det nyligen avslutats ett avtal på området.

Sedan skulle jag vilja säga till herr Thorell, att vi inom en kanske icke alltför avlägsen framtid komma att få ta ställning till skatteförslagen. Det skall bli intressant att få se vilken ståndpunkt herr Thorell då intager. Han följer väl högerpressen. Man skall icke försöka demonstrera och den ena gången säga, att vi skola ha pris- och lönestopp och den andra gången skryta över att man röstar för högre löner. Man måste intaga en litet fastare ståndpunkt än herr Thorell.

Vad sedan beträffar ersättningarna till landstingsmännen ha vi mycket präktiga representanter, som endast ha sitt eget arbete som grund för inkomsten. Det är litet skillnad på dessa å ena sidan samt herrar Thorell och Kyling å andra sidan. När jag tänker på de präktiga män vi ha i Uppsala läns landsting, tycker jag, att det är oriktigt, att ersättningen icke skall räcka till att bestrida kostnaderna för att bevista landstingssammanträdena, utan de skola vara nödsakade att lägga till av sin egen inkomst, som familjerna därhemma behöva ha att leva på. Att sådana män icke skola ha råd att vara med i landstingen, är kanske ett intresse för högermännen. Det må vara deras ensak, men det är min uppfattning, att landstingsmännen böra få ersättning för förlorad arbetsförtjänst.

Jag vill sluta med att upprepa att man bör vara konsekvent i sina uttalanden.

Herr **Thorell**, som på begäran erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Det anförande, som herr Hansson i Skediga här hållit, haltar ganska betydligt. När det gäller sjuksköterskorna fanns det ett förslag av Kungl. Maj:t, som — jag påpekar det på nytt — framkommit efter noggrann utredning. Det var framlagt under sådana förhållanden, att det var nödvändigt att gå med på det, om man överhuvud taget skulle få sjuksköterskor. Jag tror icke, herr Hansson i Skediga, att det föreligger någon som helst risk för att vi icke skola få tillräckligt med landstingsmän även från de grupper, herr Hansson nu talar om. Jag tycker, att herr Hansson, som varit med så länge som förtroendeman i landskommun, borde veta, att våra småbrukare och bönder gått hemma dag ut och dag in och utfört alla möjliga kommunala uppdrag för ingenting. Jag sade i utskottet, att den nya uppsättningen av förtroendemen tycks ha en helt annan inställning till namnet förtroendeuppdrag än vad tidigare varit fallet. Det förundrar mig i högsta grad, att även herr Hansson, som annars följer gamla goda principer fallit offer för detta. Konstitutionsutskottet har dock helt nyligen sagt, att förtroendeuppdragen borde vara oavlönade, och om den saken kan herr Hansson läsa själv.

Vidare anförde

Herr **Dickson**: Herr talman! Mitt namn har i närvaroförteckningen för detta ärende försetts med en tvåstjärnig prydnad, innebärande, att jag avstod från att rösta vid ärendets avgörande och sedan ej deltog vid justeringen. Jag var icke fullt färdig med mitt ställningstagande, då ärendet avgjordes — det får jag ärligt medgiva — men jag skall också medgiva, att min tvekan var en liten smula influerad av ovidkommande ting, nämligen den uppfriskande känslan jag erfor inför utskottets beredvillighet att lösbryta ett ärende, en detalj, ur den arbetsuppgift en sittande kommitté fått sig förelagd. Jag hyser icke samma vördnad som herr Kyling för de sittande kommittéerna. Jag tror jag har klargjort det vid något tidigare tillfälle, och jag tror, att min tankesnabbhet

Motion om höjt dagtraktamente för landstingsman. (Forts.)

kanske något stäcktes genom de lustkänslor jag erfor inför konstitutionsutskottets här ådagalagda andliga spänstighet, om jag så får uttrycka mig.

Nu får jag emellertid säga, att utskottet valde ett dåligt objekt för sina sinnesövningar. I själva sakfrågan är jag nog av den uppfattningen, att det vore klokt av riksdagen att icke nu köra fram med detta förslag, som icke är så brådskande, att det är nödvändigt. Även om jag icke instämmer i riktigt allt vad herr Thorell nyss sade, tror jag han har rätt, när han säger, att man får tänka litet på riksdagens anseende och vad folk ute i bygderna tänker. Vi kunna behöva sitta på piedestal en annan gång, när vi ha viktigare saker att avgöra. Jag tror, att om de närvarande kammarledamöterna skulle sätta sig ned och tänka över utgången av en folkomröstning beträffande vilket som vore viktigast, å ena sidan höjning av landstingsmännens arvoden och å andra sidan exempelvis jämställande av öl klass III med vin i utminuteringshänseende, skulle nog ingen tveka om hur en sådan skulle utfalla.

Herr **Hällgren** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Herr Kylings resonemang föreföll mig så sterilt, att det knappast är värt ett bemötande. Varför skall man vänta med en befogad höjning, därför att det sitter en kommitté? Herr Kyling säger, att det finns icke mindre än fem ledamöter av denna sakkunnigkommitté i konstitutionsutskottet. Av dessa fem stå tre på majoritetens sida under utskottsutlåtandet. Den fjärde satt icke vid bordet. Den femte är den ene av reservanterna, herr Herlitz. Alltså har ett väsentligt antal av ledamöterna i denna sakkunnigkommitté tillstyrkt utskottets hemställan.

Vad sedan beträffar bedömningen ute i bygderna av utskottets ställningstagande, som herr Dickson varnar för, är det icke så farligt med den saken. Jag har nämligen en viss kännedom om stämningen inom den organiserade arbetarvärlden, och jag tror icke, att man där anser, att de arvoden som här föreslås till landstingsmännen äro för höga.

Härpå anförde

Herr **Pettersson** i Norregård: Herr talman! Jag hade inte räknat med att det skulle bli någon längre diskussion i denna fråga, som ju knappast kan sägas ha så stor betydelse. Herr Dickson har givetvis rätt, när han säger att riksdagsmännen ha viktigare saker att syssla med. Men jag kunde inte låta bli att begära ordet, när herr Thorell önskade sig tillbaka till den gamla tiden, då småbrukarna hade förtroendeuppdrag i kommunen utan någon som helst ersättning. Jag tycker inte att vi skola önska oss tillbaka till den tiden. Det hör nog till herr Thorells fromma önskningar, liksom det tydligen är hans fromma önskan att endast sådana som ha god ekonomisk ställning skola kunna åtaga sig dessa förtroendeuppdrag.

När herr Thorell talar om att vi nu ha ett prisstopp, är väl detta ett tecken på att argumenten hålla på att taga slut för honom. Ty förra onsdagen, när det gällde sjuksköterskornas löner, röstade han ju för en betydande höjning. I dag däremot, när det gäller en sådan bagatell som ersättningen till landstingsmännen, vill han gå in för prisstopp. Herr Thorells jämförelse med sjuksköterskorna och landstingsmännens arvoden är naturligtvis oriktig. Om landstingsmännen skulle vara i arbete i landstingen hela året, kunde man möjligen göra en sådan jämförelse; ehuru de i så fall finge vara borta från hemmet för att kunna fullgöra sitt uppdrag, bleve ej lönen större än sköterskans.

Jag kan förstå herr Kyling och den andre tjänsteman som skrivit under reservationen. De äro i den situationen att de icke behöva vidkännas någon

Motion om höjt dagtraktamente för landstingsman. (Forts.)

större minskning av sina inkomster, när de fullgöra sina förtroendeuppdrag. När herr Kyling fullgör sitt riksdagsmannaupdrag, torde han få uppbära 75—80 procent av sin lön utöver riksdagsmannaarvodet. Under ett landstingssammanträde behöver han bara taga ledigt några dagar, och de dagarna kunna återläsas, så att han inte behöver vidkännas något löneavdrag.

Det har framhållits här, att den föreliggande frågan är under utredning hos den kommitté som sysslar med revision av kommunallagarna. Vi som tillhöra denna kommitté ha ansett oss kunna gå med på att frågan löses provisoriskt på det sätt utskottet föreslår. Frågan sammanhänger med så många andra spörsmål att det är omöjligt att nu bryta ut den och lösa den definitivt, utan man får nöja sig med denna provisoriska förbättring. Det är nödvändigt att göra denna provisoriska förbättring för att landstingsmännen, som ju i stor utsträckning äro jordbrukare, hantverkare och arbetare, skola kunna åtaga sig uppdraget utan större ekonomisk uppoffring.

Frågan har som jag nämnde ingen större betydelse, men det gäller tydligen här att driva upp den till så stora proportioner som möjligt. Det gäller tydligen att giva anledning till fortsättning att såsom sker i ett par stora tidningar i Stockholm systematiskt på allt sätt söka undergräva förtroendet för och svärta ned dem som tillhöra landstingen och riksdagen.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr **Dickson** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! I mitt förra anförande glömde jag i hastigheten att ställa något yrkande, och jag ber därför nu att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Kyling** erhöll likaledes på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Herr Hällgren ville försöka göra gällande att det inte fanns någon logik i mitt anförande. Men jag kan fortfarande inte komma ifrån att det är så ställt, att vi på detta sätt kunna råka ut för att få tre arvodeshöjningar under loppet av låt mig säga åtta år. Och detta kan väl inte vara till någon fördel. Det vore därför värdefullare att först få den pågående utredningen färdig och sedan taga slutgiltig ställning till frågan.

Herr Pettersson i Norregård brukar alltid sadla sin käpphäst, då det gäller att komma åt statstjänstemännen. Jag tror för min del att jag får det betydligt sämre ställt än herr Pettersson i Norregård, när vi skola besöka ett landstingssammanträde. Vi behöva verkligen inte beskylla varandra för att hysa några biavsikter i vårt tänkesätt. För mig har det helt enkelt framstått såsom en nödvändig förutsättning för en tillfredsställande lösning av frågan för framtiden, att vi invänta resultatet av den utredning som pågår.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Pettersson** i Norregård, som jämväl på begäran erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Det förefaller som om herr Kyling inte känner så värst mycket till förhållandena i jordbruksarbetet. Nog är det lättare för honom att återläsa sex dagar i skolan än det är för en jordbrukare, som skall köra säd, att uppskjuta den saken. Jag kan inte förstå att herr Kyling skulle kunna ha så stora olägenheter i detta fall. Han får göra en framställning till skolstyrelsen, men det kan ju inte bereda honom så mycket besvär.

Även herr **Hällgren** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Det lär inte gå att inbilla oss att inte priser på hotell, på restauranger och annat stigit under de sista fem åren. Och under de tre år som detta provisorium väntas räcka torde ytterligare stegring av kostnaderna kunna förväntas att äga rum.

Motion om höjt dagtraktamente för landstingsman. (Forts.)

Vidare yttrade:

Herr **Orgård**: Herr talman! Jag undrar inte på att en intelligent och fram-synt högerman som herr Dickson har litet svårt att yrka bifall till den i detta ärende avgivna reservationen. Jag sitter här och gör den reflexionen, att högern tycks ha svårt att göra sig kvitt från sitt förflutna. Kärnpunkten i detta ärende är väl ändå en demokratisk principfråga. Det gäller frågan hurvida valmännen böra ha rätt och möjlighet att till representanter i lands-tingen välja just de män och kvinnor som de önska. Många dugande personer ha svårt att åtaga sig detta uppdrag, därför att de inte kunna avvara sin ar-betsinkomst under den tid sammanträdena pågå. På det sättet omöjliggöres ju faktiskt ett fritt val för valmännen. Jag har erfarenhet av att stora väljar-grupper inte kunnat välja in just den person som de önskat, därför att ve-derbörande ej haft råd att åtaga sig uppdraget.

Det är som sagt en demokratisk principfråga det här gäller, och det är ganska egendomligt att se hur högern håller fast vid sin gamla inställning och på detta område söker bibehålla ett penningstreck, som ju bör försvinna så fort som möjligt.

Vill man göra jämförelser med avlöningen för andra grupper, förhåller det sig ju så, att landstingsmannen icke torde få något över av ersättningen, om man drar av hans direkta kostnader för fullgörande av uppdraget. Det är helt enkelt en skattläggning det är fråga om, när personer — som i stor ut-sträckning i övrigt deltaga i samhällsarbetet utan någon ersättning — få offra en hel veckas inkomst.

Jag ber med dessa reflexioner att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Thorell**: Herr talman! Jag vill göra den siste ärade talaren uppmärk-sam på en sak, som han mycket väl vet om. Det är först helt nyligen som kom-munerna fått rätt att betala ledamöterna i beskattningsnämnderna ersättning med 15 kronor om dagen. Dessa personer kunna få sitta i veckotal med det öm-tåliga uppdraget att bedöma andras inkomster och förhållanden och beskatta dem så rättvist som möjligt. De få nöja sig med 15 kronor om dagen, och jag har i varje fall i mina trakter inte hört något missnöje med den saken, ty där har man inte alls begärt någon ersättning. Jag har velat påpeka detta, när det här talas om underbetalning av landstingsmännen. Man gör sig skyl-dig till stora överdrifter, när man framhåller betydelsen av denna lilla höj-ning av ersättningen till landstingsmännen. Inte minst den siste ärade talaren överdrev betydelsen härav.

Herr **Paulsen**: Herr talman! Jag har uppmärksamt lyssnat på denna debatt, och det förundrar mig att man kan lägga i dagen en sådan lidelse för en så liten fråga. Det gäller ju här endast en höjning med sex kronor om dagen av en ersättning som utgår ett par tre dagar på året. Är det någonting att hålla på att tvista om, det måste jag fråga både dem som strida för förslaget och dem som gå emot det. Vad kostar ett plenum med allt detta talande? Säker-ligen kostar det lika mycket som den här höjningen går till under flera år. Det är orimligt att det skall hållas en sådan mängd anföranden i en så liten fråga.

Herr **Kyling**: Herr talman! Det är närmast till herr Orgård som jag skulle vilja rikta en replik. Det är litet oförsynt att så här beskylla ett parti för att hysa en förlegad uppfattning och inte kunna koppla ifrån denna förlegade upp-fattning. Jag hoppas kammaren har förstått det motiv jag har för min stånd-

Motion om höjt dagtraktamente för landstingsman. (Forts.)
punkt i denna fråga. Jag har uteslutande vädjat till kammaren att vi skola gå den riktiga vägen, nämligen utredningsvägen. Om det skall vara en förlegad uppfattning, när man förordar den väg som riksdagen själv har beslutat, nämligen en utredning, i så fall, herr talman, beklagar jag riksdagen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid av herr Thorell, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 1,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Föredrogs vart efter annat konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av väckta motioner om viss ändring av bestämmelserna rörande stads indelning i valkretsar vid stadsfullmäktigeval; och

nr 3, i anledning av väckta motioner om beredande om möjlighet till ökning av antalet ledamöter i kommunernas fullmäktigerepresentationer.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

*Statens
affärsverks-
fonder.*

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under statens affärsverksfonder gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1947/48 i avseende å postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—57.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Elektrifiering
av linjen
Varberg—
Borås—Herr-
ljunga—
Uddevalla.*

Punkten 58, angående elektrifiering av linjen Varberg—Borås—Herrljunga—Uddevalla.

Efter föredragning av utskottets i punkten gjorda hemställan anförde

Herr **Holmström**: Herr talman! Jag instämmer i vad utskottet anført beträffande järnvägs elektrifieringen. Utskottet uttalar att ett principbeslut snarast möjligt bör fattas rörande det fortsatta elektrifieringsprogrammet. Jag vill särskilt understryka detta uttalande. Därtill ber jag att få framhålla såsom synnerligen önskvärt, att förslag därom må föreläggas redan nästa års riksdag. Vid bedömandet av angelägenhetsgraden beträffande elektrisk järn-

Elektrifiering av linjen Varberg—Borås—Herrljunga—Uddevalle. (Forts.)
vägsdrift bör särskilt beaktas att den elektriska driften i utomordentligt hög grad sparar arbetskraft och bränsle. Den synpunkten blir säkerligen under avsevärd tid framöver lika aktuell som beaktansvärd.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 59—99.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 14.

Föredrogs, punktvis, statsutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande kapitalbudgeten under luftfartsfonden gjorda framställningar angående anslaget för budgetåret 1947/48 jämte i ämnet väckt motion.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 15.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag under försvarets fonder för budgetåret 1947/48 jämte i ämnet väckt motion.

*Försvarets
fonder.*

Punkterna 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6, angående ordnande av Stockholms luftvärnsregementes förläggning.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under försvarets fonder, punkt 6, föreslagit riksdagen att till ifrågakvarande ändamål för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

*Ordnande av
Stockholms
luftvärns-
regementes
förläggning.*

I en inom andra kammaren av herr *Hall* väckt motion (II:269) hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om ett anslag av 3 000 000 kronor till ordnande av Stockholms luftvärnsregementes förläggning.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II:269, till Ordnande av Stockholms luftvärnsregementes förläggning för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Karl Andersson*, *Gustaf Karlsson*, *Mårtensson* och *Hall*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionen II:269 avslå Kungl. Maj:ts förslag.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr **Hall**: Herr talman! Under denna punkt har statsutskottets majoritet tillstyrkt ett anslag om 3 miljoner kronor som en fortsättning på tidigare beviljade anslag till ordnande av Stockholms luftvärnsregementes förläggning till Norrtälje.

Ordnande av Stockholms luftvärnsregementes förläggning. (Forts.)

Den sammanlagda kostnaden härför har beräknats till 16,5 miljoner kronor, vilket väl betyder, att anläggningen i sin helhet antagligen kommer att kosta omkring 20 miljoner kronor. För ifrågavarande ändamål ha hittills disponerats vissa medel för anskaffning av mark samt för olika planeringsåtgärder m. m. I vissa avseenden ha inom kommunen fattats beslut, som, därest de skulle utföras, komme att dra avsevärda belopp i kostnader. Man har sålunda beslutat anlägga vattenledning för något mer än en miljon kronor o. s. v. Inte heller dessa arbeten äro påbörjade. Det uppges vidare att enskilda planerat bostadsbyggande för vissa belopp. Jag vet inte, huruvida någonting åtgjorts för dessa byggen. I varje fall torde det här inte röra sig om några åtgärder, varigenom staten skulle kunna åläggas några utgifter.

Sammanlagt torde hittills ett ganska ringa belopp av statsmedel ha disponerats för eller bundits i detta företag. Ännu så länge föreligger det således fri prövningsrätt för riksdagen i denna fråga, och statsverket skulle icke behöva göra orimliga förluster, därest nu den ifrågavarande förläggningen av luftvärnsregementet icke skulle komma till stånd.

Det är i det läget som jag ansett skäl föreligga för att man skall taga sig en ny funderare på denna fråga, främst ur den synpunkten att det för närvarande är ytterst angeläget att från riksdagens sida anslag inte beviljas till andra anläggningar än sådana som äro oundgängligen nödvändiga att omedelbart utföras.

Det är tänkbart att Stockholms luftvärnsregemente kommer att leva kvar. Därom veta vi för närvarande ingenting. Att Stockholms luftförsvar på ett eller annat sätt måste vara ordnat även i framtiden är väl ganska säkert. Huruvida detta kommer att ske genom att man har ett särskilt luftvärnsregemente förlagt till Norrtälje eller inte har man däremot för närvarande ingen möjlighet att bedöma. Ett fullföljande av det tidigare fattade beslutet på denna punkt skulle till äventyrs kunna leda till att det, när byggnaderna äro färdiga, befinner sig, att denna utgift kunde ha undvikits och i stället andra åtgärder vidtagits, som ställt sig mera praktiska ur försvarssynpunkt och framför allt mindre kostnadskrävande. Även ur den synpunkten är det således till ytterlighet angeläget att man med stränghet prövar anslag av denna karaktär.

Ett skäl, som anföres till förmån för att nu omedelbart sätta i gång själva byggnadsarbetena, är att förläggning av luftvärnsregementet här i Stockholm inte är bra och ändamålsenlig. Detta skäl är riktigt. Det har vidare framhållits att man för andra ändamål behöver den tomtmark, där dessa byggnader för närvarande äro uppförda. Även detta skäl torde vara riktigt. Jag skall således inte bestrida något av dessa två skäl. Men om nu Kungl. Maj:t har uppdragit åt en kommitté att försöka utreda hur försvaret skall vara ordnat under den närmaste framtiden och den kommittén väl inom en inte alltför avlägsen framtid blir färdig med sitt förslag, så gäller ju hela frågan, om olägenheterna av att behålla Stockholms luftvärnsregemente inom Stockholm ännu ett år äro så stora, att man bör skrida till den mycket stora investering, det här gäller, även med risk för att den kommer att visa sig bli en felinvestering. Det är för att vi skulle få andrum på den punkten och en smula betänketid som reservanterna påyrkat ett uppskov. Ett bifall till reservanternas förslag under denna punkt innebär i verkligheten ingenting annat än att man under ännu ett år vill ompröva frågan, huruvida de i någon mån påbörjade anläggningarna i Norrtälje skola fullföljas eller inte.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den av herr Karl Andersson m. fl. under denna punkt avgivna reservationen.

Häruti instämde herr *Mårtensson*.

Ordnande av Stockholms luftvärnsregementes förläggning. (Forts.)

Vidare anförde:

Herr **Törnkvist**: Herr talman! Utskottet har observerat, att Kungl. Maj:t prövat just den fråga, som den föregående ärade talaren och hans medreservanter synbarligen betrakta såsom tyngdpunkten i detta spörsmål. Det framgår av propositionen att undersökningar verkställts för vissa syften. Kungl. Maj:t har då kommit till det resultatet, att de olika omständigheter, som böra komma i fråga vid bedömandet av detta ärende, ge vid handen, att man icke kommer att tjäna någonting vare sig ekonomiskt eller i annat avseende på ett fortsatt uppskov med det ifrågavarande byggnadsarbetet. Man har funnit, att det skulle uppstå mycket stora olägenheter, om icke de redan påbörjade arbetena fortsattes.

När vi betrakta förevarande anslag under fjärde huvudtiteln, såväl det för nästa budgetår som det för det nu löpande, böra vi iakttaga det rätta sammanhanget dem emellan. Uppdraget för den nu arbetande försvarskommittén är ju inte så utformat, att den fått sig ålagt att vare sig skära ned eller öka anslagen. Kommittén har fått i uppdrag endast att under praktiskt taget fullt fria former pröva det läge, som uppstått sedan kriget slutade. Denna utredning är emellertid trots detta mera bunden än vad tidigare utredningar i ämnet varit. Denna bundenhet består likväl icke i att kommittén är kringränd i något avseende, när det gäller att ta egna initiativ. Det är omöjligt att nu säga, hur utvecklingen kommer att gestalta sig. Men om man ser på de under fjärde huvudtiteln begärda anslagen, så framgår därav att Kungl. Maj:t söker hålla ihop det hela inom en kostnadssumma, gentemot vilken ingen synes ha protesterat.

Här föreligger nu en strävan att systematisera utgifterna inom huvudtiteln. Då granskar Kungl. Maj:t de olika intressena och önskemålen. Kungl. Maj:t ser efter vad som kan göras inom ramen av vad Kungl. Maj:t bedömer vara både lämpligt och behövt. Även från statsutskottets och riksdagens sida torde identiskt samma synpunkter anläggas. Det är under sådana förhållanden angeläget, att man i varje fall ännu så länge icke rubbar de planer, som Kungl. Maj:t lägger fram. Kungl. Maj:t har här redovisat ett initiativ att söka komma förbi denna fråga tills vidare. Detta initiativ ledde emellertid icke till önskat resultat.

Herr talman! Vi ha inom utskottet funnit oss böra helt dela de synpunkter, som departementschefen framfört i denna fråga. Departementschefen har understrukit behövligheten av att vi putsa till utgifternas storlek så att de inte bli för höga. Även utskottet har funnit angeläget att kostnaderna för här ifrågavarande ändamål hållas inom lägsta möjliga ram. Med dessa ord yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! När regeringen tog ståndpunkt till förevarande anslagsfråga, var det väl bekant att det förelåg vissa resonemang och utredningar rörande luftvärnets framtida ställning inom den svenska försvarsmakten. I anledning härav gjordes vissa undersökningar. Dessa ledde först och främst till att man måste räkna med att det även i en kommande försvarsorganisation skulle ingå ett luftvärn. Herr Hall har också bestyrkt att denna uppfattning är riktig. Vidare ledde våra undersökningar till att om det blir luftvärn inom vår försvarsorganisation, så är det säkert att vissa luftvärnsformationer komma att bli avsedda för huvudstaden. Följaktligen skulle det också bli nödvändigt att i anslutning till huvudstaden anordna en utbildningscentral för utbildning av den personal, som skall användas för luftvärdet i Stockholm.

Ordnannde av Stockholms luftvärnsregementes förläggning. (Forts.)

Vi kommo således till det resultatet, att hur den kommande försvarsorganisationen än utformas, måste det finnas luftvärnsförband förlagda till Stockholms omgivningar. Då uppkom denna andra fråga, hur man lämpligen skulle ordna förläggningen av ett sådant för Stockholms luftförsvaret avsett förband.

Det låg i sakens natur, att man inte skulle låta luftvärnsregementet ligga kvar mitt i Östermalm på en tomtmark, som var alldeles för dyrbar för detta ändamål. Därtill kom, att denna förläggning är belägen på långt avstånd från lämpliga övningsfält. Vissa förslag hade framförts om att man för det ifrågasvarande regementets del skulle ta i anspråk andra försvarsbyggnader i stockholmstrakten. Det gjordes en utredning i frågan, som emellertid visade, att vilket annat alternativ man än skulle välja för ordnandet av det ifrågasvarande luftvärnsregementets förläggning, måste det bli dyrare än om regementet förlades till Norrtälje. Detta berodde helt enkelt därpå att man redan lagt ut vissa pengar för regementets förläggande till Norrtälje och att det måste komma att resas vissa ersättningsanspråk från Norrtälje, som icke torde kunna avvisas.

Vi kommo alltså inom regeringen till den uppfattningen, att det kommer att bli billigast att vidhålla det beslut, som riksdagen redan en gång fattat. Då är det väl ganska naturligt att man vidhåller det tidigare fattade beslutet.

Den omständigheten att regeringen nu föreslagit en viss förstärkning av det byggnadsanslag, som avses för regementets förläggande till Norrtälje, behöver emellertid inte medföra, att dessa pengar komma att användas redan i år. För egen del är jag övertygad om att det i varje fall kommer att dröja till slutet av detta kalenderår, innan det blir tal om att sätta i gång någon byggnation i Norrtälje. Under sådana förhållanden skulle det visserligen kunna invändas att det inte är så bråttom med att bevilja dessa pengar.

Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på ett felslut, som herr Hall gjorde. Han yttrade nämligen, att man inte borde anslå pengar för andra byggnadsarbeten än dem, som äro oundgängligen nödvändiga att utföras omedelbart. Det går inte att följa den principen. Riksdagen har sedan länge följt en helt annan linje, nämligen att bevilja anslag beträffande vilka det förutsättes, att de skola tagas i anspråk först senare. Om icke dessa anslag beviljades och man således icke fastslagit att byggnadsarbetena skola bli av en viss omfattning, hade man inte kunnat göra nödiga förberedelsearbeten. Den dagen då det blivit aktuellt att bygga, hade man, om riksdagen tillämpat herr Halls princip, blivit tvungen att uppskjuta själva byggandet, enär tidsödande förberedelsearbeten först måste hinna utföras. I detta speciella fall tror jag, att alla måste vara med om att vi den dagen, när vi med hänsyn till material och arbetskraft blivit i stånd att genomföra en omförläggning av Stockholms luftvärnsregementet, böra skynda oss så mycket som möjligt för att frigöra den tomtmark på Östermalm, som nu är tagen i anspråk för militära ändamål. Vi äro säkert alla i det läget angelägna om att skänka en bättre och lämpligare omgivning för det ifrågasvarande luftvärnsregementet.

Herr talman! Det kan enligt min uppfattning icke vara ekonomiskt klokt att i denna fråga följa reservanternas linje. De utredningar, som verkställts, ha visat, att det ekonomiskt sett är förståndigare att bevilja ett anslag så att detta byggnadsföretag kan genomföras. Det här ifrågasvarande alternativet är det i längden billigaste.

Herr Hall: Herr talman! Det råder inga meningsskiljaktigheter mellan reservanterna och statsrådet Sköld om att vi inte längre skola ha luftvärnet förlagt till Östermalm. På den punkten äro vi nog alla eniga. Det rör sig här om två särskilda frågor. Den ena är, huruvida man skall fullfölja ett mycket dyrbart militärt nybygge, där man hittills investerat mycket obetydliga be-

Ordnande av Stockholms luftvärnsregementes förläggning. (Forts.)

lopp. Den nu pågående försvarsutredningen kan ändå komma till ett helt annat resultat både beträffande omfattningen av Stockholms luftvärnsregemente och alltså behovet av byggnader samt beträffande regementets förläggning. Så länge försvarskommittén inte avslutat sitt arbete, är ju den möjligheten inte utesluten. Den andra frågan är, om angelägenhetsgraden av att få bort luftväret från Östermalm är så stor, att man vid ett bristläge på arbets- och materialmarknaden måste sätta i gång nu. På dessa frågor ha reservanterna icke kunnat giva något annat svar än vi gjort, och det är därför vi önska få ett uppskov.

Jag vet mycket väl, att man ur budgetsynpunkt ibland måste anslå medel flera år innan ett arbete kommer till utförande. Den lilla men ändå mycket avsevärda skillnaden mellan Kungl. Maj:ts och reservanternas uppfattning på denna punkt är ju den, att om riksdagen följer statsutskottet, så har Kungl. Maj:t fullmakt att när som helst sätta i gång med förbrukningen av både de tre miljonerna det här gäller och de tidigare beviljade miljonerna, under det att, om reservanternas förslag följes, det helt enkelt inte är möjligt för Kungl. Maj:t att göra någonting annat än att uppskjuta igångsättandet av hela arbetet till dess nästa års riksdag fått ompröva saken. Det är i detta läge reservanterna vilja ha frågan.

Jag skall inte gå närmare in på de mycket formella synpunkter som herr Törnkvist anförde. Det har ju ändå, herr Törnkvist, hänt någonting sedan vi fattade beslut om 1942 års försvarsordning. Den tågordning man då tänkte sig får man väl anse kunna åtminstone i någon mån rubbas, även när det gäller dispositionen av de sammanlagda medel till försvaret, som man här tänkt sig.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag vill endast säga, att det skulle bli ännu en konsekvens om riksdagen bifaller reservationen. Myndigheterna skulle nämligen icke kunna fortsätta ritnings- och konstruktionsarbetet på företaget, vilket måste leda till en betydande försening den dag, då frågan blir aktuell.

Herr **Hall** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Detta betraktar jag som ytterligare en fördel, som man inkasserar genom att följa reservanternas förslag. Då friställer man nämligen den tekniskt kunniga arbetskraft, som vi så väl behöva för andra arbetsuppgifter.

Vidare anförde

Herr **Törnkvist**: Herr talman! Om jag inte hörde alldeles fel från denna plats, så ville herr Hall göra gällande, att om statsutskottets förslag bifölls, skulle Kungl. Maj:t få en fullmakt, som Kungl. Maj:t inte skulle få, därest reservanternas förslag segrade. Jag vill bara påpeka, att redan med den första medelsanvisningen gavs fullmakt till Kungl. Maj:t. Ett beslut i dag i överensstämmelse med reservanternas förslag skulle betyda, att man formellt fråntog Kungl. Maj:t denna fullmakt. Så ligger det till.

Sedan vill jag, herr talman, ytterligare säga det, att jag är fullt medveten om att någonting hänt sedan 1942. Men om man ställer frågan vad som har hänt, så är det svårt att besvara den på annat sätt än att vi kunnat draga in försvarsberedskapsposten. Vad har i övrigt hänt? Vi hade väntat att freden skulle ha kunnat slutas litet tidigare. Detta har inte lyckats. På grund av det nuvarande läget är jag inte kapabel att i något avseende säga vad som verkligen hänt, som skulle kunna ge oss anledning att till exempel börja

Ordnannde av Stockholms luftvärnsregementes förläggning. (Forts.) med den rullning med dessa våra tillgångar, som gjordes på 1920-talet. Jag vill för min del ha något fastare konturer, innan jag besvarar frågan om någonting hänt sedan 1942.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Hall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 6:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 32,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Hall, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 116 ja och 56 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta. Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 7—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24, angående vissa flygfältsarbeten m. m.

Vissa flygfältsarbeten m. m.

Kungl. Maj:t hade i ifrågavarande proposition under punkten 25 föreslagit riksdagen att dels medgiva, att flygfältsarbeten m. m. vid flygvapnet finge komma till utförande i av föredragande statsrådet angiven omfattning, dels ock till Vissa flygfältsarbeten m. m. för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 15 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) medgiva, att flygfältsarbeten m. m. vid flygvapnet finge komma till utförande i av föredragande statsrådet angiven omfattning;

b) till Vissa flygfältsarbeten m. m. för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 15 000 000 kronor.

Reservation hade vid denna punkt avgivits av herrar *Larsson, Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Heiding, Rubbestad, Mårtensson* och *Hall*, vilka ansett, att följande i utskottets yttrande förekommande mening bort utgå: »Det synes därvid önskvärt att, såsom även förutsatts, arbetena tillerkännas förtursrätt vid beviljande av byggnadstillstånd.»

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Hall**: Herr talman! På denna punkt råder ingen meningsskiljaktighet mellan utskottsmajoriteten och reservanterna beträffande anslaget. Meningskiljaktigheten hänför sig uteslutande till motiveringen, där reservanterna vilja stryka en mening, som lyder: »Det synes därför önskvärt att, såsom även förutsatts, arbetena tillerkännas förtursrätt vid beviljande av byggnadstillstånd.»

Vissa flygfältsarbeten m. m. (Forts.)

Denna mening gäller ju en punkt om byggande av militära flygfält, icke att förväxla med det civila flygfält, som också förekommer på dagens föredragningslista.

Anledningen till att reservanterna inte önska ha med ett sådant uttalande är närmast den, att de överhuvud taget anse det vara olämpligt, att riksdagen, vars anslagsbeviljande makt ju icke får rubbas, nu också skall upphöja sig till den myndighet, som prövar i vilken ordning byggnadstillstånd skola givas. Det har hittills ansetts vara Kungl. Maj:ts byggnadsberedning, som skall bestämma när ett bygge får sättas i gång. Byggnadsberedningen får att pröva ett sådant byggnadsärende efter vanliga grunder; det bygget får konkurrera med andra och bedömas med hänsyn till dess angelägenhetsgrad. Här har statsutskottet särskilt strukit under, att vad som än händer så skola dessa byggen omedelbart igångsättas.

Jag tror det är skäl att kammarens ledamöter slå upp sidan 9 i statsutskottets utlåtande nr 32 och jämföra vad som står där. Där har statsutskottet tillstyrkt ett anslag på en miljon kronor till uppförande av gymnastikbyggnader m. m., men endast under den förutsättningen att arbetet inte får komma till utförande förrän helt andra förhållanden föreligga på arbets- och materialmarknaden. Här har utskottet alltså i samma utlåtande dels en fullständigt negativ ståndpunkt, i det utskottet säger beträffande ett företag, att detta inte alls är angeläget och gott kan anstå till dess helt andra förhållanden än de nu rådande inträda, dels en mycket positiv ståndpunkt: man kräver när det gäller ett annat företag, att arbetet skall sättas i gång med förtursrätt. Det är naturligtvis skillnad på ett gymnastikhus och ett flygfält. Särskilt har nödvändigheten av att göra flygsäkerheten större åberopats. Det är ett önskemål, som reservanterna inte ha någon anledning att förringa. Men även sådana önskemål få finna sig i att bli prövade med hänsyn till den tillgång på arbetskraft, som vi kunna ha.

Inte minst med tanke på vad som kan hända här i riksdagen, om knappheten på arbetskraft och byggnadsmaterial fortsätter, är det angeläget att detta försök att påskynda vissa byggnadsarbeten inte accepteras av riksdagen. Det har klagats rätt mycket över, att riksdagen sysslar för mycket med detaljfrågor, som man egentligen borde kunna lasta över på andra myndigheter. Hittills har riksdagen icke varit någon byggnadsberedning, utan dessa spörsmål skötas av Kungl. Maj:t. Skulle detta statsutskottets uttalande oförändrat vinna riksdagens bifall, komma säkerligen riksdagens ledamöter att känna sig fullkomligt oförhindrade att i riksdagen väcka motioner om i vilken ordning olika slag av byggnadsföretag skola komma till utförande. Vi göra alltså ingenting annat än flytta dessa tiotusentals ärenden, som handläggas av byggnadsberedningen, hit till riksdagen, och vi få då säkerligen många och plågsamma diskussioner på de allra flesta punkterna. Det är en betänklig väg, som man därmed skulle slå in på, och jag tror inte att saken har någonting att vinna på att man skriver på detta sätt och lockar fram ett stort antal ärenden till riksdagens behandling, vilka nu anses kunna handläggas utanför riksdagen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Larsson med flera.

Herr **Törnkvist**: Herr talman! Detta är en fråga av vida djupare innebörd än vad herr Hall velat göra gällande. Det faller av sig självt att varken statsutskottet eller riksdagen är beredd att bland en massa likvärdiga krav taga ut vissa och giva dem prioritet på detta område. Så resonerar emellertid herr Hall. Statsutskottet har inte alls, som herr Hall försökte göra gällande, skrivit

Vissa flygfältsarbeten m. m. (Forts.)
 detta, utan det har Kungl. Maj:t själv gjort. På s. 60 i kapitalbudgetpropositionen står ju: »Härvid har jag, efter samråd med statsrådet Ericsson, utgått från att arbetena tillerkännas prioritet vid beviljande av byggnadstillstånd.» Detta är således inte någon uppfinning inom statsutskottet, utan vi ha helt enkelt ansett, att med hänsyn till ärendets art också riksdagen kan taga ansvaret, tillsammans med Kungl. Maj:t, att vi här skola sörja för dem, som skola upp i luften, och att, så långt det ligger i vår makt, se till att landningsmöjligheterna för dem äro säkrade.

Hela frågan är ju motiverad med att flygmaskinerna öka i storlek och bli snabbare. Dessa omständigheter göra, att de tidigare byggda flygbanorna äro för korta. Flygförvaltningen redovisar en hel del intermezzon och olyckshändelser av olika slag, delvis av tragisk art. Det är med anledning av detta Kungl. Maj:t vill ha dessa flygbanor iordningställda så fort som möjligt. Så länge vi inte vilja ge ett särskilt företräde för byggandet av dessa flygbanor, få vi hålla oss på marken, d. v. s. flygvapnet kan inte användas för de övningar och de uppgifter, som detta vapen fått sig tilldelade i vår försvarsorganisation. Vi ha inte vågat taga ansvaret för något sådant, herr talman. Vi ha i stället ansett det riktiga vara att visa den omsikt, som Kungl. Maj:t tillsammans med flygförvaltningen i detta avseende velat göra.

Och om nu reservanternas förslag skulle bifallas, d. v. s. uttalandet om förtursrätt strykas, så sker därigenom icke någon ändring i sak. Riksdagen har då inte sagt någonting, och Kungl. Maj:ts uttalande i propositionen kvarstår ograverat. Vill man här komma åt Kungl. Maj:ts ståndpunkt, måste det bestämt sägas ifrån att riksdagen inte vill vara med om denna propå om förtursrätt, utan att förbättringarna av flygbanorna etc. få på sedvanligt sätt tävla med annan byggnadsverksamhet, t. ex. för civila ändamål.

Jag tycker nu egentligen inte, att detta är så mycket att bråka om, ty det är här naturligtvis inte fråga om något privilegium, som kommer att utnyttjas hur som helst. Att Kungl. Maj:t både i fjol och i år har varit mycket restriktiv i fråga om byggnadsverksamhet på det militära området, är alldeles uppenbart — det framgår av de redogörelser, som lämnas i huvudtiteln — och det är säkerligen ingen fara för att betydelsefulla civila behov komma att sättas åt sidan för t. ex. ett litet avsnitt på flygfältsarbetenas område, som skulle kunna anstå utan att därigenom flygvapnets möjligheter att utföra sina övningar äventyrades. Jag tror att man kan vara lugn för att inte Kungl. Maj:t kommer att på det sättet se ensidigt på saken.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Rubbestad: Herr talman! Jag skulle ha kunnat nöja mig med att instämma med herr Hall i hans anförande, men efter herr Törnkvists uttalande vill jag ändå tillägga några få ord.

Herr Törnkvist vill här göra gällande, att vi reservanter skulle vara motståndare till ett riktigt iordningställande av flygfälten. Detta är alldeles felaktigt. I meningen före den, varom striden står, säges klart och tydligt, att det är synnerligen påkallat att någonting göres men att hänsyn dock måste tagas till läget på arbetsmarknaden och tillgången på material. Även vi reservanter inse alltså till fullo, att saken måste ordnas. Vad vi reagera emot är uttalandet om att det skall vara prioritetsrätt för dessa flygfältsarbeten framför varje annat företag vid tilldelandet av arbetskraft. Vi mena, att Kungl. Maj:t bör i varje särskilt fall pröva, vilket arbete som är det mest angelägna, och vi finna det därför alldeles onödigt att riksdagen gör ett uttalande om att här ifrågavarande arbeten böra ha förtursrätt. Det är bara detta uttalande, som vi reagera emot, och vi vilja att det skall utgå.

Vissa flygfältsarbeten m. m. (Forts.)

Med dessa korta ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som under denna punkt är fogad till utskottets utlåtande.

Herr Holmström: Herr talman! Då herr Rubbestad säger, att Kungl. Maj:t bör pröva angelägenhetsgraden av dessa arbeten, vill jag erinra om att Kungl. Maj:t redan har gjort detta. Såsom utskottets ärade vice ordförande nyss framhöll, är det Kungl. Maj:ts initiativ, som ligger till grund för det förslag, som det här gäller, och utskottet har följt Kungl. Maj:t. Skulle nu riksdagen stryka uttalandet om prioritetsrätt för dessa flygfältsarbeten, så har riksdagen, såvitt jag förstår, underkänt Kungl. Maj:ts bedömning av angelägenhetsgraden.

Jag vill passa på att understryka, att det här är fråga om en rent humanitär åtgärd i syfte att, såsom herr Törnkvist nyss påpekade, förhindra olycksfall. Jag skall styrka detta med att citera något ur den promemoria, som chefen för flygvapnet tillställde statsråden Sköld och Ericsson, då flygfältsfrågan behandlades inom regeringen. Det säges där bl. a., att »utbyggnaden har ansetts oundgängligen erforderlig med hänsyn till utvecklingen på flygmaterielområdet och de ökade krav, som denna ställer på flygsäkerhet, utbildning och beredskap». På ett annat ställe heter det: »Erfarenheten visar, att — redan med de mindre moderna flygplan flygvapnet nu har — många haverier ha sin grund i otillräckligt stora flygfält, dels direkt genom att flygplan rulla över fältgränsen, dels indirekt på grund av att den press föraren utsättes för, då han skall taga sig ned på ett litet fält, ofta förorsakar en dålig bedömning och landning med haveri som följd. De kostnader, som på detta sätt uppstå, beräknas till avsevärda belopp årligen.» Och så redogöres för en rad flyghaverier, som just föranletts av för små flygfält; på inte fullt två år — d. v. s. sedan den 25 maj 1945 — har det inträffat 20 sådana haverier.

Jag anser att det skulle vara att »låta snålheten bedra visheten» att inte helt tillmötesgå det synnerligen behjärtansvärda önskemål det här gäller. Vi äro väl alla illa berörda, varje gång vi läsa i tidningen eller höra talas om att det inträffat ett flyghaveri. När det nu är fråga om att skapa ett tillstånd, som i viss mån kan förhindra sådana, tycker jag att det skulle misspyda riksdagen att inte lämna sin medverkan.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Bergström: Herr talman! Jag kan inte godkänna den innebörd, som herr Holmström vill lägga in i reservationen. Jag kommer för min del att rösta för reservationen, men inte därför att jag skulle vilja säga, att inte dessa flygfältsarbeten böra komma till utförande så snabbt som möjligt, utan uteslutande därför att jag anser att riksdagen inte bör, såsom herr Hall framhöll, lägga sig i sådana frågor. Det finns inte något skäl för riksdagen att göra det uttalande, som här föreslås, utan saken bör få prövas i sedvanlig ordning. Om man då i kanslihuset anser, att dessa arbeten böra ha förtursrätt, få de naturligtvis också det.

Det är alltså av detta rent principiella skäl, som jag och jag tror även reservationerna anse, att riksdagen inte skall blanda sig i frågan om kördningen för byggnadstillstånd.

Herr Törnkvist: Herr talman! Det förefaller mig vara ett synnerligen egenomligt sätt att dra slutsatser. Riksdagen lägger sig naturligtvis i allting, varom det kommer propositioner till riksdagen, vilka hänvisas till utskott, och i utskottsutlåtandena gör ju riksdagen sina kommentarer, i den mån sådana anses lämpliga.

Vissa flygfältsarbeten m. m. (Forts.)

Och i det här fallet måste det vara en självklar sak, att vi göra det uttalandet, att vi vilja, så långt våra resurser räcka och våra insikter göra det möjligt, se till att de flygare, som vi sända upp i luften, kunna ta sig ner oskadade. Regeringen kan naturligtvis inte ställa sig upp och säga: Vi bära fullt ut ansvaret för att inte ha vidtagit sådana åtgärder att flygarna ha en fullt modern markförbindelse — utan den gör givetvis allt för att ställa i ordning flygfälten på ett tillfredsställande sätt. När man då lägger fram för riksdagen ett förslag i sådan riktning och utskottet gör en kommentar ungefär av det innehållet, att vi också anse saken viktig, kanske viktigare än mycket annat, så innebär det väl inte på något sätt att riksdagen opåkallat lägger sig i det hela. Och om riksdagen stryker detta uttalande, så har Kungl. Maj:t i alla fall själv gjort uttalandet, och Kungl. Maj:t förvaltar ju egentligen så som Kungl. Maj:t vill.

Jag har ju också sagt, att jag hoppas att Kungl. Maj:t, om det skulle uppstå en konflikt mellan, jag tar inte 100 procent av de för flyget begärda arbetena i detta stycke, men låt mig säga 25 procent därav och ett lika stort civilt angeläget behov, inte ser ensidigt på saken till förmån för flygets behov. Men jag vill inte ta ansvaret för att riksdagen skall kunna anklagas för att inte ha gjort vad den kunnat för att inte de flygare, som vi sätta verktyg i händerna på, skola ha största möjliga säkerhet i fråga om sina förbindelser med marken.

Herr Bergström: Jag vill i korthet, herr talman, säga att riksdagen visar i tillräckligt hög grad sitt intresse för saken, om den ställer till förfogande det anslag, som Kungl. Maj:t har begärt, något som ju också reservanternas tillstyrka.

Herr Hall: Herr talman! Om den av herr Törnkvist angivna farhågan skulle vara berättigad, skulle det väl närmast innebära, att vi handlade ganska ansvarslöst, om vi under de närmaste åren tillåte något annat byggnadsarbete utföras här i landet än flygfältsarbeten. Jag vet inte, om herr Törnkvist är beredd att draga den konsekvensen av sitt yttrande, men det ligger faktiskt till på det sättet. Vill man, genom att göra flygfälten hundra procentigt säkra, svära sig fri från allt ansvar för om flygare förolyckas, lär det nog bli fråga om ett arbetsprogram, som skjuter undan det mesta av allt annat, som kanske också har en viss angelägenhetsgrad.

Den andra linjen i motiveringen för utskottets förslag är nästan lika egenomlig. Man säger, att här har ju Kungl. Maj:t gjort ett uttalande och detta uttalande är väl lika starkt, även om riksdagen inte understryker det. Ja, det är naturligtvis mycket roligt sagt, men om nu statsutskottet har placerat ett särskilt ryggstöd bakom de militära myndigheter, som vilja forcera dessa flygfältsarbeten på bekostnad av varje annat arbete, och andra kammaren, i likhet med vad första kammaren nyss gjort, tar bort detta ryggstöd, så förstå säkerligen både Kungl. Maj:t och de militära myndigheterna vad som menas därmed. Det är inte någon tvekan om att saken då kommer i ett annat läge, alldeles oberoende av vad Kungl. Maj:t och de militära myndigheterna tidigare ha uttalat.

Herr Törnkvist: Herr talman! Bara en kort replik!

När herr Hall frågar, om jag anser att flygets här ifrågavarande intresse bör få undantränga de civila behoven, så kan jag helt enkelt svara med en mot-

Vissa flygfältsarbeten m. m. (Forts.)

fråga: hur stor del av den allmänna byggnadssektorn i landet representera dessa 23 miljoner som det här gäller, sedan Kungl. Maj:t för nästa budgetår avskilt ett belopp på 15 miljoner? Svaret på den sista frågan visar nämligen, att det aldrig kan bli några konflikter i ordets egentliga mening, utan att det bara är själva begreppet förtursrätt, som kommit människorna att misstänka, att det här ligger — förlåt, herr talman! — något sattytg bakom. Vi inom utskottsmajoriteten ha ju inte heller i det avseendet ställt oss bakom de militära myndigheterna, utan vi ha gjort samma kommentar, som Kungl. Maj:t gjort i sin proposition, och alltså strukit orden om förtursrätt.

Om nu andra kammaren skulle inta samma ståndpunkt som den ärevärdiga senaten redan gjort, skulle jag ju inte anse, att det är någon annan olycka skedd än att vi slippa bråka ihop en motivering, när läget är sådant det är och den allmänna känslan i senaten tydligen är så lätttrölig. Begreppet prioritet har ju, när det gäller militära frågor, haft en fast förankring i senaten under generationer, ända från 1865 och fram till 1920-talet, men har man nu blivit rädd för ordet, så gratuleras!

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring beträffande motiveringen, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Punkterna 25—28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 29.

Lades till handlingarna.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 16.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtande, nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa investeringar i telegrafverkets fond för budgetåret 1947/48; samt

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt tullfrihet för Svenska röda korset för viss sjukvårds-, beklädnads- och sjuktransportmateriel;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt tullfrihet i vissa fall för Föreningen rädda barnen för kläder, beklädnadsmateriel och livsförnödenheter; och

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtande och betänkanden hemställt.

§ 17.

Motion om rätt för inkomstagare att vid uppgivande i självdeklaration av skattepliktig inkomst från räknade samtliga skatter, som avdragits i samband med avlöningens utbetalande.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 19, i anledning av väckt motion om rätt för inkomstagare att vid uppgivande i självdeklaration av skattepliktig inkomst från räknade samtliga skatter, som avdragits i samband med avlöningens utbetalande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Gustafsson** i Lekåsa: Herr talman! När det nya uppördssystemet med skatt vid källan infördes, tänkte man sig nog att samtliga skatter, kronoskatten inberäknad, skulle få dras av i självdeklarationen. Därför har jag i min motion föreslagit, att samtliga skatter skulle få avdragas i självdeklarationen och anser att det skulle medföra en större rättvisa för skattedragarna, om bestämmelser i sådant hänseende infördes. Då nu källskatten utgår direkt från inkomsterna, anser jag nämligen för min del, att det är mera berättigat att sådana avdrag få göras än att även den del av inkomsten, som direkt erlagts i skatt, belägges med skatt.

Nu säger utskottet, att »det nya uppördssystemets införande har förden skull icke i nu ifrågavarande avseende medfört ett förändrat läge». Jag undrar i alla fall, om inte ett förändrat läge har inträtt med detta uppördssystem. När skatten upptas vid källan får ju skatteskuld eller avdrag från förmögenhet inte föras över från föregående år, såsom tidigare har skett, utan hela skattebeloppet erlægges direkt under beskattningsåret.

Utskottet anför uttalanden av föregående utredningar, av departementschefen, av presidenten Petersson m. fl. och föreslår att nu gällande bestämmelser bibehållas orubbade. Då förstär jag ju, herr talman, att jag inte har utsikt att vinna någonting med ett yrkande om bifall till motionen. Trots utskottets behandling av motionen och dess reflexioner i frågan finner jag emellertid, att det skulle innebära en rättvisare ordning om sådana bestämmelser infördes, som jag där yrkar på. Utskottet anför som skäl för sitt avslagsyrkande, att denna avdragsrätt skulle nödvändiggöra en höjning av den procent av skattens grundbelopp, som uttages. Utskottet erinrar om att departementschefen vid 1927 års riksdag anförde, att en avdragsrätt för kronoutskylder skulle medföra betydande olägenheter. »Sålunda framhölls bland annat, att en dylik avdragsrätt skulle vid oförändrad skatteskala medföra icke blott en minskning av de beskattningsbara beloppen utan jämväl på grund av skattens progressiva karaktär en minskning av progressionen. En rätt till avdrag för kronoutskylder borde — yttrade departementschefen — logiskt leda till en skärpning av skatteskalan, om ersättning skulle erhållas för den genom avdragsrätten uppkommande minskningen i skatteintäkten.»

Ja, det är alldeles riktigt, det erkänner jag också, men jag undrar i alla fall om det är riksdagens och skattemyndigheternas mening att man skall lägga skatt även på direkt erlagd skatt.

Det är en annan sak som inte beröres i motionen, men som jag i detta sammanhang ändå tar mig friheten framföra. Den som erlagt för mycket skatt 1947, d. v. s. blivit påförd större skatt än hans inkomster motivera, får ju tillbaka överskottet. Nu frågar jag om även det skall anses som inkomst år 1948? Det är bara en stilla undran från min sida.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Herr Gustafsson i Lekåsa ställde intet yrkande om bifall till sin motion, och det tror jag var klokt av honom.

Vi skola komma ihåg, att när man införde avdragsrätt för kommunalutskylder, vilket ju skedde först 1910, var det för att kommunalskatterna voro så olika i olika kommuner i landet. Man ville med denna avdragsrätt åstadkomma

Motion om rätt för inkomsttagare att vid uppgivande i självdeklaration av skattepliktig inkomst frånräkna samtliga skatter, som avdragits i samband med avlöningens utbetalande. (Forts.)

en viss utjämning i skattebördan. Statsskatten utgår ju efter samma linjer och med samma belopp över hela landet, och man behöver således inte använda den i utjämningssyfte på det sätt som herr Gustafsson i Lekåsa tänkt sig.

Men det är inte bara detta. Om herr Gustafsson studerar de här tabellerna, som finnas fogade till betänkandet i en bilaga, så framgår det ju av dem, att man visserligen om inkomsten är oförändrad så småningom kommer till en utjämning, så att skattebeloppen bli någorlunda lika för de olika åren. Men för varje skiftning i inkomsten kommer man oupphörligen till stora hack. Man måste börja på en ny skala och räkna på den inkomsten så länge den är densamma, och då den inte är densamma längre måste man börja om på nytt. Vill man nu behålla samma totala skattebelopp, så är det inte nog med att man höjer uttagningsprocenten, utan för att inte förlora progressiviteten — som ju, som herr Gustafsson kan se av det sista exemplet med en nettoinkomst av 100 000 kronor, skulle bli alldeles orimlig — måste man justera skalorna också. Annars bleve ju resultatet bara att den, som genom herr Gustafssons förslag slapp lindrigast undan, faktiskt vore den som har de största möjligheterna att betala skatt.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Utskottets hemställan bifölls.

§ 18.

Föredrogos vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 20, i anledning av väckt motion om vidgad rätt till avdrag för värdeminskning å lantmannabyggnader vid deklarering av inkomst från jordbruksfastighet; och

nr 21, i anledning av väckt motion om åtgärder för åstadkommande av kontroll över självdeklarationsplikens riktiga fullgörande;

bankoutskottets memorial och utlåtande:

nr 7, angående tilläggsarvode till notarien med sekreterargöromål hos första lagutskottet, hovrättsfiskalen A. Arvidsson;

nr 8, angående avlöningsförmånerna åt kanslibiträdet å riksdagens tryckeriexpedition fru Gunvor Blinke under tjänstledighet på grund av havandeskap;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphävande av andra stycket lagen den 11 april 1924 (nr 68) angående upphävande av danska och norska skiljemynts giltighet som lagligt betalningsmedel i Sverige; och

nr 10, angående användande av riksbankens vinst för år 1946; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 29 juni 1945 (nr 522) om kontroll å viss utländsk egendom m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.; och

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden, memorial och utlåtanden hemställt.

§ 19.

*Motion om
åtgärder mot
övergrepp och
rättskränk-
ningar mot
underordnade
inom militär-
väsendet.*

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av väckt motion angående åtgärder i syfte att avskaffa övergrepp och rättskränkningar mot underordnade inom militärväsendet.

I en inom andra kammaren väckt, till behandling av lagutskott hänvisad motion, nr 171, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Spångberg m. fl.* yrkat, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag i syfte att avskaffa övergrepp och rättskränkningar mot underordnade inom militärväsendet.

Utskottet hemställde, att förevarande motion, II:171, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Spångberg**: Herr talman! I den motion, som föreligger till behandling, ha vi motionärer påtalat de övergrepp och rättskränkningar, som förekomma inom militärväsendet och som varje år redovisas i MO:s berättelse. Det förekommer ju många flera fall än de som komma fram där, men vi ha åberopat dem i vår motivering närmast därför att de ha handlagts av myndigheter, varför man sålunda har någonting fast att hålla sig till. Vi ha föreslagit en utredning om åtgärder i syfte att avskaffa dessa övergrepp. Utskottet, som säger att det förskaffat sig underlag för bedömande av frågan genom sin årligen återkommande granskning av MO:s berättelse, konstaterar att det förekommer olämplig behandling av underordnade i en utsträckning, som påkallar uppmärksamhet. Jag är nöjd med detta uttalande från utskottets sida. Jag tror att det är nyttigt, därför att det innebär ett konstaterande av förekomsten av olämplig behandling och ger en riktig värdering av de »himmelstossar» inom det militära, som begagna sig av dessa metoder. Utskottets uttalande kan ju alltid ge dem en liten tankeställare och göra klart att sådant inte värderas på andra håll och att det inte bör förekomma.

Jag kan således säga att utskottet har behandlat det problem, som vi ha fört på tal, med välvilja och förståelse, men utskottet anser sig inte kunna gå med på ett bifall till motionen. Det åberopar i sin motivering huvudsakligen två skäl för detta. För det första säger utskottet, att det torde vara ett »uppenligt mål» att helt komma ifrån dylika missförhållanden. Utskottet tror således att det inte går att komma tillrätta med de människor, som göra sig skyldiga till dessa övergrepp. Utskottet motiverar detta med att »befälskåren inom den svenska krigsmakten rymmer ett så stort antal personer, att det torde vara praktiskt taget omöjligt att hindra att bland dem kommer in en eller annan, som på grund av bristande lämplighet för yrket eller till följd av missriktat och överdrivet nit missbrukar sin befälsställning». Ja, jag vill inte bestrida att utskottet har fullständigt rätt då det gör detta uttalande. Jag är också övertygad om att det förhåller sig på detta sätt, men just därför att det ständigt kommer in sådana personer och det inte går att hindra att även i fortsättningen en och annan kommer in, just därför anser jag att man måste vidta speciella åtgärder för att hålla tillbaka dem, så att de, som erhålla befälsställning, utöva sin befälsverksamhet på ett sätt som kan godkännas av statsmakterna. Vad utskottet har anfört är sålunda ett skäl för ett bifall till ett yrkande att det måtte göras någonting mer än som har gjorts hittilldags för att åstadkomma rättelse på detta område.

För det andra åberopar utskottet fyra betänkanden, som lämnats under föregående år. Det gäller för det första betänkandet rörande förhållandet mellan befäl och meniga inom krigsmakten, för det andra det betänkande, som arméns

Motion om åtgärder mot övergrepp och rättskränkningar mot underordnade inom militärväsendet. (Forts.)

officersutbildningskommitté har framlagt med vissa synpunkter på utbildningen av officerare. Det tredje är betänkandet med förslag till strafflagstiftning för krigsmakten och det fjärde, som står i anslutning närmast till det tredje, är ett förslag att avskaffa krigsdomstolarna i fredstid. Jag skall gärna erkänna, att kommittéerna ha kommit med åtskilliga goda uppslag. Jag tror att det förslag som officersutbildningskommittén har kommit med, där man tänkt sig att officerarna skulle erhålla undervisning i samhällskunskap, företa besök på fabriker och arbetsplatser, studera jordbruksarbete o. s. v. utgör ett framsteg. De skulle också sättas i beröring med folkbildningsarbetet och de folkliga organisationerna, vilket skulle komma att medföra en hel del förändringar till det bättre i demokratiseringssyfte. Jag skall också ge militäretredningen rätt, då den säger, att »om nu varje befäl vore en ledarepersonlighet, och om man i alla avseenden hade en idealisk befälskår, då skulle det knappast tarvas några åtgärder för att åstadkomma ett gott förhållande mellan befäl och underlydande». Jag vill stryka under varje ord som där uttalas. Tyvärr menar utskottet liksom 1945 års militäretredning, att detta är ett »ouppnåeligt mål». Man tror inte man kan nå dit. Nu tror jag inte att lagstiftarna få utgå ifrån att detta mål är ouppnåeligt. Jag tror inte att lagstiftarna få vara fullt så pessimistiska som kommittéerna faktiskt ha varit, utan vi få nog sätta som mål att avskaffa dessa missförhållanden. De få helt enkelt inte pågå. Det är en skam för officerskåren, det är en skam för hela vårt folk, att något dylikt tolereras och därför måste det bort.

Man har i gången tid upplevt en motsvarighet på den civila arbetsmarknaden, då befäl även där kunde ta sig ungefär sådana friheter, som vissa undantag bland militärbefälet anse sig kunna ta. I dag skulle emellertid inte sådant tolereras på arbetsplatserna. Många ansågo nog tidigare, att det var ett ouppnåeligt mål att avskaffa dessa missförhållanden på den fria arbetsmarknaden, men det målet kunde uppnås, och jag tror att det har varit till gagn. Jag tror det är ett mål, som måste uppnås även inom det militära, och att det skulle vara till gagn för hela vårt folk om så skedde, inte minst för militärväsendet och officerskåren.

Om utskottet däremot menar, att man inte kan uppnå detta mål genom de förslag som kommittéerna ha lämnat i sina betänkanden, och resoneringar hit och dit, som där förekommer, om det menar att man inte uppnår detta mål på de vägar, som där ha anvisats, då vill jag givetvis inte bestrida att utskottet har rätt. Jag tror liksom utskottet, att man inte når detta mål på dessa vägar, och det är därför jag vill ha en ordentlig utredning om hur man i detta speciella fall skall komma till rätta med missförhållandena.

Vad utskottet säger beträffande straffen för de olika grupperna av personal ser ju rätt lovande ut. Man hänvisar där till det betänkande, som avgavs den 16 november 1946, rörande förslag till strafflagstiftning för krigsmakten.

Utskottet hänvisar till detta och säger på s. 2 i utlåtandet att det föreslås att »samma straffbestämelse skall vara tillämplig för en överordnad som gjort sig skyldig till misshandel av underordnad, som för det fall att en underordnad misshandlat en överordnad. Motsvarande föreslås skola gälla beträffande smädelse». Ja, det är just detta som vi framställa önskan om i motionen, och om man hastigt läser lagparagraferna kanske man får en känsla av tillmötesgående. Men om man sedan jämför dem med den motivering som de sakkunniga gjort till ifrågakvarande lagbestämmelser — motiveringen skall ju tjäna som riktlinje vid tolkningen av lagparagraferna — ja, då får man en verklig olustkänsla, en känsla av hur farsartade dessa paragrafer i själva verket äro. När man läst igenom betänkandet, till vars 268 sidor utskottet hän-

Motion om åtgärder mot övergrepp och rättskränkningar mot underordnade inom militärväsendet. (Forts.)

visar, är man icke lika övertygad om bärkraften i utskottets välvilliga inställning i denna sak.

Jag skall icke läsa upp hela detta betänkande som bevis på vad jag säger. Men jag tar mig friheten att beröra en enda paragraf som rör denna sak, nämligen § 5 i betänkandet. Det heter i denna paragraf: »Missbrukar förman sin myndighet genom att söka förmå underlydande att göra, tåla eller underlåta något som icke angår dennes tjänst, dömes för missbruk av förmanskap till disciplinstraff eller fängelse. Är brottet grovt, vare straffet fängelse eller ock straffarbete i högst fyra år.

Samma lag vare, där förman otillbörligen ålägger underlydande särskild tjänstgöring eller vägrar honom förmån såsom påföljd för hans förhållande i eller utom tjänsten eller utan skäl utsätter honom för fara till liv eller hälsa.» Ja, det där låter ju bra och mycket bestämt. Inom samma paragraf finnas alltså straffbestämmelser rörande både befäl och underordnade. Men när det sedan gäller tolkningen av denna paragraf, ja, då fastslår man först följande: »Varje försök att förmå en underlydande att göra, tåla eller underlåta något som icke angår dennes tjänst, bör vara straffbart, i den mån försöket kan anses vara grundat å förmanskapet.» Det där är ju synnerligen klart. Sedan säger man: »Så torde ofta vara fallet då en förman försöker hindra en underlydande att göra framställning eller anföra klagomål». Men så kommer det: »Givetvis kan icke varje sådant försök anses straffbart. En förman bör kunna oegennyttigt råda en underlydande att avstå från en uppenbart obefogad anmälan. Vidare bör naturligtvis en förman liksom andra människor ha möjlighet att be en underlydande om en personlig tjänst. På grund av lydnadsförhållandet i tjänsten kunna emellertid här uppkomma ömtåliga gränsfall. Om en underlydande av sin förman blir ombedd att göra något som ej avser tjänsten och det ej klart framgår att fråga är om ett frivilligt åtagande, kan missbruk av förmanskap ofta anses föreligga.» Ja, nog skall det tolkning till i detta fall, det kunna vi vara överens om. Så kommer som en andra gärningsform, »att förman otillbörligen ålägger underlydande särskild tjänstgöring eller vägrar honom förmån såsom påföljd för något hans förhållande i eller utom tjänsten». Då föreligger ett brott. Men så kommer man med hartassen och säger: »Att ålägga någon särskild tjänstgöring är givetvis i allmänhet inte bara tillåtet utan nödvändigt. Till och med om den särskilda tjänstgöringen föranletts av något den underlydandes förhållande i tjänsten torde ofta berättigad anmärkning icke kunna göras däremot, t. ex. om den som visat sig olämplig för viss syssla sättes till annan tjänstgöring. För straffbarhet synes därför böra krävas att åläggandet skett otillbörligen, t. ex. såsom hämnd eller straff». Så ha vi vidare det fall, då tjänstgöring ålägges som tillrättavisning. Det heter därom: »I den mån särskild tjänstgöring i laga ordning ålägges som tillrättavisning är det givetvis icke otillbörligt.» Kommentaren till denna sista passus i paragrafen lyder: »Att underlydande vid krävande övningar utsätts för fara till liv eller hälsa kan väl icke alltid undvikas med hänsyn till utbildningen, och vid krig måste detta regelmässigt inträffa. Då påfrestningarna stå i sådant missförhållande till det resultat som äsyftas, att de underlydande kunna sägas utan skäl ha utsatts för fara till liv eller hälsa, torde det emellertid vara befogat att anse missbruk av förmanskap föreligga.» Ja, nog har, låt oss ändå erkänna det, det militära befälet stora möjligheter att därvid slingra sig undan och säga: i det fallet var det befogat, eller i det fallet var det icke utan skäl som jag gjorde det eller det, allt för att kunna utöva ett mot de underlydande verkligt otillbörligt befälsskap. Det blir säkerligen svårt för lagtolkarna att avgöra den saken.

Motion om åtgärder mot övergrepp och rättskränkningar mot underordnade inom militärväsendet. (Forts.)

Som man finner av den tolkning som betänkandet innehåller äro många handlingar, som enligt lagparagraferna äro förbjudna, tillåtna enligt motiveringen. Till detta kommer att befälet har ju självt, trots att krigsdomstolarna skola avskaffas under fredstid, i mycket stor utsträckning alltjämt möjlighet att döma underordnade. Vi skola komma ihåg att det inte är alla övergrepp som gå till domstol. Befälet kommer fortfarande i många fall att få företaga utredning och döma till straff. Vi ha arreststraffet kvar, och man kan utdöma upp till 20 dagars arrest. Vi ha en ny straffform som kallas disciplinbot med upp till 20 dagars böter, och sådant straff såsom arrest upp till 20 dagar kan ådömas av militärbefälet, och brott, som förskyller sådant straff, behöver sålunda icke avdömas av domstol. Det skall vara rätt uppseendeväckande missbruk av befälsrätten om man skall ådöma befäl upp till 20 dagars arrest.

Går man igenom militieombudsmannens ämbetsberättelse skall man sannernigen finna, att för verkligt uppseendeväckande missbruk av befälsrätten, för misshandel, våldsutövning och missfirmelse av underordnad har det tillämpats en straffskala på kanske tre dagars arrest utan bevakning, d. v. s. tre dagars vistelse på eget rum. Vad en värnpliktig skulle anse vara rena semestern det anser man vara ett straff för en befälhavare. De straffbestämmelser, som jag tillåtit mig läsa upp ur 5 §, röra sig faktiskt med straffsatsen på en så bred marginal som mellan en dags disciplinbot och fyra års straffarbete. Det gäller för en domstol eller för en befälhavare som har bestraffningsrätt att tolka lagen i dessa fall. Det finns verkligen rum för ett omfattande godtycke. Om vi icke lösa denna sak nu — och det göra vi givetvis icke, det är jag också medveten om — komma vi tillbaka till dessa förhållanden i framtiden. Att många av de brott som vi påtalat i motionen, från utskällning till straffexercis och aga, skola komma att avdömas av domstol då vi samtidigt ha en lag om disciplinstraff, kan man, om man anlägger samma syn på brotten, som man gjort hittilldags, icke vara säker på. I många fall blir det befälet vid regementet som har straffrätten, som kommer att döma de underordnade och givetvis även dem som begått fel och brott mot de underordnade.

Utskottet tillmäter till sist det föreslagna utredningsväsendet en mycket stor betydelse. Ja, jag är rent av rädd för att utskottet överskattar vad det *militära* utredningsväsendet betyder. Utredningarna komma nämligen i mycket hög grad att ligga i händerna på officerarna, d. v. s. de som skola döma i disciplinmål. Det blir oftast så att först om den militära befälhavaren eller förhørsledaren anser, att utredningen bör gå till åklagaren, så får denne hand om saken. Men denne kan i sin tur hänskjuta ärendet på nytt till befälhavaren, och så vitt jag har fattat utredningen rätt har utredningen vid upprepade tillfällen framhållit önskvärdheten av att man icke skickar bagatellärenden, som man kallar dessa ärenden som förskylla några dagars disciplinstraff, till domstol. Sådana brott, som vi motionärer påtalat, komma nog i stor omfattning att avgöras såsom disciplinmål.

Om jag sålunda, herr talman, är villig att giva ett erkännande åt många av de förslag och riktlinjer som återfinnas i de fyra betänkandena, så tror jag ändå inte att man kommer till rätta med dessa missförhållanden, med dessa övergrepp mot underordnade, med enbart de förslag som de sakkunniga kommit med. Då jag har den uppfattningen och då jag anser det nödvändigt att man snarast möjligt kommer till rätta med dessa skandalösa företeelser inom militärväsendet, yrkar jag, herr talman, bifall till motionen.

Motion om åtgärder mot övergrepp och rättskränkningar mot underordnade inom militärväsendet. (Forts.)

Herr **Rylander**: Herr talman! Som herr Spångberg redan sagt har utskottet visat denna motion en betydande välvilja. När jag hörde herr Spångbergs anförande var det nästan så att jag ångrade att utskottet varit så välvilligt. Utskottet kan i allt fall icke sträcka sin välvilja så långt att utskottet accepterar motionens uppenbara överdrifter. I motionen heter det till exempel när det gäller dessa frågor: »De flesta värnpliktiga berätta emellertid om alla slags övergrepp från befällets sida, vilket ofta är deras starkaste intryck från värnpliktstiden.» Jag tror icke man behöver säga mera för att det skall stå klart för envar att så kan det icke förhålla sig. Motionärerna belysa denna sin slutsats med vissa exempel från MO:s ämbetsberättelse från i år, exempel som för all del där de stå refererade på ett par rader te sig nog så beklagliga. Jag kan gärna säga, att även om man skulle fylla ut berättelserna något, så rör det sig i alla fall här om saker som naturligtvis icke böra förekomma, men man är nog icke berättigad att därav dra några mera ingående slutsatser, och att som motionärerna åberopa dessa exempel som en bild av förhållandena inom militärväsendet, »en bild av råhet, brutalitet och okamratlighet, som är fullständigt oförenlig med vår demokrati», är inte riktigt.

1945 års militärutredning har gjort ingående undersökningar av MO:s verksamhet under beredskapsåren 1940—1944, och denna utredning — i vilken satt inte bara militärer utan även personer med pålitlig demokratisk inställning och med särskilda förutsättningar för att känna till uppfostringsfrågor, psykologiska och pedagogiska frågor — har icke ansett sig kunna draga några slutsatser angående förhållandet mellan befäl och meniga med ledning av berättelserna. Det antal ärenden som rör detta område uppgår i regel icke till mer än 10 procent av hela det inkomna materialet. Sätter man dessa tal i relation till det genomsnittliga antalet inkallade under de olika åren, som också var ovanligt stort, må det framhållas hur utomordentligt sällsynta MO-anmälningar för direkta kränkningar mot underordnade strängt taget ha varit; och bara hälften av dessa föranledde för övrigt några åtgärder. Egentligen skulle man kunna säga, att det är i rena undantagsfall som det förekommer något sådant. Att utskottet icke velat använda ett sådant uttryckssätt utan i stället talat om att olämplig behandling av underordnade inom militärväsendet alltjämt förekommer i en utsträckning, som påkallar uppmärksamhet, beror helt enkelt därpå att varje sådant här fall har betydelse icke bara för fallet i fråga utan för många andra fall. Man kan oförbehållsamt säga, att varje fall rörande våld eller missfirmelse mot underordnad är ett fall för mycket och icke bör tolereras. Man bör ingripa strängt och beivra sådana förseelser och aldrig upphöra att eftersträva att med lämpliga metoder komma fram till ett tillstånd, där sådana fall bli alltmer sällsynta. Men däremot tror jag inte att man kan skatta åt en sådan optimism som herr Spångberg, då han säger att det må vara att det är ett ouppnåeligt mål. Ja, visst har man ouppnåeliga mål — alla idealister ha ouppnåeliga mål — men lika väl kan man säga, att till hundra procentig garanti mot missförhållanden av denna art kunna vi aldrig nå fram härvidlag.

Det vill synas som om herr Spångberg och de övriga motionärerna, när de förmodligen något hastigt skrevo sin motion, icke alls observerat, att dessa spörsmål för länge sedan aktualiserats och att de varit föremål för en lång rad av utredningar, som avsatt icke mindre än fem betänkanden om dessa saker på tillsammans cirka 1 500 sidor. Och där finnas en hel del beaktansvärda förslag. När nu herr Spångberg av utskottet fått reda på detta, förefaller det som om han inte vore nöjd med att det förekommit så pass mycket i utredningsväg. Herr Spångberg vill ha fram frågan på annat sätt. Han vill ha en

Motion om åtgärder mot övergrepp och rättskränkningar mot underordnade inom militärväsendet. (Forts.)

ny utredning om allt detta. Men det vore väl orimligt att nu göra en ny utredning innan Kungl. Maj:t och riksdagen ännu tagit ställning till de förslag, som framkommit genom det tidigare utredningsarbetet. Var och en vet t. ex., att den utredning, som verkställdes av nuvarande militieombudsmannen om den militära straffrätten, avsåg ett för sig avgränsat område. Den som i likhet med mig suttit i utredningen rörande det militära rättegångsväsendet har ganska klart för sig, att det är ett gebit för sig, som man ingalunda kan skärskåda samtidigt med en rad andra problem. Så är det även med andra av dessa utredningar. Det vittnar om en alltför långt driven optimism, när herr Spångberg begär en utredning över hela vida fältet, innan ens riksdagen eller Kungl. Maj:t tagit ställning till de utredningsresultat som redan föreligga.

Jag skall icke nu, efter herr Spångbergs långa anförande, trötta kammarens ledamöter med att ytterligare ingå på dessa utredningar ehuru det är mycket frestande att bemöta vad herr Spångberg här yttrat om framlagda förslag. Vad är det då för revolutionerande saker som herr Spångberg och hans medmotionärer föreslå? De vilja införa lika straff för samma överträdelser, oavsett den felandes ställning. Ja, det är just vad som i stort sett föreslås av utredningen om den militära straffrätten. Man förmenar vidare i motionen att en del skulle kunna vinnas genom undervisning i psykologi, pedagogik och vanlig folkbildning. Ja, utökad sådan undervisning föreslås just av arméns officersutbildningskommitté. Det föreslås en i hög grad utvidgad undervisning på detta område. Vidare säga motionärerna, att man också får tänka sig avstängning från befordran eller avlägsnande ur tjänst eller befälsställning. Ja, det skulle då vara det enda som hittills icke varit föremål för utredning. I viss mån förekommer sådant redan nu. Det är ju så, att hela fänrikstiden i viss mån är en prövotid, då den blivande officeren på stat är ganska ordentligt påpassad. Visar han sig icke lämplig att gå vidare, får han ej heller sin löjtnantsfullmakt. Det är vidare så att vid varje befordran fäster man avseende vid vad som förekommit beträffande vederbörandes beteende. När en officer skall befordras tar man alltså reda på hur han har det med sina bestraffningar. Skulle det förhålla sig så — detta gäller redan nu — att han har på sig en större bestraffning för just sådana här förseelser, våld eller missfirmelse av underordnad, begäras regelmässigt papperen in till försvarsdepartementet, så att departementschefen själv får bilda sig en uppfattning om arten av de handlingar, som han begått. Detsamma gäller också när någon har ett flertal mindre bestraffningar på sig för dylika förseelser. Vid antagning till underofficer och befordran av underofficer torde också hänsyn tagas till vederbörandes bestraffningar för förseelser av nu ifrågavarande art. Ätminstone beträffande marinen finnas vissa föreskrifter härom. Jag utgår emellertid självfallet ifrån att när riksdagen och Kungl. Maj:t komma att ta under omprövning alla dessa utredningsresultat man då också skall meddela andra bestämmelser angående utövan av denna fortlöpande tillsyn över vad som i detta avseende förekommit beträffande befälspersoner. Vad beträffar ett avlägsnande ur tjänst eller från befälsställning, förstår ju envar att det är någonting som — om det nu överhuvud taget skall förekomma — man får bilda sig en uppfattning om när alla de möjligheter som finnas att komma till rätta med dessa frågor bli skärskådade. Men det ligger i sakens natur att man här får iaktta en viss återhållsamhet. Vi få komma ihåg, att utbildningen till officer och för övrigt även till underofficer eller underbefäl är dyrbar. Vi kunna inte stå till svars med att för en mindre förseelses skull, även om det gäller en så otrevlig historia som våld eller missfirmelse mot underordnad, kasta bort en sådan utbildning och skicka i väg vederbörande, utan han bör

Motion om åtgärder mot övergrepp och rättskränkningar mot underordnade inom militärväsendet. (Forts.)

givetvis få ett tillfälle att visa, att han är en bra karl, låt vara att han tidigare förgått sig. Dessutom är icke för närvarande rekryteringen till officers- och underofficersbanorna sådan, att man utan vidare kan skicka i väg en person, som ägnat lång tid åt utbildning för yrket.

Utskottet har här som sagt visat en viss välvilja emot motionärerna. Detta har berott på att utskottet uppskattat det goda syfte som motionärerna haft men också på att utskottet förstått, att de utredningar som härvidlag förekommit icke observerats av motionärerna. Jag tror att herr Spångberg och utskottets ledamöter komma att finna varandra en gång i en gemensam strävan att göra sitt bästa för att komma till rätta med de missförhållanden, som ännu kunna förekomma, när dessa frågor läggas på riksdagens bord, vilket säkerligen inte kommer att dröja länge. Till dess bör också anstå med en debatt om de av utredningarna framlagda förslagen. Med dessa ord, nerr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Spångberg: Herr talman! Då herr Rylander drar i tvivelsmål om vi skildrat förhållandena riktigt, då vi i motionen säga att de flesta värnpliktiga berätta om övergrepp från överordnade, måste jag säga att den erfarenheten har jag i varje fall. Jag vet inte att jag har träffat några värnpliktiga bland dem som talat om dessa saker, som inte känna till övergrepp, vilka de berättat om och som de själva eller andra blivit utsatta för. Att herr Rylander inte gjort denna erfarenhet kan jag naturligtvis inte bestrida — vi kanske umgås med människor ur olika kategorier. Det är möjligt att jag umgås mera med underordnade och meniga värnpliktiga — det är de som berätta sådana här saker — och att herr Rylander umgås med den övre gruppen, som naturligtvis inte berättar så mycket. Därom vet jag ingenting, men jag vet att jag har skildrat förhållandena riktigt efter den erfarenhet jag har.

Det är alldeles riktigt som herr Rylander säger, att militieombudsmannen inte remitterar alla anmälningar till straffåtgärder. Nej, det är sant, lika sant som det är, att alla övergrepp sannerligen inte gå till MO. Men i motionen ha vi uppehållit oss vid sådana fall som ingetts till militieombudsmannen och som han tagit upp, och det är förbluffande hur låga straff som utdömas för dylika övergrepp. Jag vet att det till och med har gått så långt att befälet kunnat utnyttja sin ställning på sådant sätt, som jag anser vara missbruk, exempelvis genom att anmäla den som ingivit en anmälan om övergrepp — i det aktuella fall jag närmast tänker på gällde det straffexercis. Vederbörande anmäldes för olämpligt skrivsätt och dömdes till en månads fängelse! För att ha använt olämpligt skrivsätt i sin anmälan! Ja, det kanske kan ge en uppfattning om hur olika man dömer. Den som gjort ett övergrepp får intet straff, men den som anmäler det — och man kan ändå inte bruka så stort våld i en anmälan — får en månads fängelse! Jag undrar vilket slags våld ett befäl skulle utöva mot en underordnad för att få en månads fängelse. Jag undrar vilka ord han skulle begagna i tal och skrift för att en domstol skulle anse, att han gjort skäl för en månads fängelse, och döma honom till detta liksom man gjorde med den värnpliktige som anmälde ett övergrepp.

Så påvisade herr Rylander att samma straffbestämmelser gälla för över- och underordnad. Javisst, de finnas i samma lagparagraf, bland andra den som jag refererade till i mitt förra anförande, § 5. Det är sant, där talar man om både disciplinstraff och straffarbete. Men det blir ju alltid, herr Rylander, en tolkningsfråga. Det finns i dessa utredningar, som jag verkligen har läst, intet enda exempel på olika verkställande av straff, så i det fallet håller man sig till ett allmänt resonemang om likhet inför lagen, men då man tittar när-

Motion om åtgärder mot övergrepp och rättskränkningar mot underordnade inom militärväsendet. (Forts.)

mare efter finner man, att det förekommer en marginal från en dags dagsbot till fyra års straffarbete.

Hur tolkar man nu de bestämmelser, som finnas för både överordnad och underordnad, när det gäller överordnat befäl? Det är inte så stora ändringar gjorda, utan bestämmelserna från den gamla strafflagen för krigsmakten ha nu fogats in i den nya strafflagstiftningen, och om man går till utredningarna ges det inga exempel på hur olika brott hittills bestraffats och hur de komma att bestraffas i framtiden. Man får inte grepp över detta, utan man får nog hålla sig till hur de olika brotten *bruka* bestraffas.

Vi ha i motionen visat på några olika fall av brott. Det gäller missaktning mot underordnad, det gäller aga, straffexercis och vissa olämpliga benämningar på underordnade. Hur äro nu dessa brott dömda? Ja, den här löjtnanten, som med en verktygssax inför trupp lät en vicekorpral stå i knäböjande ställning medan löjtnanten klippte håret av honom, fick fyra dagars arrest. Kapten Drake af Hagelsrum, som dömde värnpliktiga till viss handräckning utan att höra dem och utan att de finge förklara sig — när de önskade detta visade han bort dem och sade: »Inga kommentarer!» — utan att han sett vad de gjort, han dömdes till tre dagars arrest utan bevakning. Löjtnanten som beordrade straffexercis, så att en man svimmade av överansträngning, fick fyra dagar utan bevakning. Och löjtnanten, som begagnade uttrycken »djävla fähund», »tokfan», »ni är som en hamnbuse», »det är att vara idiot» och dylikt och för detta fick en anmälan om förolämpning av tio underordnade, han dömdes till fem dagars arrest.

Gå vi sedan till ryttmästaren, som i regel brukade ge sina musikelever kroppsaga, träffa vi ju någonting för svenskt rättsväsende fullständigt förbluffande. Man kommer att tänka på straffanstalter belägna på annan plats än i Sverige, när man tar del av detta. Och jag kan inte underlåta att, efter vad herr Rylander sagt om överdrifter i motionen, där fall se skräckinjagande ut därför att de refererats på ett par rader, återge något av vad som kommit fram vid förhören i detta fall och som återfinnes i militieombudsmannens berättelse. Det hela slutar för övrigt på ett sätt, som är lika förbluffande beträffande det geografiska läge där sådant kan försiggå.

Det var en viss Brodén som fick stryk av ryttmästaren och detta beskrives på följande sätt i militieombudsmannens ämbetsberättelse: »Då Brodén kommit upp i kanslihuset hade von Rosen stått och väntat på honom, varefter de gått in i krigsrättssalen, vars dörr von Rosen låst. Brodén hade därefter fått order att lägga sig framstupa över ett ekbord, varvid överkroppen kommit att vila mot bordsskivan medan fötterna fortfarande berörde golvet. Då Brodén intagit denna ställning hade von Rosen fattat med vänster hand över ryggen på Brodén och pressat honom mot bordsskivan, varefter han med tjockända av sitt ridspö, som han hållit i höger hand, tilldelat Brodén tio slag över rygglutet och låren. von Rosen hade fört högra armen så långt tillbaka han kunde och slagit till med hela sin styrka. Efter fem slag hade Brodén varit halvt medvetslös och mycket illamående. Trots att han gråtit av smärta hade misshandeln fortsatt till dess han erhållit tio slag. von Rosen hade därefter sagt till honom att de skulle hålla tyst med saken. von Rosen hade också räckt fram sin hand för att Brodén skulle fatta denna och säga: 'Tack, ryttmästarn.' På grund av ilska hade emellertid Brodén vägrat att göra detta och avlägsnat sig omedelbart. Efter denna misshandel hade Brodén erhållit kraftiga valkar av ungefär två centimeters höjd och så ömma, att han den första natten varken kunna sitta eller ligga.»

Vi ha inte medtagit detta i motionen, men när man läser dylika skildring-

Motion om åtgärder mot övergrepp och rättskränkningar mot underordnade inom militärväsendet. (Forts.)

ar och känner till dessa förhållanden, kan man åtminstone inte underlåta att påtala, att det försiggår övergrepp som man måste komma till rätta med.

Jag tar det andra fallet och jag gör det av särskilda skäl, som jag sedan skall komma fram till därför att en läkare blir inblandad i denna sak. Det gäller en underordnad vid namn Kraft, som fått utstå aga av samme von Rosen. Det heter i MO-berättelsen: »Kraft hade fått order att komma in i salen, varpå dörren ånyo låsts. Ungefär mitt i salen hade stått ett stort ekbord och på detta hade Kraft fått lägga sig så att överkroppen vilat mot bordsskivan medan fötterna fortfarande berört golvet. Därigenom hade Krafts ryggslut kommit att befinna sig mitt för bordsskivans kant. Då Kraft intagit denna ställning hade von Rosen genom att känna med handen över Krafts ryggslut och låar kontrollerat att Kraft icke haft några klädespersedlar under linnebyxorna. Härefter hade von Rosen fattat en smidig rotting som han medfört från sin expedition samt med denna tilldelat Kraft tio slag på ryggslutet. Då detta gjort fruktansvärt ont vore Kraft av den bestämda uppfattningen att von Rosen slagit med hela sin styrka. Av slagen hade uppstått cirka 1½ centimeter höga valkar, vilka varit mycket ömma. Första dagen efter misshandeln hade Kraft icke kunnat sitta, men efter någon dag hade detta gått, om än med svårighet.»

Ja, man kanske har rätt att säga att misshandeln inte tett sig mindre skräckinjagande, om vi tagit med detta i motionen, och när man återfinner sådana saker i militieombudsmannens berättelse måste man reagera emot talet om att vi i motionen kommit med överdrifter. Det är emellertid inte enbart därför jag läser upp dessa ting utan för att kunna bedöma möjligheterna för dessa människor att med anlitan av läkare och domare få sin rätt.

Det hördes en bataljonsläkare Roushöi om dessa fall. Nu läser jag inte motionen utan jag läser fortfarande ur MO:s berättelse, i händelse av att herr Rylander anser, att den är vederhäftigare än »överdrifterna» i motionen. Denne läkare uttalar sig på följande sätt: »Skildringarna av hur det tillgått vid agans utdelande verkade överdrivna» — ja, det kan man hålla med om. »Att valkar uppkommit vore icke anmärkningsvärt. Sådana brukade alltid komma till synes å kroppsdelar som utsatts för slag.» Det är en läkare som säger detta! »Att valkarna skulle varit så höga som 1½ till 2 cm vore emellertid ganska orimligt. Det vore heller icke något egendomligt om verkningarna av agan suttit i någon dag och medfört svårigheter att sitta» — det är fortfarande läkaren det här. »Det funnes icke några som helst hållpunkter för att de fall, då von Rosen kunde ha använt sig av aga som bestraffningsmedel, vore utslag av något slags sadism. Det borde antagas att von Rosen i de fall då han agat musikelever, gjort det av 'rena hyggligheten' och för att hjälpa vederbörande från annat straff.»

Det är en läkare som sedan unga människor äro misshandlade på detta sätt kan till domstol avge ett dylikt utlåtande. Sedan detta är gjort och sedan militieombudsmannen fått saken om hand och fått flera fall bevisade, vilka behandlats just på detta sätt, dömes denne ryttmästare till tolv dagars arrest!

Jag vill fråga herr Rylander: Vad tror herr Rylander att en värnpliktig, som agade en ryttmästare så att han inte kunde sitta på ett par dagar, skulle få för straff? Skulle man nöja sig med att ge honom tolv dagars vaktarrest? Jag tror nog att det blev månader eller år. Då blev nog bestämmelsen om straffarbete tillämpad, men disciplinstraffet det tillämpas när ryttmästaren begär en våldshandling mot underordnade.

Det är med denna erfarenhet, herr talman, som jag vill uttala en förhoppning

Motion om åtgärder mot övergrepp och rättskränkningar mot underordnade inom militärväsendet. (Forts.)

om att vi skola slippa läsa flera dylika skildringar från svenska förläggningar, där myndiga svenska pojkar under sin långa värnpliktstid med stora uppoffringar, både av ekonomisk och annan art, i denna för dem så betydelsefulla ålder göra sitt bästa. Det är därför jag hoppas att detta i varje fall skall uppmärksammas på ett annat sätt. Jag skulle så gärna vilja, att man kunde giva denna tolkning åt de betänkanden och förslag, som nu föreligga, att när vi äntligen ha fått dessa förslag genomförda det skulle bli slut på dessa övergrepp. Men jag tror icke på detta. Det är därför som jag vidhåller motionens yrkande. Jag understryker önskvärdheten av att en dylik utredning, vilken vi icke kunna komma ifrån utan som måste ske förr eller senare, kommer till stånd fortast möjligt.

Herr **Rylander** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Det verkar som om herr Spångberg ville ställa mig direkt till ansvar för fallet von Rosen. Jag vill göra herr Spångberg uppmärksam på att när jag talade om överdrifter så bagatelliserade jag ingalunda de fall som exemplifierats, utan det var helt och hållet fråga om antalet fall i förhållande till det stora antalet inkallade. Jag tvärtom underströk det mycket beklagliga i de fall som förekommit.

Vad sedan beträffar frågan, hur det skulle dömas, om en underordnad i stället piskat upp ryttmästaren, är det alldeles uppenbart, att eftersom straffsattserna för närvarande äro olika så skulle han dömas hårdare. Det är därför man gått in för en ändring av strafflagen för krigsmakten. Just därför, herr Spångberg, förhåller det sig på motsatt sätt. Ingen kan beklaga det mera än jag, som är krigsdomare och nödgas tillämpa dessa straffsatter.

Sedan vill jag göra ett enda genmäle beträffande det fall, om vilket herr Spångberg sade, att den som gjort sig skyldig till övergrepp mot en underordnad icke fick något straff, men den underordnade fick straff för att han anmält övergreppet. Det förhåller sig i det fallet naturligtvis så, att det ej blev styrkt, att övergrepp från den överordnades sida förekommit. Hade detta styrkts, måste vederbörande få straff. Är det så att man anmäler till åtal något, som ej kan styrkas, riskerar man även i det civila åtal för falsk angivelse. Det är beklagligt, och därför bör man vara försiktig med att göra sak av något förrän man har bevis. Annars löper man alltid risk att bli åtalad för falsk angivelse i onödan. Så måste det ha förhållit sig här.

Jag håller med herr Spångberg om att dessa straffsatter äro för höga; ingen kan tycka det mera än jag. Men jag måste säga, att jag tror icke, att man kan bedriva fem olika utredningar och, utan att se på dem, säga: vi måste sätta i gång den »spångbergska» utredningen över hela fältet; då blir det bra, då blir det hundra procentig säkerhet för att sådant ej kan förekomma i framtiden. Jag tror icke på detta.

Herr **Spångberg**, som likaledes på begäran erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Jag har icke ett ögonblick sagt, att vi skulle sätta i gång en utredning över hela fältet, utan vad jag avsett att sätta igång har varit en utredning rörande dessa speciella övergrepp. Där behöfde vi verkligen få en utredning. Det övriga fältet anser jag utrett; det behöver icke tagas upp i den nya »spångbergska» utredningen.

Beträffande den anmälan som jag talade om och där den anmälade fick straff var det icke fråga om misshandel — det ordet tror jag icke heller att jag sade, utan jag sade övergrepp. Bakom detta övergrepp låg straffexercis; den var styrkt. Den som gjorde anmälan dömdes till 30 dagar. Han fick sedan av

Motion om åtgärder mot övergrepp och rättskränkningar mot underordnade inom militärväsendet. (Forts.)

den förre justitieministern nåd till villkorlig dom. Men kvar står alltjämt den kautschukartade karaktär, som en lagparagraf får, då den för samma brott inrymmer straff från disciplinstraff till fyra års straffarbete.

Det gläder mig, att herr Rylander som krigsdomare kommer att behandla gärningen lika, oavsett vem som har förövat den, då det gäller överordnade och underordnade. Men de fall rörande straffsatserna, som jag citerat ur motionen, äro ej av den beskaffenhet att de komma till herr Rylander; de komma att i stor utsträckning avdömas som disciplinmål och komma aldrig under herr Rylanders handläggning. Det är just dessa förhållanden som man också har att taga hänsyn till, när det gäller straffbestämmelserna för övergrepp mot underordnade, för att slutligen få en likställighet i behandlingen, vare sig det blir herr Rylander som krigsdomare eller majoren den eller den som avdömer ett disciplinmål.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Rylander** erhöll ånyo på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Det förhåller sig så, att även i dessa disciplinmål skall en jurist medverka; man har tänkt sig en i domarvärv väl förfaren person, häradshövding eller stadsdomare, vilken i egenskap av auditor skall giva vederbörande befälhavare råd, hur han skall döma i sådana här saker. Om befälhavaren dömer på annat sätt, skall denne jurist anteckna skiljaktig mening. Det kommer alltså att sörjas för att även i sådana mål lag och rätt iakttagas på bästa sätt. Man kan icke draga varje mål inför domstol, allra minst när man skall gå in för att dessa mål — såsom jag talat för i riksdagen — skola gå till vanliga domstolar.

Härpå yttrade

Herr **Fagerholm**: Herr talman! Herr Spångberg relaterade för en stund sedan mycket ingående de grymheter, som i ett visst fall begåtts här. Han uttalade sin förtrytelse över att den svenska ungdom, som var i våra militärföreläggningar, skulle utsättas för sådan behandling.

Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att hela denna utläggning från herr Spångbergs sida i detta avseende tog sikte på en enda person, som utövat denna misshandel, nämligen en uppenbart olämplig officer, som säkerligen icke någon vill eller kan försvara. Såvitt jag kan förstå, har herr Spångberg fallit för en frestelse som ofta de falla för som i patos och idealism vilja driva sak, nämligen att man generaliserar på ett sätt som icke är försvarligt. Detta kommer ännu mera till uttryck om man ser på motionens text. Där skriver herr Spångberg bland annat: »I stället för kamratskap finner man brutalitet och översitteri.» Han fortsätter litet längre fram: »De flesta värnpliktiga berättade emellertid om alla slags övergrepp från befällets sida, vilket ofta är deras starkaste intryck från värnpliktstiden.» Slutligen heter det: »Detta lilla axplock ur MO:s ämbetsberättelse avser att ge en bild av förhållandena inom militärväsendet. Det är en bild av råhet, brutalitet och okamratlighet.»

Dessa påståenden som göras i motionen äro utomordentligt allvarliga. Därest förhållandena inom den svenska försvarsmakten vore sådana som herr Spångberg gör gällande, vore det verkligen fara å färde. Då kunde man överhuvud ifrågasätta hela andan och motståndskraften i vårt försvar. Ty är det så, att de värnpliktiga som här skola göra sin insats drivas fram på det sätt som herr Spångberg gör gällande, har en sådan armé ingen motståndskraft.

Nu är det emellertid så, att herr Spångbergs generalisering, som gjorts i

Motion om åtgärder mot övergrepp och rättskränkningar mot underordnade inom militärväsendet. (Forts.)

denna motion, är fullkomligt felaktig och utan grund. Han har tagit fasta på ett antal fall, där det olämpliga beteendet står utom allt tvivel. Med utgångspunkt från dessa har han generaliserat. Jag har också misstanken, att han varit föremål för uppvaktning från vissa kverulanter eller andra, som försökt göra sig gällande.

Jag tror, att jag har ganska stor erfarenhet om förhållandena inom det svenska försvarsväsendet, när det gäller dessa saker. Jag har både som värnpliktig och som reservofficer legat vid en rad olika förband inom olika vapengrenar. Jag kan bestämt förklara, att den bild herr Spångberg målat icke är sann. Den är icke sann heller ur den synpunkten, att en svensk trupp skulle aldrig finna sig i att konsekvent bli utsatt för en sådan behandling. Så mycket råg i ryggen ha i varje fall de svenska värnpliktiga, att de icke låta sig tyrannisera genom sådan råhet, brutalitet och allt vad det heter som herr Spångberg gör gällande; den saken är fullkomligt klar. Det finnes heller ingen anledning, herr Spångberg, att på så här lösa grunder och utan någon närmare bevisning än ett litet axplock ur militieombudsmannens årsberättelse, där en del direkt asociala fall dragas upp, stämpla företrädare för det svenska försvarsväsendet och den svenska officerskåren på sätt som här sker. Det är icke riktigt; det är icke rättvist.

Jag har förvånat mig över att denna motion, som vilar på lösa påståenden och axplock beträffande ett fåtal fall, ändock har kunnat bli undertecknad av sex riksdagsmän. Jag tror, att man får icke så lättfärdigt behandla dessa frågor, att man utan vidare kommer med sådana här obevisade påståenden. Aktningen för vårt försvar och känslan av betydelsen av att det blir ett folkförsvar i verklig bemärkelse är något så viktigt, att det icke får äventyras på detta sätt.

Jag instämmer helt i det syfte herr Spångberg framför, nämligen att åtgärder böra vidtagas för att åstadkomma ökad kamratlighet, upplysning i samhällseliga frågor, en lika straffrättslig bedömning av övergrepp, vare sig det sker från befällets eller manskapets sida, m. m. I alla dessa frågor kan jag instämma med herr Spångberg. Vad jag reagerat emot är det nedsvärtande av förhållandena i det svenska försvaret och dess befälskadror, som herr Spångberg givit uttryck för.

I sak vill jag för övrigt i allt väsentligt instämma i vad herr Rylander anfört.

Herr Spångberg: Det är glädjande att en svensk riksdagsman som herr Fagerholm vägrar tro på en skildring av dessa förhållanden. Jag tänkte också, att det var många, som icke skulle tro att vad jag läste ur MO:s berättelse var möjligt i vårt land; de flesta skulle säkert säga att det vore överdrifter. Jag kan bara glädja mig åt herr Fagerholms uppfattning i detta fall. Men tyvärr är det sant! Däremot har herr Fagerholm fel. Det visar, att han dåligt läst motionen, när han talar om att vi ha generaliserat. Det ha vi icke gjort. Vi ha påtalat några fall — tyvärr verkligen *några* fall. Tänk, att man kan taga flera fall — det är något oerhört bara detta — ur MO:s berättelse! Så säga vi, att detta axplock ur MO:s berättelse ger en bild av förhållandena inom militärväsendet, en bild av råhet, brutalitet och okamratlighet, som är fullständigt oförenlig med vår demokrati.

Herr Fagerholm menar väl ej, att man i vissa fall i vår demokrati skall tolerera sådana här saker utan att påtala dem? Vi ha påtalat dessa fall såsom oförenliga med vår demokrati. Detta axplock ur MO:s berättelse ha vi icke generaliserat. Det kanske framgår ytterligare av att vi säga, att det tillhör undantagen. »Man får inte slå bort dessa förhållanden», säga vi, »med att

Motion om åtgärder mot övergrepp och rättskränkningar mot underordnade inom militärväsendet. (Forts.)

övergreppen skulle tillhöra undantagen och att det övervägande flertalet officerare och befäl helst skulle önska ett kamratligt förhållande inom försvarsväsendet.» Vi gå till och med så långt — och det bör vara det bästa beviset för att vi åtminstone icke generaliserat — att vi skrivit så försiktigt som överhuvud taget kunnat göras med hänsyn till de uppseendeväckande förhållanden som pågått och för vilka ådömts så låga straff att man aldrig kan komma till rätta med dem.

Den här brutale ryttmästaren! Ja, det är ingen överdrift från vår sida, då vi skildra honom i motionen jämfört med vad jag läst upp ur MO:s berättelse om vad som framkommit vid förhör med hans offer. Finns det bara ett enda fall av sådan art, då borde det icke vara så svårt att komma till rätta med det, det måste jag säga. När man kan påpeka, att denna enda person har torterat en hel del ynglingar på detta sätt, då står man frågande inför den domare, herr Rylander, som givit honom 12 dagars arrest.

Lika mycket värde som jag sätter på herr Fagerholms vägran att tro, lika litet värde har hans påstående att detta icke är sant. Det påminner närmast om gumman, som fick se en giraff och sade: sådana djur finnas inte.

Herr **Fagerholm**: Herr talman! Jag har icke påstått att jag icke tror vad som står i MO:s berättelse. Det är nog fullständigt riktigt vad där står. Och jag vill säga herr Spångberg, att vi tyckas vara fullständigt överens, såvitt jag kan förstå, om att det är ytterst stötande för rättskänslan, att den ryttmästare han talat om skulle komma ifrån med 12 dagars arrest. I själva verket har han visat sig så fullständigt olämplig som officer som gärna tänkas kan. Han är en man som icke passar för yrket. Den omständigheten att han var officer när han förgick sig borde närmast leda till högre straff, eftersom han missbrukat den förtroendeställning han hade. Om dessa fall äro vi fullständigt överens. Jag är således fullständigt ense med herr Spångberg om att dessa MO-fall som åberopats giva en skrämmande bild. Så långt är det klart.

Men vad jag icke är överens med herr Spångberg om det är när herr Spångberg gör gällande, att detta är ett uttryck för hur förhållandena i allmänhet mer eller mindre gestalta sig inom försvarsmakten. Herr Spångberg säger i motionen beträffande kamratskapet följande: »Mot denna regel brytes emellertid mycket ofta. I stället för kamratskap finner man brutalitet och översitteri.» Om detta ej är generalisering vet jag icke vad generalisering är för något. Dessa ord »mycket ofta» ha i varje fall i debatten från herr Spångbergs sida reducerats till ett antal fall. Jag tror icke, att herr Spångberg verkligen vill göra gällande, att de fall av brutalitet och översitteri som åberopats äro vanligen förekommande inom svenska militärförband, när det gäller förhållandet mellan officerarna och de värnpliktiga.

Vidare kommer här detta yttrande, som tidigare påtalats: »De flesta värnpliktiga berätta emellertid om alla slags övergrepp från befällets sida, vilket ofta är deras starkaste intryck från värnpliktstiden.» Detta är icke deras starkaste intryck, utan det starkaste intrycket hos vanliga svensk ungdom är det goda kamratskap, som förekommer manskapet emellan. Där tror jag att dessa andra saker ligga ganska mycket i bakgrunden.

Jag är beredd att i princip giva herr Spångberg rätt under förutsättning att jag får säga ifrån, att den generalisering som här gjorts är icke riktig. Olämpligheter, som finnas i begränsad omfattning, skola vi komma åt, men vi få akta oss för att stämpla hela tillståndet inom försvarsmakten såsom fullständigt oeffterrättligt.

Sedan har herr Spångberg under debatten — vilket jag anser vara mycket

Motion om åtgärder mot övergrepp och rättskränkningar mot underordnade inom militärväsendet. (Forts.)

riktigt gjort av honom — tagit tillbaka en del av generaliseringen. Detta visar ju, att meningarna tydligen här icke äro så oerhört motsatta.

Herr **Spångberg**: Herr talman! Då man påtalat dessa förhållanden — det är i dag inte första gången jag gör det här i riksdagen — möts man alltid med argumentet, att det är oriktigt att generalisera och att det finns hyggliga officerare. Jag skall för min del villigt erkänna, att det finns hyggliga officerare, och jag skulle kunna lämna en hel lista med namn på en rad sådana. Därför ha vi också skrivit som vi gjort för att visa, att det finns hyggliga officerare och att det härvidlag är fråga om undantag. Vi ta emellertid icke tillbaka något av vad vi skrivit i motionen. Försvarsväsendets reglementen förutsätta, att det råder ett gott förhållande mellan över- och underordnade, mellan befäl och manskap. Men det bryts mycket ofta mot denna bestämmelse; det är ett faktum, låt vara att man icke alltid begagnar sådana metoder som ryttmästare von Rosen gjort.

Herr **Olsson** i Mellerud: Herr talman! Det förefaller mig som om debatten spårat ur en smula. Vad utskottet hade att handlägga var ju närmast frågan om det behövs en ny utredning på detta område eller icke. De mycket beklagliga fall, som trots allt förekommit, har utskottet haft före vid behandlingen av MO:s berättelse. Utskottet sade härom detsamma som det gör i detta utlåtande, nämligen att utskottet finner dylika fall tyvärr fortfarande vara så många, att de påkalla uppmärksamhet.

Enligt min mening har emellertid moder Svea aldrig stått så väl rustad som nu med uppslag och utredningar ägnade att råda bot på dessa missförhållanden. Jag upprepar dessa förslag återigen, nämligen förslaget om en moderniserad strafflag för krigsmakten och vidare ett förslag till ett nytt militärt rättsväsende, som även omfattar ett mycket betydelsefullt avsnitt rörande disciplinstraffen, vilket allt herr Spångberg givetvis under den korta tid det här varit fråga om icke haft tillfälle att tillfredsställande penetrera. Som här redan påpekats finns det dessutom utredning och förslag angående förhållandet mellan befäl och meniga och ett nytt förslag i fråga om officersutbildningen, vilka båda ta sikte på de psykologiska synpunkterna. Jag skulle kunna tillägga, att vi dessutom inom den närmaste tiden ha att motse ett förslag i fråga om allmänna strafflagens 25 kap., ämbetsbrotten, som givetvis även kommer att beröra detta avsnitt.

Nu är herr Spångberg icke tillfredsställd med utredningarna, och det må ju vara hans ensak. Det är ju mycket möjligt att dessa förslag icke på *alla* punkter äro så som man skulle kunna önska dem. I den mån jag har haft tillfälle att ta del av såväl strafflagen för krigsmakten som den nya militära straffrätten vågar jag emellertid försäkra, att de innebära i åtskilliga stycken revolutionerande förslag. Det är dock nu knappast rätta tidpunkten att här, som herr Spångberg gjorde, diskutera innehållet i dessa kommittéförslag, som ju icke äro detsamma som den slutgiltiga lagstiftningen. Omnämnda förslag ha allesammans avlämnats till Kungl. Maj:t under senare delen av år 1946, och nu är det Kungl. Maj:ts sak att efter hörande av vederbörande intresserade parter pröva halten hos dessa förslag. Sedan ha vi, såvitt jag har mig bekant, att emotse propositioner i samtliga dessa ärenden. Då, herr Spångberg, menar jag, att tiden är inne att framföra de positiva förslag man kan ha till komplettering av Kungl. Maj:ts förslag. Min åsikt är därför, att vi skola spara sakdebatten tills dessa propositioner föreligga, ty det är knap-

Motion om åtgärder mot övergrepp och rättskränkningar mot underordnade inom militärväsendet. (Forts.)

past möjligt att på detta stadium med endast kommittéutredningarna som grundval föra en saklig debatt om propositionernas blivande innehåll.

Jag skulle emellertid till herr Spångberg vilja säga ytterligare ett ord. Vi ha, som utskottets vice ordförande tidigare framhållit, behandlat hans motion med välvilja och det just med hänsyn till det syfte, som den företräder. Jag tror dock, att om herr Spångberg haft reda på de utredningar, som nu föreligga, motionen nog icke kommit till — i vart fall icke i det skick som skett. De förslag, som antydast i motionen, äro ju praktiskt taget desamma, som inneslutas i de föreliggande kommittébetänkandena. Det är möjligt att herr Spångberg tänker sig dem lösta på ett annat sätt, men det kan också tänkas, att herr Spångberg under denna korta tid icke haft tillfälle att på ett tillfredsställande sätt plöja igenom de mycket betydelsefulla och omfattande utredningar, som här föreligga. När han talade om den framtida gestaltningen av disciplinstraffet, märkte jag att det brast betänkligt i fråga om översikten på detta område. Det är ju självklart att man icke kan räkna med att de mindre betydelsefulla förseelserna och rättstvister-na skola gå till domstol, utan de måste nog handläggas på disciplinär väg. Det är ur rent teknisk synpunkt knappast möjligt att föra fram dem till domstolarna så som dessa för närvarande äro rustade. Det har därför varit av den största betydelse att disciplinordningen får en sådan utformning, att man vinner en så långt möjligt tillfredsställande trygghet i rättsavseende även där. Jag tror att åtskilligt vunnits genom det betänkande, som på detta område föreligger, låt vara att jag för min del icke vill påstå att det är fullkomligt i alla avseenden. Man säger emellertid ifrån, att utövanDET av disciplinär myndighet skall åligger förbandschefen. Det är dock tydligt att det är ett rätt betydande arbete, som tyvärr icke kan läggas direkt och enbart på befälhavaren. Man har därför i utredningen velat skapa trygghet för att åtminstone en van och erfaren regementsofficer kommer att handlägga dessa mål. Vid sin sida skall han som rådgivare ha en jurist utrustad med domar-kompetens. Det är emellertid att märka att i alla fall, där svårigheter föreligga med avseende å utredningen, allmänne åklagaren skall kopplas in. Där få vi sålunda samma utredningsväsende, som förekommer vid de civila domstolarna. Vidare har vederbörande tilltalad, om han så önskar, att vädja till domstol — han får möjlighet att på det sättet koppla in allmänne åklagaren redan på utredningsstadiet — och dessutom skall åklagaren genom den kontakt, som han har med den disciplinstraffutövande myndigheten, få möjlighet att på eget initiativ gripa in i utredningen i alla sådana fall, där detta kan anses påkallat.

Vi mena att vi på det sättet ställt den uniformerade medborgaren i ungefär samma ställning som den civila medborgaren. Jag frågar: kan man överhuvud taget tänka sig att kunna komma nämnvärt längre? I vart fall vi, som under lång tid sysslat med dessa ärenden — jag tänker på MO-ärendena — veta, att den svagaste punkten i det militära rättsväsendet varit det förhållandet, att man på militärt håll icke har haft tillgång till ett utredningsorgan, som varit tillräckligt kvalificerat och tillräckligt objektivt. Genom att man så att säga kopplar in det allmänna rättsväsendets organ, allmänne åklagaren, vilja vi även i detta avseende skapa likhet mellan den uniformerade och den civile medborgaren.

Jag vill också påpeka, att grunden till det initiativ, som riksdagen här själv har tagit i syfte att skapa en bättre ordning, varit just dessa upprörande rättsfall, låt vara att det kanske icke varit så många som man måhända föreställer sig efter att ha gjort en axplockning i MO:s berättelse. De ha emellertid,

Motion om åtgärder mot övergrepp och rättskränkningar mot underordnade inom militärväsendet. (Forts.)

som sagt, varit tillräckligt många för att kräva åtgärder i syfte att skapa en mera tillfredsställande rättsordning på detta område.

Till sist skulle jag vilja framhålla ytterligare en sak. Jag vågar försäkra ledamöterna av denna kammare, att det finns en betydande del av det militära befälet, som är lika varmt besjälad av en bättre ordning i detta stycke som många av oss. Jag menar emellertid, att för att kunna komma till rätta med detta problem få vi icke generalisera och skapa en motsättning mellan civilt och militärt, utan vi böra knyta an till de uppbyggande krafterna även här för att på det sättet få bättre fart i den folkliga fostran av det blivande militärbefälet, som vi önska.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 20.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 152, i första kammaren av herr *Lindblom m. fl.* och nr 243 i andra kammaren av herr *Karlsson* i Grängesberg m. fl.

I motionerna, vilka vore likalydande, hade hemställts, att »riksdagen måtte an hålla hos Kungl. Maj:t om utredning rörande sådan ändring i lagen den 6 juni 1941 om tillsyn å radiologiskt arbete m. m., att möjlighet att använda röntgen för fotografering må tillkomma den, som erhållit tillstånd därtill av medicinalstyrelsen efter avläggande av prov för den uppgift, vartill apparaturen skall användas, enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

- 1) av herr *Hagård*, utan angivet yrkande; samt
- 2) av herrar *Hage*, *Löfvander*, *Sten* och *Cruse*, vilka hemställt, att riksdagen med anledning av de väckta motionerna I:152 och II:243 måtte an hålla hos Kungl. Maj:t om utredning rörande sådan ändring i lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m., att möjlighet att använda röntgen för fotografering finge enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser tillkomma den, som erhållit tillstånd därtill av medicinalstyrelsen efter avläggande av prov för den uppgift, vartill apparaturen skulle användas.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Hagård**: Herr talman! Jag har vid detta utlåtande fogat en blank reservation, som jag nu vill motivera med ett par ord.

Lagen om tillsyn å radiologiskt arbete avser att i första hand ge skydd åt dem, som sysselsättas med sådant arbete, liksom också åt dem, som äro föremål för sådant arbete eller som befinna sig i närheten av en radiologisk apparat.

Vid första påseendet tyckte jag, herr talman, att denna motion var tämligen

Motioner om viss ändring i lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m.
(Forts.)

överflödig. Jag har emellertid under ärendets behandling i utskottet kommit till insikt om att den nog var motiverad. Jag har därvid kunnat stödja mig på den erfarenhet jag har vunnit genom arbetet med denna lag. Jag deltog i utskottsbehandlingen redan från början, när lagen framlades, och jag kan betyga, att vid denna behandling framgick icke i något sammanhang att vid lagens tillämpning någon viss yrkesgrupp skulle utestängas från rätten att efter prov få inneha en radiologisk apparat.

Jag har ingen anledning att lägga mig särskilt ut exempelvis för chiropraktiker eller andra dylika yrkesgrupper; jag har klart för mig att det är mycket svårt att bland chiropraktikerna skilja de kvalificerade och de verkligt kunniga från charlatanerna. Men jag har reagerat ganska kraftigt mot att någon kategori skulle avstängas från rätten att avlägga kompetensprov, när den nu ingenting högre önskar. Det är, skulle jag nästan vilja säga, en kränkning av och ett intrång i den enskildes frihet, som jag anser vara av den art, att jag måste kraftigt betyga min motsatta inställning.

Såvitt jag kunnat bedöma frågan skulle det knappast vara nödvändigt med den utredning motionärerna åsyfta. Det borde vara tillräckligt om riksdagen gjorde ett allmänt uttalande om huru man skall gå till väga vid tillämpningen av bestämmelserna i lagen, särskilt då det gäller avläggande av kompetensprov för att få ett medgivande till innehav av radiologisk apparat.

Det sagda är i korthet min allmänna inställning, som jag på detta sätt velat tillkännage, och då jag icke kan ansluta mig till utskottets mening utan närmast måste luta åt den uppfattning, som företrädes av övriga reservanter, kommer jag vid en eventuell omröstning att biträda den mening, som de stödja.

Häruti instämde herr *Fahlman*.

Herr **Karlsson** i Grängesberg: Herr talman! Som motionär skall jag be att få säga några ord, men jag lovar att fatta mig kort.

Motiveringen till andra lagutskottets utlåtande tyder enligt mitt förmenande på att utskottet i själva sakfrågan är på samma linje som vi motionärer. I den mån utskottet sökt tolka lagbestämmelserna framgår det ganska klart, att utskottet anser att sökt tillstånd till röntgenfotografering icke bör vägras, därest den som förestår arbetet visar att han besitter den erforderliga kompetensen. »I andra fall bör tillstånd icke lämnas», tillägger utskottet försiktigtvis i sitt utlåtande.

Ja, herr talman, detta är just precis vad vi motionärer påyrka i vår motion, och det är verkligen på tiden att denna sak ordnas upp efter dessa riktlinjer. Medicinalstyrelsen har emellertid stökat till det hela på det sättet, att chiropraktikerna så att säga kollektivt vägras rätt att i sin verksamhet använda sig av röntgenfotografering. Därvid har från medicinalstyrelsens sida icke tagits någon som helst hänsyn till dessa yrkesutövaras kvalifikationer och kompetens. Medicinalstyrelsens avslagsbeslut har sålunda fattats utan att någon undersökning skett av de sökandes kompetens på detta område. Jag kan icke tolka andra lagutskottets utlåtande på annat sätt än så att även utskottet anser, att detta är en oriktig tillämpning av gällande bestämmelser om radiologiskt arbete. Anmärkningsvärt är ju också, att Sverige troligen är det enda land i världen, där diplomerade chiropraktiker förvägras rätten att använda sig av röntgen i sin verksamhet. Även på detta område har sålunda Krångel-Sverige lyckats hålla sig väl framme. Genom att nu Kungl. Maj:t icke undanröjt detta medicinalstyrelsens beslut, när detsamma överklagades, gavs ju en viss sanktion åt en sådan tillämpning av 1941 års lag, som lagstiftaren icke hade avsett eller tänkt sig.

Motioner om viss ändring i lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m.
(Forts.)

Det främsta syftet med 1941 års lag om tillsyn å radiologiskt arbete var ju, att man ville skapa ett kontrollsystem till förhindrande av att människor och djur tillskyndades skada genom verkan av radiostrålar eller genom strålning från radioaktivt ämne. Beträffande användning av röntgen gällde det främst att övervaka och kontrollera apparaternas typ och funktion samt utbildningen och kompetensen hos personer, som utöva röntgenarbete. Medicinalstyrelsen skall enligt lagens bestämmelser inhämta yttrande från radiofysiska institutionen över ansökningar om tillstånd för radiologiskt arbete. Detta institut skall också under medicinalstyrelsens överinseende och ledning utöva tillsyn över efterlevnaden av lagen.

Chiropraktorerna använda ju aldrig röntgenbestrålning i sin behandling, utan i deras verksamhet förekommer endast enkel röntgenfotografering. Vi ha i vår motion framhållit, att den röntgenfotografering dessa yrkesutövare utföra måste anses mindre farlig än exempelvis den dentala röntgenfotograferingen, vilken tandläkare allmänt ges rätt att bedriva. Chiropraktorerna ha ju i vederbörlig ordning utan anmärkning fått röntgenapparaturen kontrollerad av radiofysiska institutionen, de ha genomgått erforderlig röntgenologisk utbildning, och de ha slutligen erbjudit sig att undergå den prövning av kompetensen, som medicinalstyrelsen och Kungl. Maj:t kunna finna för gott att bestämma. Medicinalstyrelsen har emellertid, som jag nyss framhöll, utan att ta någon hänsyn till deras kompetens eller företa någon undersökning av densamma blankt avslagit deras ansökningar. Jag kan för min del inte finna ett dylikt tillvägagångssätt stå i överensstämmelse med lagens anda och mening. Medicinalstyrelsens ställningstagande och tillvägagångssätt i detta fall äro enligt motionärernas mening en oriktig tillämpning av 1941 års lag.

Utskottet har ju i sitt utlåtande såvitt jag kan förstå inte tagit avstånd från de synpunkter vi framfört i vår motion, och jag vill därför uttala mitt beklagande över att utskottsmajoriteten inte tagit steget fullt ut och tillstyrkt vårt förslag om en skrivelse till Kungl. Maj:t. Reservationen går emellertid ut på ett tillstyrkande i sak av vår motion, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Hage m. fl. avgivna reservationen.

Herr Lundstedt: Herr talman! I herr Hages m. fl. reservation uttalas, att medicinalstyrelsen så långt man kunnat bedöma avvisat ett visst slag av sökande från möjligheten att underkasta sig kompetensprov, nämligen de i motionerna omnämnda chiropraktorerna. Jag har inte ingått i någon prövning av, huruvida denna förmodan är riktig. Men jag *utgår* från att den överensstämmer med de faktiska förhållandena, och jag vill mot *denna* bakgrund framföra några synpunkter på den föreliggande frågan.

Läkarkåren i vårt land har det allra största anseende. Vi mena alla, att den är ytterst framstående. Vi glädja oss över detta förhållande. Men det finns knappast någonting, hur starkt det än är, som inte kan ha en eller annan svag sida. Det förefaller mig, som om våra läkare hade den svagheten att influeras av något, som med hänsyn till just deras utomordentligt stora anseende i allmänhetens ögon förefaller mig överflödigt, nämligen av en — jag vill inte använda ett så fult ord som skråanda — jag skulle kunna säga yrkesstolthet eller kåranda, ja just kåranda; det tror jag är rätta ordet. Jag tror mig kunna säga, att denna kåranda i sin tur vid månget tillfälle avspeglar sig i medicinalstyrelsens handlingssätt.

Det tycks mig inte vara möjligt att på något annat sätt kunna förklara, att man vill rulla dessa stenar i chiropraktorernas väg. Det rör sig dock här bara om tillstånd att använda röntgenapparater för fotografering, om sådant

Motioner om viss ändring i lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m.
(Forts.)

tillstånd åt personer, som äro kapabla att handha en dylik apparatur. De utexaminerade eller diplomerade chiropraktorerna — jag talar överhuvud taget inte om andra än dessa — få under sin studietid en ganska betydande röntgenutbildning, som i varje fall säkerligen är tillräcklig för att de skola kunna använda apparaterna för fotografering. Många av dem ha under en följd av år betjänat sig av röntgenfotografering och detta utan att vederligen något enda olyckstillbud anmält sig.

Det föreliggande motståndet mot att ge chiropraktorerna tillåtelse att använda röntgenfotografering förefaller mig därför synnerligen egendomligt. Man får, herr talman, till och med det intrycket, att syftet går vida längre än till att blott hindra dem från röntgenfotografering. Det synes mig rent av i vidsträckt läkarkretsar finnas en vilja att utrota hela chiropraktiken. Därmed ha vi framför oss frågan, om motverkandet av chiropraktiken verkligen kan vara ett samhällligt intresse.

Motionärerna ha härom uttalat: »Enligt vår mening är chiropraktik en verksamhet till allmänt gagn, vilket framgår av det stora antal personer här i landet, som framgångsrikt ha behandlats enligt chiropraktisk metod.» Jag tror inte, att detta påstående innefattar någon överdrift, och jag tror inte att man med erfarenhetsmässiga grunder kan vederlägga detsamma. Jag känner sedan 12 å 13 år tillbaka till en rad fall, i vilka chiropraktorer med framgång ha räckt lidande människor sin hjälpsamma hand, och det har, herr talman, stundom skett i sådana situationer, då läkekonsten själv har stått rådvill. Vad jag i sådant avseende antingen direkt eller indirekt har erfärut, har gjort mycket starkt intryck på mig. Och när jag sett eller hört tala om, vilka kval exempelvis de gamla fiskarena i Bohuslän måste uthärda på grund av sina ryggsnitt, har rent av den tanken kunnat komma för mig, att det borde tillhöra den statliga socialvården att utrusta och avlöna chiropraktorer, som kunde resa omkring med sina instrument på sådana orter, där befolkningen är särskilt hemsökt av ryggsnitt och där tillgång till chiropraktisk hjälp är särskilt svåråtkomlig.

Det görs stundom gällande, att chiropraktorerna — märk väl att jag endast talar om de diplomerade — äro att hänföra till kvaacksalvare. Detta är enligt min mening en obehörig och svår kränkning av dem, när man tar i beaktande, att de ha en betydande utbildning i förhållande till den behandling de företaga å sina patienter. Denna behandling begränsas ju väsentligen till den mänskliga ryggraden.

Motståndet mot chiropraktiken tycks faktiskt också ha börjat ge med sig under senare år. Chiropraktorerna äro, som det heter, auktoriserade i 44 stater i USA; i kantonen Zürich i Schweiz är chiropraktiken officiellt erkänd, och i Genève synes man vara i färd med att slå in på samma linje. Det förefaller mig också anmärkningsvärt, att en hänvändelse till danska regeringen för några år sedan om s. k. auktorisering av chiropraktorer skaffade icke mindre än 104 000 underskrifter. Jag tycker mig märka, att motståndet även i vårt land har börjat minska, t. o. m. från läkarnas sida.

Dessa allmänna synpunkter har jag trots det vara nyttigt att andraga. Eljest rör det sig ju här icke om något annat än tillstånd till röntgenfotografering. Det finns, såsom jag tror herr Karlsson i Grängesberg nyss nämnde, inte något land, där inte sådan är tillåten för diplomerade chiropraktorer. Nu bör man emellertid beakta, att chiropraktorerna icke ens hos oss kunna förhindras att lagligen utöva sitt yrke — det är en sak för sig, att de inte äro nämnda i 8 § i lagen om behörighet att utöva läkarkonsten. De kunna icke förhindras att utöva sitt yrke, om de göra det utan att »fara till liv eller hälsa» för

Motioner om viss ändring i lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m.
(Forts.)

patienten uppstår. När chiropraktorerna sålunda lagligen icke kunna förhindras bedriva sin verksamhet — finns det då någon rim och reson att beröva dem ett väsentligt medel för att denna deras verksamhet skall bli så nyttig som möjligt?

Detta är enligt min uppfattning själva frågeställningen i detta ärende, herr talman. Jag instämmer fullkomligt i vad herrar Karlsson och Hagård sagt om att lagen inte bör tolkas så, att kompetenta personer skola kunna hindras från att använda röntgenfotografering. Då vi se, att medicinalstyrelsen likväl hindrar chiropraktorerna från detta, och då riksdagen ju inte kan tolka lag, finns det ingen annan möjlighet än att gå på reservanternas linje. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Johnsson* i Stockholm, *Hansson* i Skediga, *Jonsson* i Skutskär och *Swedberg*.

Herr **Hellbacken**: Herr talman! De tre senaste talarnas anföranden visa, hur litet man egentligen är insatt i detta allvarliga spörsmål. Man förvånar sig också över att samtliga dessa tre talare, som sutto i denna kammare redan år 1941, inte hade något att erinra mot att det förslag, som då framlades för riksdagen, antogs. Ingen av dessa har heller kunnat anföra något **bärande** skäl för att de nu ändrat uppfattning. Jag skulle vilja uppmana den siste ärade talaren, som just berörde detta, att sätta sig litet mera in i detta spörsmål. Jag är visserligen själv lekman på området, men jag har så långt det varit mig möjligt försökt bilda mig en opartisk uppfattning i denna betydelsefulla fråga och kommit till det bestämda resultatet, att det är en mycket allvarlig sak att sätta röntgenapparater i händerna på personer, som inte fullständigt kunna bedöma apparaternas verkningar i olika avseenden. Det säges ju tydligt i lagen den 6 juni 1941, att när någon söker tillstånd att arbeta med röntgenstrålar, alstrade vid en spänning av mera än 5 000 volt, eller med radioaktivt ämne, skall medicinalstyrelsen avgöra, huruvida vederbörande skall få behörighet att använda sådan apparatur.

Vi ha nu på alla möjliga områden fått en flora av så kallade läkare, inte bara de som syssla med kotknackning, utan även en hel del andra, som påstå sig kunna bota olika sjukdomar och krämpor, och godtrogna patienter ha inte saknats. Jag förstår mycket väl, att motionärerna ansett att legitimerade chiropraktorer egentligen böra få tillstånd utan den prövning, som nu gällande lag föreskriver. I 2 § i den lag det nu gäller säges det: »Ansökan om tillstånd att bedriva radiologiskt arbete skall innehålla följande uppgifter: det slag av radiologiskt arbete, som skall bedrivas, arbetsplatsen, röntgenapparatyp samt högsta spänning och strömstyrka vid röntgenröret eller, beträffande arbete med radioaktivt ämne, dess mängd och beskaffenhet, — — den person som skall förestå arbetet och dennes utbildning därför samt det antal personer, som beräknas skola sysselsättas i arbetet.» Ansökan skall sedan gå till vederbörande myndighet, som har att ta ställning till densamma, och jag utgår från att om det visar sig, att den sökande är kompetent att sköta dessa viktiga apparater, får han också detta tillstånd. Då det nu säges, att chiropraktorer inte fått detta tillstånd hittills, förmodar jag att de inte visat den kompetens, som erfordras för skötande av dessa ömtåliga instrument.

Herr Lundstedt frågade mot slutet av sitt anförande, om det inte vore rimligt och riktigt, att chiropraktorerna få till förfogande instrument, varmed de kunna hjälpa människor, som inte läkarna kunnat hjälpa. Det har vittnats, icke så mycket i denna kammare som i den första, om hur den och den chiropraktorn

Motioner om viss ändring i lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m.

(Forts.)

botat den och den människan. Jag skulle emellertid kunna meddela fall, då en person alltför länge trott på och behandlats av dessa s. k. kloka män, så att då läkaren fått hand om personen har det varit för sent. Många äro sådana fall. Vi människor äro inte ofelbara. En läkare kan missta sig, och jag tror det finnes sådana fall, men så fort ett sådant blir upptäckt, blir vederbörande ställd till ansvar. Däremot drar man sig säkert i många fall för att erkänna, att man låtit behandla sig av dessa ofta självlärda män i stället för av en läkare. Jag känner till två sådana fall, och i det ena kan patienten icke botas efter den behandling han fått. Jag vill tillägga, att som 1941 års lag är skriven har allmänheten garantier för att läkarna inte använda röntgenapparater, vars handhavande de inte behärska.

Jag har tillåtit mig hemställa till medicinalstyrelsens chef om ett uttalande i denna fråga. Generaldirektör Höjer har haft vänligheten villfara min begäran och i en skrivelse som generaldirektören medgivit mig föredraga i kamraren anført:

»Chiropraktorernas ansökningar bedömas individuellt från fall till fall. I varje fall företages besök på platsen av tjänsteman hos radiofysiska institutionen. Där ingen anledning finnes till anmärkning mot apparaturen tillstyrkes ansökningen under förutsättning att medicinalstyrelsen kan godkänna vederbörandes kompetens för arbetet, som otvivelaktigt närmast är att jämföra med medicinsk diagnostik. Något bevis om sådan kompetens har medicinalstyrelsen icke i något fall erhållit, trots att sökandena informerats om anledningen till avslaget. Nu begäres, att chiropraktorerna skola få tillfälle att dokumentera sin skicklighet inför medicinalstyrelsen eller annat organ och därigenom erhålla möjlighet att bedriva visst radiologiskt arbete. Då detta skulle betyda en helt ny princip i medicinalstyrelsens verksamhet i det den praktiska prövningen av medicinsk kompetens i vårt land handhaves av universiteten, framställer sig frågan om det är berättigat med sådana särskilda förmåner för chiropraktorerna. I detta hänseende bör följande beaktas:

1) Vid de stora röntgendoser, som äro nödvändiga för ryggundersökning, underkastas lätt könskörtlarna en bestrålning, som avsevärt kan öka mutationsfrekvensen och därmed förändra arvsmassan, efter all erfarenhet till det sämre. Det är därför angeläget att dessa undersökningar utföras endast av personer, som verkligen kunna bedöma undersökningens nödvändighet och de med densamma förbundna riskerna. Redan när det gäller legitimerade läkare förefinnes därför behov av särskild kontroll, men framför allt föreligger med läkarutbildningen förutsättningar för förståelse för riskerna.

2) Vid ryggundersökning använd bestrålningsvolym måste ofta uppgå till upp mot 50 strålningsenheter. Måste sedan upprepade undersökningar göras på lasarett, kan förutsättning uppkomma för kroppsskada. Det kan då icke vara riktigt att låta chiropraktorerna röntgenundersöka folk, då nyttan av sådan undersökning och vederbörandes förmåga att bedöma den måste sägas vara tvivelaktig.

3) De röntgenbilder, tagna av chiropraktorer, som i olika sammanhang kommit under ögonen på medicinalstyrelsens vetenskapliga råd ha alltid visat sig oanvändbara för sitt ändamål, tydligen till följd av vederbörandes inkompetens.

4) Chiropraktorerna i Sverige utgöra, såvitt medicinalstyrelsen kunnat utröna, en brokig samling av mycket olika sorters personer, som av en eller annan anledning lämnat sitt egentliga yrke och slagit sig på chiropraktik. De utgöra absolut icke någon grupp av sådan art, att den bör särskilt privilegieras, även om en och annan, som öppnat praktik försedd med diplom över vissa

Motioner om viss ändring i lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m.

(Forts.)

studier t. ex. i U. S. A., skulle kunna sägas fördelaktigt skilja sig från den övriga delen.

Stockholm den 12 mars 1947.

J. Axel Höjer.»

Detta är ett klart och tydligt uttalande från läkarvetenskapligt håll, som kammarens ledamöter bör beakta. Med hänsyn till vad sålunda anförts an- håller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr **Lundstedt**: Herr talman! Jag vet inte, om jag var närvarande, när 1941 års lag antogs, men jag säger att det så mycket mindre kan föreligga någon motsägelse från min sida, som jag ju tolkar lagen så, att medicinalstyrelsen trots denna lag eller rent av med stöd av denna lag har att taga emot chiropraktorerna, när de anmäla sig till prov i och för fotografering.

Jag hörde otydligt herr Hellbackens ord, men jag har det intrycket att han nämnde, att chiropraktorerna skulle ha begått misstag och alltså skadat sina patienter. Men berodde då inte detta på, att de gingo utanför sin kompetens, att de handlade på ett område, på vilket de icke voro utbildade? Detta kan hända också t. ex. en sjukgymnast, om han upptäcker en böld och råder patienten till det och det eller gör ett snitt i bölden eller gör något annat som skadar kroppen. För övrigt faller den frågan helt och hållet på att chiropraktorerna ju få utöva sin verksamhet. Det rör sig alltså endast om detta: skola de då få använda ett medel, som underlättar framgången, ger förbättrade resultat och sålunda gör att de åstadkomma mera nytta än utan det medlet?

Det är som sagt hela frågeställningen.

Skall generaldirektör Höjer dragas in här, då koncentreras betydelsen av hans uttalande för detta ärende till att just chiropraktorerna sakna möjlighet att visa eller skaffa sig kompetens att fotografera med röntgenapparat. Detta förefaller mig rent löjligt. Som sagt har jag hela tiden i fråga om chiropraktorernas betydelse begränsat mig till de utbildade, de diplomerade.

Herr **Hellbacken** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag förmodar, att herr Lundstedt inte följde med, när jag läste upp vad generaldirektör Höjer skrivit. Han skriver här, att chiropraktorernas ansökningar bedömas individuellt från fall till fall, och att det företages besök på platsen, där de ha sina apparater, och det undersökes av radiofysiska institutionen, om de kunna sköta dem. Men det har hittills inte i något fall kunnat styrkas, att de ägt sådana kunskaper, att man kunnat anförtro dessa apparater åt dem.

Sedan skulle jag vilja säga till herr Lundstedt i anledning av vad han sade i sitt första anförande: varför skaffa sig dessa människor denna apparatur? Ja, herr Lundstedt, jag vill inte påstå, att chiropraktorerna äro kvacksalvare, men hur många människor är det inte som tro på sådana som påstå, att de kunna bota den och den sjukdomen? Få de sedan röntgenapparatur tro många fåkunniga människor att de också äro kvalificerade att behandla alla sjukdomar, vartill sådana apparater användas.

Det sades förra onsdagen under debatten av en kamrat på dalabänken, att det fanns ett mycket stort antal människor här i Stockholm — jag vill inte citera det uttryck som han använde — som skojade upp folk. Man borde därför ha en lag mot sådana agenter, som lurade människorna. Herr Lundstedt, vi skola inte öppna dörrarna på det sättet, att man så att säga legitimerar vissa

Motioner om viss ändring i lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m.
(Forts.)

personer på områden som de inte behärska. I det ena fallet gällde det ekonomin, här gäller det något mycket viktigare, nämligen hälsan.

Jag kan inte finna, herr talman, att det har anförts något som bör föranleda en ändring av den lag, som vi redan ha, och jag vidhåller därför mitt yrkande.

Härpå anförde

Herr **Osterman**: Herr talman! Efter att ha hört vad herr Lundstedt yttrade om läkarnas skråanda och om stenarna, som vältrades i vägen för chiropraktorernas verksamhet, har jag ett behov av att personligen deklarerat, att jag alltid har varit motståndare till en skärpning av lagen om behörighet att utöva läkarkonsten. Jag tror inte att man skall komma åt dessa företeelser på det sättet utan det bör ske genom upplysning.

Lagen om radiologiskt arbete är till hela sin konstruktion en skyddslagstiftning. Den avser att förhindra eller i varje fall så mycket som möjligt reducera riskerna för både patienterna och den personal, som är sysselsatt med röntgenarbete. Detta huvudmotiv för lagens tillkomst är också avgörande, då det gäller beviljandet av tillstånd till röntgeninstallationer. Man måste från den licensgivande myndighetens sida se till, att apparaturen är fullvärdig så att t. ex. strålläckage inte förekommer, och att den som skall handskas med den är kompetent härtill och inte utsätter sig själv eller andra för risker. Vilka dessa risker äro behöver jag inte gå in på. Man kan bara erinra om att könskörtlarna äro synnerligen känsliga för röntgenstrålning och att dessa vid fotografering av nedre delen av ryggraden lätt kunna bli utsatta för strålar. Även vid i och för sig ofarliga doser kunna upprepade bestrålningar åstadkomma farliga skador, särskilt skador i huden och blodförändringar, som påverka allmäntillståndet.

I dessa avseenden har säkerligen kontrollen över röntgenanläggningarna och den där sysselsatta personalen varit till stort gagn. Skador äro nu mera sällsynta än förr. Men alla risker kunna inte elimineras. Som ett exempel kan nämnas, att helt nyligen ett fall inrapporterats, där en sjukhusläkare, som i sin dagliga gärning mycket sysslade med att rätta till benbrott under röntgenkontroll, fått utbredda strålskador på båda händerna. Ett fall av skada vid industriell användning av röntgen har också nyss inträffat.

Det måste ställas höga krav på dem, som skola handha en röntgenanläggning, och att vissa tillståndssökande inte ha erhållit begärt tillstånd, beror på att de inte kunna tänkas ha nödiga kvalifikationer. I det sammanhanget skulle jag vilja hänvisa till att lagen tillämpas så restriktivt av tillståndsmyndigheten, att, med undantag av två fall, inte ens utländska läkare här i landet, som inte ha svensk legitimation, fått tillstånd att inneha och nyttja röntgenapparat. Medicinska myndigheter ha också ifrågasatt, att icke ens svenska legitimerade läkare skulle få utöva röntgenverksamhet utan att först ha erhållit specialistutbildning. Inom parentes kan jag nämna, att enligt läkarförbundets bestämmelser fordras för rätt att annonsera specialitet på detta område bland annat två års röntgenutbildning. Det ligger helt i linje med lagens syfte, att den som innehar och nyttjar röntgenanläggning skall vara i viss grad förtrogen med radiologiskt arbete genom tidigare utbildning på området. Detta bör också gälla legitimerade läkare, även om deras tidigare utbildning i och för sig gör dem mera kvalificerade för sådant arbete.

Jag tycker också, ehuru det kanske ligger litet vid sidan av det som vi nu närmast ha att hålla oss till, nämligen lagens bestämmelser om tillsyn över röntgenarbete, att den tillståndssökande verkligen skall ha ett medicinskt grun-

Motioner om viss ändring i lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m.
(Forts.)

dat behov av anläggningen. Jag kan inte finna, att chiropraktorernas behov av röntgenapparater kan vara så överväldigande stort. Jag är inte närmare inne i deras teori, men det har utdelats ett litet kort här till en del riksdagsmän, där man i korta drag kan få vissa upplysningar om vad som avses. Här står på ena sidan av detta kort bredvid en magnifik röntgenanläggning »Orsaken till sjukdom är nervtryck» och på andra sidan gör man en svepande utblick över hela behandlingsfältet. »Genom vissa tekniska handgrepp justeras förskjutna kotor, så att nervtrycket upphör och — det är tydligen det viktigaste — full kvantitet livsenergi fritt och obehindrat kan nå fram till kroppens alla delar.» Alltså, de ha en teori, som förklarar de flesta sjukdomar, som komma under deras behandling, som följer av en luxation (ledvrickning) av ryggkotorna med åtföljande tillklämning av nerverna från ryggmärgen. Det är ju en för en läkare avundsvärd situation att omedelbart utan mera ingående undersökningar ha klart för sig sjukdomens natur och även botemedlet. Röntgenundersökningen blir, såvitt jag förstår, alldeles onödig, såvida den inte syftar till att ge diagnostikern en ökad prestige. I själva verket förhåller det sig så med de flesta smärttillstånd, som det här är fråga om, att de förorsakas av degenerativa förändringar i mellankotskivorna (diskarna). Sådana kunna inträda i ganska tidig levnadsålder, därför att mellankotskivorna äro dåligt försedda med blodkärl. Ibland ge sig dessa förändringar tillkänna på röntgenbilden genom en minskad höjd av mellankotskivorna och stundom även genom en ökad rörlighet hos kotorna. Därvid är det inte fråga om några konstanta förskjutningar mellan kotorna, och förskjutningen kan variera med ryggradens böjning i olika plan och med rotationen mellan kotorna. Inte så sällan bilda diskarnas degenererade vävnadsmassa brockliknande utbuktningar, och därigenom kan tryck på utgående nerver uppkomma på ställen, där nerverna klämmas mellan brocken och kotbågarna. Men sådana diskbrock, som man numera vet är en vanlig orsak till ischias, kunna inte diagnosticeras med vanlig röntgenfotografering, utan man måste för att få fram dem på plåten spruta in kontrastmedel i ryggmärgskanalen. En sådan undersökning kan utföras endast på sjukhus, och där kan man också behandla den kirurgiskt. Vid dessa operationer, som i vårt land uppgå till tusentalet, har det anatomiska underlaget för dessa smärttillstånd fastslagits.

Även om man gör det medgivandet, att kotornas förbindelse med varandra inte är alldeles fast och att obetydliga förskjutningar kunna förekomma, som någon enstaka gång kan ge symptom, så måste man i läkekonstens och allmänhetens namn reagera mot det våldsamma överdiagnosticerandet av sådana kotförskjutningar, som förekomma hos chiropraktorerna. Jag tror inte det skulle bli någon ändring i det avseendet, även om de finge använda röntgen.

Det ligger också en fara i att allmänhetens, jag skulle nästan vilja säga vidskepliga övertro på röntgens möjligheter kan utnyttjas på ett obehörigt och för den hjälpsökande allmänheten skadligt sätt, om diagnostiken handhas av en klåpare. Även om lagen framför allt tar hänsyn till strålningsskyddet, så kan det väl inte vara en nackdel, om den också i någon mån skyddar mot felaktiga diagnoser. Och där lurar den största faran inte i vad den okunnige ser, utan i vad han inte upptäcker. Låt mig ta ett drastiskt exempel. Våren 1944 undersöktes en person, som hade smärtor i ryggen, av en chiropraktor. Denne hade tidigare anhållit om tillstånd att bedriva radiologiskt arbete. Medicinalstyrelsens avslag hade emellertid inte kommit honom tillhanda ännu, varför han sannolikt med denna röntgenundersökning inte gjort sig skyldig till förseelse mot lagen om tillsyn över radiologiskt arbete, åtminstone inte vid detta tillfälle. Däremot gällde det obehörigt utövande av läkarkonsten. De röntgenbilder, som

Motioner om viss ändring i lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m.
(Forts.)

denne chiropraktor tagit, kommo att bli inskickade till medicinalstyrelsen, där de bland annat granskades av dess vetenskapliga råd för radiologi. De bestodo av frontalbilder av halsrygggrad och mellersta delen av brösttrygggraden, alltså med strålriktning rakt framifrån. Sidobilder, som är en så viktig sak, saknades. Bilderna voro så mörka och underhaltiga, att man inte kunde bedöma eventuella benförstöringar. Inte heller kunde några kotförskjutningar påvisas. Chiropraktorn hade satt in den vanliga handgripliga terapien utan att lägga märke till en ytterst väsentlig sak, som egendomligt nog kunde iakttagas även på dessa underhaltiga bilder. Där fanns nämligen, visade undersökningen inom medicinalstyrelsen, en gåsäggsstor mjukdelsskugga i omgivningen av brösttrygggraden. Denna skugga hade det karakteristiska utseendet av en tuberkulös sänkingsabscess, d. v. s. varanhopning på grund av tuberkulos i en ryggkota. Denna chiropraktor hade alltså behandlat en ryggradstuberkulos som en kotvrickning med det resultat som det givetvis fick. Ett sådant fall stöder uppfattningen, att de största riskerna vid en icke sakkunnig röntgenundersökning ligger i de förbisedda faktiska sjukdomstillstånd, som kunna finnas. Jag ifrågasätter under sådana förhållanden, om det är rätt av herr Lundstedt att förutsätta, att medicinalstyrelsens försiktighet vid licensgivningen skulle leda av någon skråanda.

Vad det här gäller, herr talman, är alltså inte att skärpa lagstiftningen mot dem som obehörigen utöva läkarkonsten — det tror jag som sagt inte är någon mening med — utan det gäller att i stället inte göra ett undantag vid tillämpningen av en viktig skyddslag för att ge en viss yrkesgrupp möjlighet att nyttja de farliga röntgenstrålarna, som de inte ha behov av och som de inte förstå att använda.

Herr **Lundstedt** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Den föregående ärade talaren, som jag har förmånen räkna till mina personliga vänner, har verkligen i början och slutet av sitt anförande icke behandlat mig snällt, om jag får säga så. Jag har aldrig tillvitat läkarkåren någon skråanda. Om jag icke missminner mig, bragte jag i min ringhet läkarkåren en hyllning, och jag var djärv nog att nära nog tala i hela folkets namn. Jag undvek att använda ordet skråanda, men jag sade yrkesstolthet eller kåranda, och det står jag för. Det tror jag nog, att alla, som ha någon erfarenhet av läkarna som *kår*, ha klart för sig, att en sådan kåranda, som man där möter, träffar man icke annorstädes, icke ens inom officerskåren.

Det är ju, herr talman, fråga om röntgenfotografering av ryggraden. Jag vet icke, när chiropraktorerna började med röntgen, men jag tror, att de ha sysslat därmed över tioalet år, och aldrig har något enda olyckstillbud förekommit. Skulle man icke fästa något avseende vid detta?

Hur var det förresten, när röntgenapparaterna *började* komma i användning? Läkare, som icke voro utbildade på något sätt i röntgen, togo dessa apparater i bruk. Vi kunna för övrigt hålla oss till tandläkarna. De ha icke den stora »kroppsutbildningen» så att säga, som de riktiga läkarna ha. De använda likväl jämt och ständigt röntgen. Den tandläkare, som jag hade för många år sedan, hade säkerligen icke under sina studier fått någon röntgenutbildning, men han använde mycket gärna röntgen. Jag har blivit röntgenfotograferad många gånger av honom. Han hade alltså långt efter sin yrkesutbildning kunnat tillägna sig kompetensen. Att om utexaminerade chiropraktorer, som redan under sina studier fått en viss röntgenutbildning, påstå att de skulle vara och förbli inkompetenta, och att man därför måste utesluta dem att ådagalägga sin kompetens, kan icke vara riktigt. Märk väl, att jag har utgått från att det verk-

Motioner om viss ändring i lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m.
(Forts.)

ligen förhåller sig så, att medicinalstyrelsen i *realiteten* har avvisat en viss kategori från att utreda sin kompetens för röntgenfotografering. Förhåller det sig på annat sätt, tar jag tillbaka mina ord. Allt vad jag sagt har uttalats mot den bakgrund, varmed jag inledde mitt första anförande.

Det är klart, att om en läkare här anför en massa medicinska synpunkter, så kan jag icke ge mig in på någon debatt med honom. Det vore ju helt meningslöst. Herr Osterman och herr von Friesen kunna naturligtvis slå i oss vad som helst, — — — (avbrott mitt i en punkt!)

Herr **Osterman**, som likaledes på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Jag tyckte herr Lundstedt sade skräanda. Om det var skräanda i stället ber jag om ursäkt.

Jag ville emellertid erinra om att han sade, att läkarna ville utrota chiropraktorerna, vilket ju är väl starkt.

Herr **Lundstedt** sade, att ingen olycka hänt under alla år, som röntgenfotografering bedrivits i detta land. Det har det säkerligen gjort i form av strålskador, men jag envisas med att mena, att det faktiskt också är en olycka, om man genom okunnighet ställer en felaktig diagnos eller förbiser en faktiskt existerande sjukdom. Och jag vågar hålla på att det icke är tillräckligt med bara en kortare kurs i röntgenologi utan att vederbörande har några som helst förkunskaper av det slag, som stå alla legitimerade läkare till buds, nämligen vissa kunskaper i anatomi, patologi och fysiologi. Jag tror alltså icke, att man kan göra de jämförelser herr Lundstedt gjorde.

Herr **Lundstedt** erhöll på begäran ånyo ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag sade icke annat än att det föreföll mig, som om man i vissa, låt vara vidsträckta, kretsar inom läkarkåren ville utrota, naturligtvis inte chiropraktorerna, utan chiropraktiken.

Vidare anförde

Herr **Cruse**: Herr talman! Herr Osterman ville här göra gällande, att motionärerna söka utverka ett undantag för en viss yrkesgrupp. Emellertid är det ju tvärtom så, att motionärerna här hävda, att dessa chiropraktorer skola komma i samma ställning som alla andra, alltså bedömas på samma sätt som alla andra.

Nu har ju herr Hellbacken genom att föredraga en skrivelse från generaldirektör Höjer gjort gällande, att även dessa chiropraktorer prövas individuellt. Detta har emellertid bestritts av dem. De göra gällande, att varken medicinalstyrelsen eller radiofysiska institutionen verkställt någon prövning. Är det förhållandet, anser jag, att det faktiskt föreligger en rättskränkning. Lagens syfte är ju nämligen, att alla, som äro kvalificerade att behandla radiologiska ämnen, också skola få denna rätt. Jag delar deras uppfattning, som här mena, att lagen är till skydd för allmänheten, och jag vill gärna för min del ställa upp mycket stränga villkor för utövande av röntgenfotografering. Men dessa villkor skola gälla lika för alla. Vi ha sedan gammalt här hävdat, att det skall vara likhet inför lagen, att alla skola behandlas lika.

Jag tycker, att utskottets talesman, herr Hellbacken, intog en ganska svag ställning. Han drog nämligen in fullständigt ovidkommande saker. Han gjorde gällande, att motionärerna ville öppna dörren för skojare. Det förhåller sig ju tvärtom så, att vi vilja, att de som ha sakkunskap på området genom att få dessa tillstånd också skola få offentligt erkännande, så att allmänheten har en viss vägledning. Vi vilja icke mildra villkoren för någon, gärna skärpa dem,

Motioner om viss ändring i lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m.
(Forts.)

om man anser det ur skyddssynpunkt vara erforderligt. Vad vi begära är, att den som kan fylla villkoren också skall få detta tillstånd. Nu finns det ju — herr Hellbacken var ju inne på det — kvacksalvare, och jag erkänner, att på detta område florerar ett omfattande kvacksalveri. Men det är ju icke bara på läkarområdet det förekommer utan även på andra områden, och för min personliga del anser jag, att man bör skydda allmänheten från att bli uppskörtad.

Jag kan ju icke gå in på någon sakdebatt med herr Osterman. Men jag känner flera personer, som ha lidit av ryggsmärtor och vänt sig till läkare och blivit gipsbehandlade på sjukhus utan att bli botade, men däremot blivit det av chiropraktorer. Det kan ju hända, att det är tillfälligheter, men det är flera riksdagsmän, som ha gjort samma erfarenhet. De ha behandlats av läkare utan att dessa kunnat bota dem, men sedan ha de fått bot genom att gå till en chiropraktor. Jag anser sålunda, att om man här önskar ett skydd för allmänheten, så skall man icke undantaga en viss grupp ifrån prövningen, och jag är glad, om medicinalstyrelsens deklaration är riktig. Allt som tidigare meddelats i denna sak tyder emellertid på att dess uppgift icke är riktig. Faktum är, att om medicinalstyrelsen går in i individuell prövning av alla ansökningar, så är motionärernas önskan strängt taget uppfylld.

Vad vi skulle önska är, att Kungl. Maj:t utfärdade bestämmelser, som skola vara gällande för prövningen, för att på det sättet få en opartisk myndighet, som föreskriver vilka villkor sökanden skall uppfylla. Jag tror därför att det trots de upplysningar som herr Hellbacken här lämnat är riktigt att bifalla reservationen, och jag yrkar, herr talman, bifall till den.

Herr **Hellbacken** erhöll på begäran ånyo ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Till den siste ärade talaren skulle jag vilja säga, att jag ju i dag föredrog vad generaldirektör Höjer skrivit. Denne säger, att chiropraktikernas ansökningar bedömas individuellt från fall till fall och att i intet av dessa fall har det visat sig, att vederbörande ha den kompetens som fordras för att sköta röntgenapparaterna. När man talar om att det icke kunnat påvisas något enda fall, då vederbörande blivit skadad, vill jag bara hänvisa till det fall, då en sålunda självlärd chiropraktiker eller kanske det var en diplomerad behandlade ryggradstuberkulos med kotknackning. När den sjuke sedan kom under läkarbehandling var det för sent.

Sedan skulle jag vilja säga till herr Cruse och de övriga, som förorda reservationen, att det redan nu finns den möjligheten att, därest vederbörande har kompetens och medicinalstyrelsen för sin del har avslagit framställningen, gå till Kungl. Maj:t och få rättelse i saken. Då blir det den allsidiga och riktiga prövning som behövs.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Härpå anförde:

Herr andre vice talmannen **Carlström**: Herr talman! Jag skall icke ge mig in på frågan om syftet hos dem som här icke vilja »öppna dörren» eller rättare sagt som vilja stänga dörren. Det är väl uppenbart, att de ifrågavarande chiropraktorerne i många fall kunna hjälpa människor, när läkare icke ha kunnat åstadkomma något. Jag skall emellertid icke gå in på den saken närmare. Men då herr Hellbacken och andra talat så mycket om den kompetens de behöva, som skola sköta en röntgenapparat, har jag icke kunnat underlåta att erinra mig hur det var när jag för en del år sedan låg på Jönköpings lasarett. Där

Motioner om viss ändring i lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m.
(Forts.)

blev jag röntgenfotograferad, och den som gjorde det och även ställde en diagnos, som läkaren sedan sade var fullt riktig, var vaktmästaren vid lasarettet. Kanna dessa röntgenapparater ha blivit så fruktansvärt mycket farligare nu än de voro på den tiden? Det var visserligen i röntgenfotograferingens barndom detta hände, men då ansågs det i varje fall icke vara någon risk med att låta en vaktmästare — inom parentes sagt en mycket skicklig karl — utföra en röntgenfotografering. Jag tror att man överdriver här, då man drager fram den stora risken som skäl för att icke tillåta chiropraktikerna att få använda röntgenapparater.

Herr Osterman sade, att det framkommit fall, då vederbörande misslyckats och då de ställt fel diagnos. Ja, när en läkare misslyckas, är det kanhända förlåtligt, men skulle någon av dessa andra misslyckas, är det naturligtvis oförlåtligt.

Herr Hellbacken nämnde både i sitt första anförande och i sin replik, att om medicinalstyrelsen avslår ansökan, kan vederbörande klaga hos Kungl. Maj:t. Ja, det är utomordentligt bra, herr Hellbacken, men jag vill se den Kungl. Maj:t, som när medicinalstyrelsen avslagit en ansökan av detta slag går emot medicinalstyrelsen. Det anses nog inte juste att göra det. Därför tror jag, att man på den vägen vinner ganska litet.

Jag har endast, herr talman, velat påvisa överdrifterna här då man säger, att det är så farligt att handskas med en röntgenapparat, att det är nödvändigt med ett par års utbildning för att få göra det. När en vaktmästare kunde sköta sådant för ett tjugotal år sedan, kan det icke vara så märkvärdigt för dessa chiropraktiker, som kanske ha en rätt grundlig utbildning, att ombesörja saken.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Hage m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cruse begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Hage m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att han funne flertalet hava röstat för nejpropositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Hellbacken, i anledning varav votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 63 ja och 96 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den av herr Hage m. fl. avgivna reservationen.

§ 21.

Lag angående
ändring i
lagen om
arbetsdomstol.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr **Fagerholm**: Herr talman! Jag vill till en början uttala min tillfredsställelse över att den gamla segslitna frågan om tjänstemannarepresentation i arbetsdomstolen avancerat.

Visserligen kan den lösning, som föreligger, så vitt jag kan se icke betecknas såsom fullt tillfredsställande. Den möter invändningar ur både principiella och praktiska synpunkter. Man kan ifrågasätta, om det är riktigt att tjänstemannagrupperna uteslutas från fortlöpande kontakt med arbetsdomstolen. Det är arbetsdomstolens rättsskapande verksamhet, som är det betydelsefulla, och i den verksamheten spelar det i och för sig en underordnad roll, om parten är en tjänstemannapart eller en arbetarpart. Uppdelning av målen med hänsyn till partförhållandet är sålunda ur principiell synpunkt tämligen oegentlig och kan även ur andra synpunkter angripas. Vidare föranleder den omständigheten, att man låter en särskild tjänstemannarepresentant rycka in i speciella tjänstemannamål, att arbetsdomstolen får en intresserepresentation i stället för en domstolsledamotsrepresentation — om jag så får säga — från tjänstemannagrupperna. Det är icke lyckligt, om intresserepresentationen blir direkt framträdande i arbetsdomstolen, och en person som bara inkallas vid enstaka tillfällen kan alltför mycket känna sin ställning som intressegruppsrepresentant. Vidare får detta förslag den olyckliga konsekvensen, att tjänstemannarepresentanten i arbetsdomstolen icke får någon verklig erfarenhet av eller förutsättning att närmare tränga in i domstolens praxis. Hans roll kan sålunda bli ganska besvärlig.

Rent principiellt ser jag saken så, att vi här ha två stora arbetstagarorganisationer, nämligen LO och TCO, vilka erkänna varandra ömsesidigt, och att det då är naturligt, att den mindre organisationen, Tjänstemännens centralorganisation, får en fortlöpande representation i arbetsdomstolen med utgångspunkt från att de avtal tjänstemännen ingå falla under samma lagar och samma bestämmelser som de andra avtalen.

Nu är det emellertid icke gärna möjligt att för närvarande ställa ett yrkande i den riktningen. Rent faktiskt äro tjänstemannamålen så fåtaliga i arbetsdomstolen, att det icke skulle vara befogat att nu tilltvinga sig — om jag får uttrycka mig så — en särskild tjänstemannarepresentant. Utvecklingen kommer kanske att gå därhän, att tjänstemannamålen bli betydligt talrikare i den mån avtalsverksamheten utvecklar sig. I ett sådant läge anser jag att frågan måste komma upp till omprövning.

Med mitt anförande, herr talman, har jag endast velat så att säga förbehålla mig rätten att när frågans vidare utveckling kan skönjas återkomma på denna punkt.

Jag har, herr talman, intet yrkande att framställa.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 22.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete.

Utskottets hemställan bifölls.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 23.

Ordet lämnades på begäran till

Interpellation.

Fru **Västberg**, som yttrade: Herr talman! Trots alla de många goda barnavårdande och familjefrämjande reformer som genomförts under senare år återstår dock mycket innan vi kunna slå oss till ro. Detta är icke minst fallet när det gäller att skapa en bättre förlossningsvård för ett ständigt växande antal barnaföderskor. Befolkningsutredningen har också framlagt ett detaljerat förslag till en allmän förbättring av förlossningsvården. Utredningen har tagit sikte på lämpliga åtgärder såväl för att eliminera platsbristen och tillgodose behovet av specialutbildad personal som för att anskaffa lustgasapparater, trygga väntetiden för blivande mödrar i ödemarks- och skärgårdsområdena samt reducera barnaföderskornas ekonomiska utgifter. Dessa olika förslag ha vunnit allmän anslutning från de socialt och politiskt verksamma kvinnoorganisationerna. Kvinnorna fråga också med stigande otålighet varför dessa välmotiverade förslag till förlossningsvårdens ordnande icke förelagts riksdagen. För att få ökad klarhet över hur detta viktiga problem ligger till, anser jag mig böra till statsrådet Mossberg rikta följande spörsmål:

Kan man förvänta proposition redan innevarande riksdag för ett mera tillfredsställande ordnande av förlossningsvården i huvudsaklig anslutning till befolkningsutredningens förslag i frågan?

Denna anhållan bordlades.

§ 24.

Herr **Ståhl** avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 347, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 82, angående anslag till stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter m. m.

Denna motion bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.45 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 12 mars.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

*Fru Hildur Maria Alvé*n född den 4 april 1886, Bragevägen 15, Sockholm, vårdas sedan 7 februari 1947 på Epidemisjukhuset i Stockholm för halsinfektion (ej epidemisk). Tidpunkten för hennes slutliga tillfrisknande kan ännu ej angivas.

Sockholm den 10 mars 1947.

Einar Bergquist,
leg. läk.

Kammaren, som vid sammanträde den 4 nästlidna februari beviljat fru Alvéns ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare, lade läkarintyget till handlingarna.

Herr andre vice talmannen meddelade härefter, att herr Swedberg, som vid kammarens sammanträde den 1 innevarande mars med läkarintyg styrkt sig fr. o. m. den 25 februari tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 2.

Herr statsrådet *Zetterberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 114, angående vissa byggnadsarbeten för försvaret m. m.;
- nr 122, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 6 § 2 och 3 mom. familjebidragförordningen den 29 mars 1946 (nr 99) m. m.;
- nr 128, angående anslag till utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.;
- nr 130, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1947/48;
- nr 131, med förslag till byggnadslag m. m.;
- nr 133, angående anslag för budgetåret 1947/48 till instituten för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning m. m.;
- nr 135, angående fortsatt statsgaranti för exportkredit;
- nr 139, angående anslag till Folkbokföringen: Viss tillfällig personal vid länsstyrelserna m. m. för budgetåret 1947/48;
- nr 142, angående omorganisation av fortifikations- och byggnadsförvaltningen inom försvaret m. m.;
- nr 143, angående vissa ändringar i gällande bestämmelser angående värnpliktslån;
- nr 149, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 19 § 1 mom. förordningen den 11 juli 1919 (nr 406) angående försäljning av pilsnerdricka m. m.;

- nr 150, angående djupborrning efter salt och olja m. m. i Skåne;
 nr 151, angående anslag för budgetåret 1947/48 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;
- nr 152, angående vissa anslag till de tekniska högskolorna för budgetåret 1947/48;
- nr 153, angående anslag till statens hantverksinstitut;
- nr 154, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 17 maj 1935 (nr 176) angående konungariket Sveriges stadshypotekskassa, m. m.;
- nr 155, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 5 förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 11) angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända;
- nr 161, angående förlängning av giltighetstiden för vissa tilläggstullar;
- nr 162, angående fiskprisreglering samt främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.;
- nr 167, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 79 § 1 mom. lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, m. m.;
- nr 168, angående godkännande av en mellan Sverige och Finland träffad överenskommelse rörande det svensk-finska varuutbytet;
- nr 169, angående anslag till svenska uppfinnarkontoret;
- nr 173, angående organisation av statens isbrytarverksamhet;
- nr 174, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.;
- nr 175, angående anslag för budgetåret 1947/48 till statsbidrag till undervisningsmateriel vid folk- och småskolor;
- nr 176, angående uppdelning av professuren i radioteknik vid Chalmers tekniska högskola;
- nr 180, angående postverkets ensamrätt till brevbefordran;
- nr 181, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 14 december 1945 (nr 845) om vissa inskränkningar i rätten att driva försäkringsrörelse;
- nr 182, angående dels fortsatt tillverkning av syntetiskt gummi m. m., dels ock täckande av vissa förluster på statens reservförrådsnämnds verksamhet;
- nr 183, angående omorganisation av bilbesiktningsmannainstitutionen m. m.;
- nr 184, angående avsättning till statens automobilskattemedelsfond;
- nr 185, angående anordnande av tjänstebostad åt landsfiskalen i Föllinge distrikt;
- nr 186, angående anslag till statens institut för folkhälsan budgetåret 1947/48;
- nr 187, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 6 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 377) om äktenskaplig börd, m. m.;
- nr 188, med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken den 18 juli 1942 (nr 740), m. m.; och
- nr 189, med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion angående ökad semesterersättning för arbetstagare.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 102, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Dahlgren m. fl.* föreslagit,

Motion om ökad semesterersättning för arbetstagare.

Motion om ökad semesterersättning för arbetstagare. (Forts.)
att »riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till ökad semesterersättning för arbetstagare».

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Fru Rönn-Christiansson: Herr talman! När semesterlagen på sin tid genomfördes, var detta givetvis en mycket stor förbättring på det ifrågavarande området. Men det var inte så bra att det inte kunde göras bättre. Givetvis kan det göras mycket bättre.

Meningen med semestern är ju att de arbetande människorna skola få tillfälle att byta miljö för att åter kunna stå i produktionen med friska krafter. Vi veta alla att rationaliseringen har medfört ökad arbetshets inom industrierna, och härtill kommer att livet i övrigt i våra dagar är oerhört tröttsamt. Dagliga spårvägs- och bussresor till och från arbetsplatsen i stark trängsel äro ytterst tröttande. Den förvärvsarbetande kvinnan måste ju efter arbetsdagens slut gå i affärerna och handla, hämta sina barn på barnkrubban o. s. v., vilket blir ett merarbete, som måste bli mycket påfrestande.

År 1946 motionerade vi om billigare semesterresor. En förbättring av möjligheterna till resor spelar givetvis en stor roll när det gäller att kunna utnyttja semestern. Den motionen tillstyrktes av landsorganisationen, turistföreningen och socialstyrelsen. Inom parentes skulle jag vilja fråga, varför inte den nu föreliggande motionen remitterats till landsorganisationen. 1946 års motion avslogs emellertid, och därför ha vi nu sökt oss andra vägar för att förbättra villkoren för de semestrande arbetarna. Kostnaderna spela ju en oerhört stor roll för resemöjligheterna, och vi veta att lönerna över lag äro alltför låga. Vi veta att det är praktiskt omöjligt för flertalet av de arbetande att på något sätt spara och lägga undan en slant till semestern. Alltför många måste försaka det viktiga miljöombytet, och på så sätt blir semestern förfelad. Den lagstadgade semestern blir under sådana förhållanden endast en torr lagparagraf. Har arbetaren dessutom varit sjuk någon tid, blir semesterersättningen ännu lägre, trots att just en sådan arbetare är i särskilt behov av rekreation.

Utskottet instämmer — som vanligt höll jag på att säga — i motionens syfte men kan inte tänka sig att arbetsgivarna skulle vilja betala merkostnaden. Men här gäller det ju att utforma de lagar som arbetsgivarna ha att rätta sig efter, och frågan om utbetalningen blir väl en fråga parterna emellan. Om nu utskottet är oroligt för att arbetarna skulle lida avbräck i andra avseenden, om de erhålla denna förhöjda semesterersättning, kan man ju säga att detta bekymmer kan gälla semesterlagen i dess helhet. För min del anser jag att ägarna av produktionsmedlen ha haft och ha glänsande tider och att de därför ha råd att vidkännas den merkostnad som här åsyftas.

Herr talman! Då motionens yrkande ligger inom det rimligas gränser och då jag anser att den är fullt befogad, ber jag att få yrka bifall till densamma.

Herr **Olovson** i Västerås: Herr talman! Jag skulle vilja använda några minuter för att i likhet med fru Rönn-Christiansson framhålla behovet av höjd lön under semestern. Det föreligger otvivelaktigt ett sådant behov för de flesta arbetare här i landet. Men jag skulle vilja gå ett stycke längre och säga, att det finns starka skäl för att lönen blir högre även under andra tider av året än under semestern. Jag skulle vilja gå ytterligare ett steg och framhålla att det föreligger ett mycket trängande behov av att ordna så att

Motion om ökad semesterersättning för arbetstagare. (Forts.)

de fattiga människor i detta land som icke åtnjuta någon semester alls få komma i åtnjutande därav med normal dagsinkomst även under ledigheten. Det finns alltså önskemål i långa banor.

Men detta är en sak. En annan sak är om det är riktigt att på den väg motionärerna valt skapa fram högre lön åt arbetstagare under semestertiden. Enligt min mening är väl detta något som närmast får avgöras vid avtalsförhandlingarna mellan arbetare och arbetsgivare. Ty det kan ju inte bestridas att detta är en renodlad lönefråga. Motionärerna ha åberopat förhållandena i Norge, men där är det ju så, att de semesterlöner, varom motionärerna tala, icke äro lagstadgade utan tillkomna genom avtal mellan arbetsmarknadens parter.

Jag skulle därför vilja rekommendera motionärerna att de i den mån de kunna öva inflytande på dessa förhållanden se till att vederbörande fackförbund vid blivande avtalsförhandlingar framföra förslag om sådan fördelning av årslönen, att det kommer att utgå högre lön under semestern än under övrig tid av året. Jag tycker att det vore starkt motiverat med en sådan lönehöjning. Men att riksdagen så här utan vidare skall lägga sig i frågan om lönerna, kan väl inte vara lämpligt. Och även om det skulle vara lämpligt, är det väl föga troligt att den vägen vore framkomlig. Bättre är nog att man gör här som i Norge, där motionärerna tydligen anse att det är välordnat. Man bör alltså avtalsvägen söka komma fram till det önskade resultatet.

Fru Rönn-Christiansson: Herr talman! Det är inte ur vägen att även riksdagen parallellt med övriga krafter i samhället arbetar på en förbättring på detta område. Herr Olovson i Västerås förklarade sig önska högre löner åt arbetarna. Det är bara att beklaga att hans yrkande gick stick i stäv med hans önskningsar.

Om man anser att den princip som tillämpas i Norge är riktig, så bör man naturligtvis gå in för den även här i Sverige. När herr Olovson hoppas att vi vid avtalsförhandlingar skola arbeta för högre löner, vill jag bara därtill säga, att jag hoppas att herr Olovson själv vid sådana förhandlingar inte intar den ståndpunkt som han intar här i riksdagen utan en förnuftigare ståndpunkt.

Fru Johansson: Herr talman! Jag måste säga, att det ligger en hel del i vad motionärerna säga i sin motion, nämligen att det i vårt land finns en stor del människor, som på grund av att de ha för liten inkomst inte kunna utnyttja sin semester på ett sådant sätt som man skulle önska att de skulle kunna göra. Så långt kan jag hålla med motionärerna.

I min hemstad ha vi inom fritidsstyrelsen gjort en utredning för att utröna hur många av textilarbetarna det egentligen är som kunna utnyttja sin semester på ett sådant sätt att de kunna lämna den plats där de vanligen vistas och resa någon annanstans. Det visade sig då att inte mindre än 45 procent av dessa inte hade kunnat resa någonstans under sin semester utan varit tvungna att tillbringa denna under precis samma förhållanden som vanligt, naturligtvis med det undantaget, att de sluppo gå till sin arbetsplats.

Jag tror emellertid att den väg, som motionärerna i sin motion anvisat för att hjälpa de små inkomsttagarna, är alldeles felaktig. För att nå detta syfte blir det nog nödvändigt att sätta in någon form av statligt eller kommunalt stöd. Jag kanske kunde få säga några ord om hur man i min hemstad tänkt sig att komma till rätta med detta problem. Staden har inköpt ett fritidsområde, på vilket det kommer att byggas en hel del småstugor, där familjerna få vistas under semestertiden. På detta fritidsområde kommer också att uppföras en restaurang, där de kunna få köpa sin mat för en billig penning.

Motion om ökad semesterersättning för arbetstagare. (Forts.)

Jag tror det är denna väg man måste gå fram för att bereda de små inkomstagarna möjlighet till ombyte av vistelseort och till den vila och rekreation, som de så väl behöva under semestertiden. Att gå den väg, som motionärerna föreslagit, nämligen att man genom lag skulle ålägga arbetsgivarna att betala viss högre lön under semestertiden, tror jag blir svårare. Detta måste som herr Olovson i Västerås sade vara en angelägenhet som de olika parterna på arbetsmarknaden få göra upp sinsemellan. Stat och kommun kunna i stället hjälpa till att bereda miljöombyte och billigare semester åt dem, som inte ha råd att resa bort under sin semestertid.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 4.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder för hästavelns främjande m. m. jämte i ämnet väckta motioner¹.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Anslag under riksstatsens nionde huvudtitel. Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Avlöningar vid lantbrukshögskolan.

Punkten 17, angående lantbrukshögskolan: Avlöningar.

Sedan utskottets i punkten gjorda hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Stjärne**: Herr talman! Några av kammarens ledamöter ha i en motion yrkat att riksdagen måtte bifalla styrelsens för lantbrukshögskolan förslag om inrättande av en ny professur i marknadslära vid högskolan. Förslaget har tillstyrkts av lantbruksstyrelsen och statens livsmedelskommission. Under hänvisning till en av departementschefen tillsatt utredning rörande den framtida utvecklingen och omfattningen av högskolorna på jordbrukets och skogsbrukets område har jordbruksutskottet emellertid avstyrkt motionen. Därmed är ju dess öde i kammaren beseglat, och jag skall inte, herr talman, försöka spjärna emot udden genom att yrka bifall till densamma.

Jag tror dock, att det i detta fall hade varit lyckligast, om utskottet följt motionärernas yrkande. Den tillsatta utredningen hade därmed enligt vår mening icke behövt föregripas. En av lantbrukshögskolan verkställd allmän utredning rörande den ekonomiska undervisningen föreligger redan. Och enligt denna borde det ekonomiska ämnesområdet egentligen tilldelas tre professurer, en i lantbruksekonomi, en i nationalekonomi och jordbrukspolitik och en i marknadslära. För att inte inkräkta på utredningens arbete har högskolestyrelsen emellertid inskränkt sig till att nu endast begära en ny professur i marknadslära. En uppdelning av professuren enligt detta styrelsens förslag synes oss ha kunnat ske alldeles oberoende av de resultat, vartill den nytillsatta utredningen kan komma. Det framlagda förslaget har bl. a. grundat sig

¹ Ang. rättelse av tryckfel i utlåtandet se § 9 i protokollet för den 11 mars.

Avlöningar vid lantbrukshögskolan. (Forts.)

på noggranna studier av de övriga nordiska ländernas undervisning på området och på diskussioner med tjänstemän inom jordbrukets föreningsrörelse m. fl. Av ledande representanter inom denna sistnämnda rörelse har det ock hälsats med tillfredsställelse.

Behovet av en utvidgad lantbruksekonomisk forskning underströks starkt redan när lantbrukshögskolan år 1932 ersatte det gamla lantbruksinstitutet vid Ultuna. En lantbruksekonomisk linje inrättades därför vid högskolan. Men den fick redan från början otillräckliga resurser. Och det alltjämt starkt växande behovet av förstärkning inom detta ämnesområde har icke i nämnvärd grad blivit tillgodosett. Som en följd härav kan nämnas att man, när innehavaren av den enda professuren inom läroområdet i höstas avgick med pension, icke kunde finna en kompetent ersättare inom landet vad beträffar de centrala delarna av ämnet. På vissa håll har uttalats förvåning häröver. Från sakkunnigt håll har härtill genmälts, att det varit mer förvånande, om en person under den korta tid högskolan existerat hunnit kvalificera sig som sakkunnig inom ett så väldigt ämnesområde som det lantbruksekonomiska. Det är helt enkelt omöjligt för *en* person att ha professorskompetens på hela det lantbruksekonomiska området.

En modern forskning på detta område i takt med tidens krav utgör väl ändå en grundläggande faktor för att kunna komma till rätta med de alltmer brännande jordbruksekonomiska problemen. Dessa ha ju än mera aktualiserats genom de väldiga rationaliseringsprogram, som nu förelagts riksdagen. Jordbrukarnas ekonomiska organisationer måste också stå väl rustade att kunna tillämpa de mest kostnadsbesparande och modernaste metoder vid tillvaratagandet av jordbrukets produkter. Allt pekar på angelägenheten av att en utökning och intensifiering av den jordbruksekonomiska forskningen snart kommer till stånd.

Såsom saken nu ligger till kunna vi endast uttala vår livliga förhoppning, att de berörda förhållandena vid lantbrukshögskolans ekonomiska linje av den tillsatta utredningen särskilt beaktas och att detta resulterar i att tillfredsställande förslag snart möjligt framläggas.

Herr **Persson** i Svensköp: Herr talman! I motionen i denna kammare nr 184 har framhållits huru stora förluster som det svenska jordbruket åsamkas genom växtsjukdomarna. Man beräknar att år 1927 en tredjedel av potatis-skörden blev förstörd genom bladmögel. Det förtjänar också påpekas, att stora skördeskador årligen uppkomma genom angrepp av vetezymgan och rapsbaggen.

Med den nuvarande anordningen vid lantbrukshögskolan är den viktiga undervisningen i växtskyddslära ej tillfredsställande. Att en ändring till det bättre snart kommer till stånd har med all önskvärd skärpa framhållits i lantbrukshögskolans styrelses skrivelse av den 22 augusti 1946, en skrivelse som också delvis refereras i jordbruksutskottets föreliggande utlåtande. Statskontoret och allmänna lönenämnden ha var för sig förklarat sig icke kunna bedöma behovet av en nyinrättad professur i växtpatologi vid lantbrukshögskolan, medan såväl lantbruksstyrelsen som statens livsmedelskommission i särskilda remisskrivelser tillstyrkt sådan utökning av verksamheten vid högskolan.

Utskottet har liksom departementschefen hänvisat till att särskilda sakkunniga tillsatts den 29 november 1946 för utredning om den framtida utvecklingen och omfattningen av högskolorna på jordbrukets och skogsbrukets område. Det yrkande som framställts i motionen tillgodoser emellertid endast de minimianspråk, som kunna ställas på en vetenskaplig anstalt av detta slag.

Avlöningar vid lantbrukshögskolan. (Forts.)

varför vi icke ha ansett att utredningens resultat föregripes genom den åtgärd, som i motionen föreslås. Utredningen kommer utan tvivel att med sitt omfattande syfte ta en avsevärd tid i anspråk. Ett sådant dröjsmål med varje utbyggnad av undervisningen och forskningen på detta viktiga område vid landets främsta lantbruksundervisningsanstalt kan för framtidskridandet och rationaliseringen av vårt jordbruk medföra en stor fara.

I en annan motion i denna kammare, nr 79, har yrkats på åtgärder för en omfattande utvidgning och effektivisering av det praktiska växtskyddsarbetet inom jordbruket. Jag tillåter mig påpeka, att grunden till en sådan utbyggnad, som bl. a. föreslås skola ske genom inrättandet av särskilda befattningar för växtskyddskonsulenter, måste läggas genom forskning och undervisning vid lantbrukshögskolan.

Styrelsen för statens växtskyddsanstalt utreder för närvarande tillsammans med lantbruksstyrelsen frågan om växtskyddsanstaltens organisation och särskilt en utbyggnad av filialsystemet. En förutsättning för sådan utbyggnad är tillgång till utbildad personal. Det är lantbrukshögskolans uppgift att sörja för sådan utbildning.

Jag har, herr talman, med det anförda blott velat understryka, att vi inte ha råd till att längre undvara en särskild professor i växtpatologi vid lantbrukshögskolan och att ett längre uppskov härmed kan för jordbrukets hela växtodling medföra stora vådor.

Herr **Andersson** i Tungelsta: Herr talman! Eftersom motionärerna inte framställt något yrkande om bifall till sin motion, kan jag inskränka mig till att uttala mig helt kort som talesman för utskottet.

Motionärernas hemställan ansluter sig ju till en skrivelse till Kungl. Maj:t från lantbrukshögskolans styrelse angående utökande av den vetenskapliga verksamheten vid lantbrukshögskolan i olika avseenden. Denna skrivelse har bl. a. remitterats till statskontoret, som i sitt yttrande till densamma säger följande: »Inför den fortgående utökningen av verksamheten vid lantbrukshögskolan och i betraktande av de ständigt återkommande kraven på personalökning anser sig ämbetsverket bära ifrågasätta lämpligheten av att etappvis vidtaga en så avsevärd utökning av organisationen utan att frågan om den omfattning, i vilken denna högskoleverksamhet bör bedrivas, toges under en mera allmän omprövning.»

Det har också inträffat, att Kungl. Maj:t tillsatt en utredning som har fått till uppgift att utreda frågan rörande den framtida utvecklingen och omfattningen av högskolorna på jordbrukets och skogsbrukets område. Under sådana förhållanden kan det väl inte vara rimligt, att man vidtager de åtgärder, som motionärerna ha hemställt om i sin motion. När nu motionärerna inte ha yrkat på detta här i kammaren, skall jag inskränka mig till att för min del yrka bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets förevarande hemställan.

Punkterna 18—43.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
byggnadsarbete-
ten vid lant-
mannaskolor
m. m.*

Punkten 44, angående lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter.

I propositionen nr 1 under nionde huvudtiteln, punkten 44, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för nästa budgetår för ändamålet anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor, innebärande en ökning i förhållande

Anslag till byggnadsarbeten vid lantmannaskolor m. m. (Forts.)
till löpande budgetår med 1 400 000 kronor. Från anslaget skulle utdelas bidrag till byggnadsarbeten vid lantmanna-, lantushålls-, trädgårds- och fruktodlingsskolor samt jordbrukets yrkesskolor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I:100 av herr *Wahlund m. fl.* och II:189 av herr *Onsjö m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att till bidrag till byggnadsarbeten vid vissa anstalter inom den lägre lantbruksundervisningen anvisa ett reservationsanslag av 8 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med avslag å de likalydande motionerna I:100 och II:189, till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Tjällgren, Bror Nilsson* och *Gustafson* i Vimmerby, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I:100 och II:189, till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr *Gustafson* i Vimmerby: Herr talman! På den nu föredragna punkten har utskottet tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag om anvisandet av ett anslag på 4 miljoner kronor för bidrag till byggnadsarbeten vid lantmannaskolor. Emellertid har utskottet vid prövning av detta anslagsäskande också haft att taga ställning till tvenne likalydande motioner av herr *Wahlund m. fl.* i första kammaren och av herr *Onsjö m. fl.* i denna kammare. Motionärerna ha hemställt om att detta anslag borde upptagas till 8 miljoner kronor. Bakom detta motionärernas yrkande ligger ett önskemål som vi alla som äro intresserade för denna undervisningsverksamhet hysa, nämligen att bereda tillfälle till lantmannaskoleutbildning och därmed jämförlig utbildning åt så många unga som möjligt på landsbygden. Det förhåller sig glädjande nog också på det sättet, att tillströmningen till dessa skolor under senare år varit så stor, att man inte kunnat ta emot alla som anmält sig som elever. Redan ur den synpunkten vore det alltså önskvärt, om vi kunde i något raskare takt än vad som hittills varit fallet tillgodose behovet av skolor för denna lantbruksundervisning.

Jag vill i detta sammanhang nämna att jag har uppmärksammat, att statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet i motiveringen till denna punkt har anfört, att det i och för sig vore önskvärt, om man kunde i något raskare takt bevilja anslag till bidrag till lantmannaskolebyggnader, men att arbetskraftstillgången och materialtillgången är av sådan beskaffenhet, att man inte gärna kan gå längre i avseende på anslag än till de 4 miljoner kronor som föreslagits för nästkommande budgetår. Jag vill gärna för min del medge, att den bristande arbetskraftstillgången och materialtillgången i och för sig äro faktorer, som väga mycket tungt i alla sammanhang, där det är fråga om investeringar för byggnadsändamål. Men jag undrar ändå, om det inte skulle ha varit skäl att anvisa ett något högre belopp för det ändamål det här gäller. Jag fäster uppmärksamheten på att lantbruksstyrelsen, som enligt vad jag förmodar mycket noga prövat denna fråga i likhet med andra hithörande ting, har ansett sig böra föreslå ett anslagsbelopp på 5 miljoner kronor. Även om

Anslag till byggnadsarbeten vid lantmannaskolor m. m. (Forts.)
det naturligtvis med rätt stor styrka kan sägas, att man med hänsyn till den otillräckliga tillgången på arbetskraft och den rådande materialbristen inte kan påräkna att kunna utnyttja vilket anslagsbelopp som helst på detta område, så kan man ändå hävda, att om ett något större anslagsbelopp stode till förfogande, så skulle det vid framtida prövning av byggnadstillstånd till lantmannaskolor och liknande skolor och andra föreliggande ansökningar om byggnadstillstånd visa sig både möjligt och lämpligt att medge byggnadstillstånd till dylika skolor i något större omfattning än vad som skulle kunna ske med ett anslag på 4 miljoner kronor per år.

Jag ber därför, herr talman, att med dessa ord på denna punkt få yrka bifall till den av herr Tjällgren m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Onsjö**: Herr talman! Vid denna punkt ha jag och det parti jag representerar varje år väckt motioner, där vi yrkat ökade anslag. Motionerna ha emellertid lika regelbundet avslagits. Jag kan dock säga det, att själva saken har gått framåt så till vida, som anslaget ökats varje år. Om detta sedan beror på motionerna eller inte, det lämnar jag därhän. I år har Kungl. Maj:t föreslagit 4 miljoner kronor, vilket innebär detsamma som reservationen förra året. Detta skall givetvis antecknas med tacksamhet och tillfredsställelse, och det bådar gott för framtiden. Felet är väl bara det, att Kungl. Maj:t i detta fall kommit ett år efter med de höjda anslagen.

Det råder ingen tvekan om att det här är fråga om ett område, som blivit i hög grad försummat. Vi bygga ju ut den s. k. högre undervisningen, och genom stora anslag o. s. v. göra vi det på allt sätt lättare för dem, som söka sig till de teoretiska banorna. Vi producera lärda män och kvinnor snart sagt på löpande band. När det gäller yrkesundervisningen för jordbrukets ungdom — jordbruket är fortfarande landets modernäring och sysselsätter nära $\frac{1}{3}$ av Sveriges befolkning — då är det dock endast en bråkdel, som få någon egentlig yrkesundervisning, och till och med denna undervisning är av det allra enklaste slaget. Här talas så mycket i våra dagar om jordbrukets rationalisering, och man bollar med miljoner för att inte säga miljarder, när det gäller denna rationalisering. Jag är dock viss om att det finns ingen rationalisering som kan bygga på en säkrare grund, och ur samhällets synpunkt blir billigare, än ökad kunskap och yrkesskicklighet hos dem som bruka jorden. Jag vågar bestämt säga, att detta område är försummat. Det antal, som åtnjuter yrkesundervisning inom andra yrken, och de kronor man här beviljar kunna räknas i tiotusental, medan man beträffande jordbruket endast räknar i tusental.

När 1939 års riksdag beslutade omorganisation av den lägre lantbruksundervisningen trodde man, att då skulle detta problem lösas. Så blev emellertid ingalunda förhållandet. Redan året efter beslutades inskränkningar, och sedan dess har det hela tiden legat hinder i vägen. Från början var det brist på pengar, nu är det brist på arbetskraft och material. Det är klart, att man alltid måste taga hänsyn till sådana skäl, men å andra sidan rör det sig här om behov, som man inte kan ställa tillbaka hur länge som helst.

Vi äro 28 ledamöter i denna kammare från det parti jag tillhör, som underskrivit en motion jag burit fram. Vi yrka här på att anslaget skall höjas till 8 miljoner kronor, d. v. s. det belopp, som bättre motsvarar det aktuella behov, som lantbruksstyrelsen redovisat i propositionen. Jag hade tänkt att yrka bifall till motionen, men dels vore det väl ganska utsiktslöst att få gehör för en sådan ståndpunkt, dels måste man taga hänsyn till de inskränkningar i investeringsvolymen som ha skett och som sannolikt måste ske i ännu högre grad. Jag skall därför avstå från att yrka bifall till motionen och inskränka

Anslag till byggnadsarbeten vid lantmannaskolor m. m. (Forts.)
 mig till att yrka bifall till den reservation, som här avgivits av herrar Tjällgren m. fl., vilken motsvarar lantbruksstyrelsens äskande på denna punkt.

Häruti instämde herrar *Gustafsson* i Lekåsa, *Andersson* i Dunker och *Larsson* i Luttra.

Herr *Andersson* i Tungelsta: Herr talman! Som den föregående talaren erinrade om, har detta anslag under de senaste åren höjts undan för undan. Förra årets riksdag fastställde efter votering anslaget till 2 600 000 kronor. Reserveranternas yrkade då ett anslag på 4 miljoner kronor. Nu har Kungl. Maj:t föreslagit, att anslaget till dessa byggnader för nästa budgetår skall höjas till ett belopp av 4 miljoner kronor, och motionärerna yrka då 8 miljoner kronor.

Utskottet är mycket väl medvetet om behovet av ett ökat antal platser vid dessa skolor. Det är inte på grund av oförståelse för det stora behov, som här föreligger, som utskottet intagit sin ståndpunkt. Svårigheterna att erhålla arbetskraft och material äro minst lika stora i år som de varit under föregående år. Samma förhållande gäller alltså nu som förut, att de materialtillgångar och den arbetskraft, som stå till förfogande, måste i första hand användas för sådana byggnadsarbeten, som anses mest nödvändiga.

Man får en god bild av hur restriktiv man ansett sig behöva vara då det gäller att ge byggnadstillstånd till skolor av detta slag under förra året när man ser — vilket meddelas i detta betänkande — att vid innevarande års ingång fanns det inte mindre än 3 miljoner kronor disponibla i denna fond. Läger man till det anslag, som nu innefattas i Kungl. Maj:ts förslag, d. v. s. 4 miljoner kronor för nästa budgetår, då torde man väl kunna säga, att man under nästa budgetår har ganska stora möjligheter att erhålla anslag till byggnadsarbeten för dessa skolor.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammarerna utskottets berörda hemställan.

Punkten 45.

Lades till handlingarna.

Punkterna 46 och 47.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 48—51.

Lades till handlingarna.

Punkterna 52 och 53.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 54, angående diverse åtgärder på husdjursavelns område m. m.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr *Persson* i Svensköp: Herr talman! I fråga om de allmänna åtgärder för nötboskapsavelns befrämjande, varom nästföregående punkt i jordbruksutskottets utlåtande handlade, har utskottet beaktat de yrkanden, som framställts i enskilda motioner, och föreslagit en höjning av anslaget upp till det belopp.

Diverse åtgärder på husdjursavelns område m. m.

Diverse åtgärder på husdjursavelsns område m. m. (Forts.)

som lantbruksstyrelsen äskat. Denna välvilliga inställning har utskottet inte haft till den fråga det här gäller, nämligen de blygsamma bidrag till främjande av en rationell skötsel av de mindre husdjuren, som gemensamt utgå från denna anslagspost.

Jag vill här endast fästa uppmärksamheten på en del av dessa bidrag, t. ex. statsbidraget till Sveriges fjäderfäavelsförening, som icke ens når upp till storleken av det belopp, som utgick före kriget. Tar man också hänsyn till penningvärdets fall, så är anslaget väsentligt mindre och torde inte vara tillräckligt för ett effektivt och ändamålsenligt bedrivande av den verksamhet, som föreningen tagit till sin uppgift.

Även andra ändamål synas bli otillräckligt tillgodosedda med detta anslag. Att en assistentbefattning inom Svenska fåravelsföreningen skall bibehållas i avvaktan på inrättandet av instruktörsbefattningar inom hushållningssällskapen, därom äro såväl lantbruksstyrelsen som Kungl. Maj:t ense. Till detta ändamål begär föreningen ett statsbidrag av 12 000 kronor, lantbruksstyrelsen tillstyrker 10 000 kronor, och Kungl. Maj:t, vars förslag utskottet understödjer, föreslår 8 000 kronor. Man kan fråga sig, om befattningen kan upprätthållas i avsedd utsträckning efter nedprutning av anslaget till $\frac{2}{3}$ av det begärda beloppet. Detta är så mycket mer beklagligt, som frågan om husdjursinstruktörer hos hushållningssällskapen, enligt den proposition om hushållningssällskapens omorganisation, som nu ligger på riksdagens bord, synes vara ställd på framtiden.

Jag ber till sist, herr talman, få uttala den förhoppningen, att den förhållandevis stora nedprutning av lantbruksstyrelsens äskade belopp under denna anslagspost som här skett icke beror på det förhållandet, att detta anslag är avsett för ändamål, som äro av särskilt stor betydelse för det mindre jordbruket. De anslagsbehov som här anmält sig äro som sagt synnerligen blygsamma och enligt min mening väl vitsordade, varför det är med beklagande jag konstaterar, att jordbruksutskottets välvilja icke räckt till för ett bifall till de yrkanden, som framställts i motionerna.

Vidare anfördes ej. Utskottets i punkten gjorda hemställan bifölls.

Punkterna 55—74.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Bidrag till hushållningssällskapen.

Punkten 75, angående bidrag till hushållningssällskapen.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkten 75, föreslagit riksdagen att för ändamålet anvisa ett förslagsanslag av 4 641 100 kronor, vilket belopp med 103 800 kronor översteg motsvarande anvisning för innevarande budgetår.

Utskottet hade i detta sammanhang till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 209 av herr *Nilsson, Bror, m. fl.*, likalydande med II: 322 av herrar *Sveningsson* och *Larsson* i Karlstad, vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta att såsom bidrag till hushållningssällskapens allmänna verksamhet för budgetåret 1947/48 anvisa 3 800 000 kronor; och

2) I: 214 av herr *Nilsson, Bror, m. fl.*, likalydande med II: 311 av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.*

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med avslag å motionerna I: 209 och II: 322, likalydande, samt I: 214 och II: 311, ävenledes likalydande, till Bidrag till hushållnings-

Bidrag till hushållningssällskapen. (Forts.)

sällskapen för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 4 641 100 kronor.

Reservationer hade vid punkten avgivits:

1) av herr *Bror Nilsson*;

2) av herrar *Beck-Friis* och *Stattin*; samt

3) av herrar *Tjällgren*, *Näslund* och *Gustafson* i Vimmerby, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning och med bifall till motionerna I: 214 och II: 311 samt med avslag å motionerna I: 209 och II: 322, till Bidrag till hushållningssällskapen för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 4 691 100 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr *Gustafson* i Vimmerby: Herr talman! På denna punkt, rörande anslag för hushållningssällskapen, föreligga en hel del motioner, var och en innehållande yrkanden, som vore värda att uppmärksammas. Detta gäller både de motioner, som avse ökning av det allmänna anslaget till hushållningssällskapen, och dem, som begära ytterligare löneförbättringar till hushållningssällskapens tjänstemän.

När jag i utskottet för min del haft att taga ställning till alla dessa motioner har jag emellertid ansett, att eftersom vi stå inför en omedelbar omorganisation av hushållningssällskapen och man därmed kan förvänta en rikligare medelsanvisning för denna verksamhet i dess olika former, borde man kanske för året nöja sig och inte gå på ett bifall till dessa senare motioners yrkanden.

På en punkt vill jag emellertid ansluta mig till en motion, som i denna kammare väckts av herr *Hansson* i Skegrie m. fl. Man vill nämligen här ha ett anslag för bidrag till markkarteringsverksamheten. Det gäller här framför allt de mindre jordbruken, enär det ansetts att anslaget endast bör utgå till jordbruk med mindre än 20 hektar åker. Utredningen, som verkställts av professor *Torstensson*, har givit till resultat, att man räknar med ett årligt medelsbehov på 150 000 kronor till markkarteringsverksamheten. Eftersom lantbruksstyrelsen emellertid föreslagit, att man skall begränsa bidragstilldelningen till att avse jordbruk om — som jag nyss nämnde — högst 20 hektar åker, skulle enligt styrelsen icke erfordras mer än 100 000 kronor i årligt anslag. Kungl. Maj:t har emellertid på denna punkt endast föreslagit ett belopp av 50 000 kronor, och jordbruksutskottets majoritet har tillstyrkt detta förslag.

Att jag nu tillsammans med ett par andra reservanter yrkat bifall till motionen, som innebär att anslaget borde utgå med 100 000 kronor, det beror utslutande därpå att jag av gammal erfarenhet väl känner till hur svårt det är för hushållningssällskapen att tillgodose alla de ansökningar om bidrag på respektive anslag, som inkomma, när man får anslag för att bedriva verksamhet av visst slag och anslagsbeloppet inte har en tillfredsställande storlek. Det finns förmodligen anledning antaga, att det bidrag som nu för första gången utgår kommer att bli otillräckligt och hushållningssällskapen därför gång efter annan tvingas säga nej vid begäran om bidrag med hänsyn till att anslaget inte räcker till. Det rör sig i detta fall om ett ytterst blygsamt belopp på ytterligare 50 000 kronor, och det kan här inte göras några andra invändningar emot en höjning av detta anslag än sådana som grunda sig på rent budgetära skäl. Beloppet är emellertid uppenbarligen alldeles för litet, för att något sådant skäl på allvar skulle kunna åberopas.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag sålunda anført hemställer jag om bifall till den vid denna punkt fogade, av herrar *Tjällgren* m. fl. avgivna reservationen.

Bidrag till hushållningssällskapen. (Forts.)

Herr Larsson i Karlstad: Herr talman! Herr Gustafson i Vimmerby nämnde, att bland motionerna under denna punkt hade två väckts rörande ökade anslag till hushållningssällskapens allmänna verksamhet och till förbättring av befattningshavarnas löner. Herr Gustafson påpekade emellertid, att man inför den förestående omorganisationen av hushållningssällskapen för tillfället kunde nöja sig med det förslag i detta avseende, som Kungl. Maj:t framlagt. Jag vill emellertid fästa kammarens uppmärksamhet på de nuvarande låga lönerna för hushållningssällskapens befattningshavare. Dessa måste anses vara i mycket hög grad otillfredsställande. Jag skall inte trötta kammaren med att här beröra något större antal av dessa befattningshavare. Jag skall nöja mig med ett par exempel.

För jordbrukskonsulenter fastställdes de nuvarande lönerna så tidigt som 1921. Sedan dess ha dessa befattningshavare 1937 fått en provisorisk avlösningsförbättring med 500 kronor för år. 1945 erhöilo de ytterligare en provisorisk löneförbättring. Varje försök som under tidernas lopp gjorts för att få till stånd en skäligen reglering av befattningshavarnas lönevillkor har mötts med invändningen om en förestående omorganisation. Denna omorganisation har emellertid dröjt.

Erligt den av riksdagen år 1944 godkända princippropositionen skulle en vandringsrättare i begynnelselön erhålla 4 700 kronor jämte rörligt tillägg. 1946 uppgick *totallönen* för en vandringsrättare till 4 500 kronor, d. v. s. ett väsentligt lägre belopp än vad som föreslagits i den av riksdagen utan erinran lämnade princippropositionen. I denna proposition hade lönen för en jordbrukskonsulent blivit satt till i runt tal 9 400 kronor jämte rörligt tillägg. 1946 var lönen för en jordbrukskonsulent, inberäknat det provisoriska tillägg, som då utgick, 8 800 kronor. I detta belopp hade då även inberäknats rörligt tillägg. Den mindre höjning som nu föreslagits i en motion skulle således inte på något sätt — såsom utskottet befarar — riskera, att den slutliga löne regleringen blev föregripen.

Om man således kan fastslå att lönerna till hushållningssällskapens befattningshavare i och för sig varit mycket låga, så framträda nackdelarna av den låga lönesättningen ännu mer, om man jämför lönerna för hushållningssällskapens befattningshavare med de löner, som utgå för lärarna vid lantbruks- och lantmannaskolorna. En ordinarie lärare vid en lantmannaskola med helårstjänstgöring har för närvarande en årslön på 9 211 kronor. I denna summa ingår förmånen av tjänstebostad med ett beräknat belopp av endast 900 kronor. En jordbrukskonsulent har, som jag förut nämnde, 8 800 kronor per år, men hans bostad blir givetvis betydligt dyrare än 900 kronor. För att få till stånd en riktig jämförelse mellan dessa båda befattningshavares löner måste man nog minska jordbrukskonsulentens lön med ca 800 kronor på grund av högre hyreskostnad, då hans årslön får jämförelsetalet 8 000 kronor mot lärarens vid en lantmannaskola drygt 9 200 kronor.

Nu förhåller det sig så att jordbrukskonsulentkåren till allra största delen rekryteras just av lärare vid lantmannaskolorna. Att anta en nyexaminerad agronom till jordbrukskonsulent är knappast lämpligt. Man vill ha en agronom, som förvärvat en del praktisk erfarenhet inte minst på jordbruksundervisningsområde. Därför har den naturliga beföringsgången tidigare varit att en agronom, som någon tid varit lärare vid en lantmannaskola, sökt sig över till konsulentbanan. Med den lönesättning som nu gäller är det emellertid alldeles uppenbart, att en lärare vid en lantmannaskola endast rent undantagsvis anser sig kunna ta ett sådant steg. Skillnaden i lönesättningen för dessa befattningshavare har utgjort ett mycket svårt hinder för hushållningssällskapen i deras strävan att få väl kvalificerad arbetskraft på konsulentbanan.

Bidrag till hushållningssällskapen. (Forts.)

Herr talman! Med hänsyn till att proposition med förslag till omorganisation av hushållningssällskapen och en lönerreglering för deras befattningshavare redan ligger på kamrarnas bord, skall inte heller jag framställa något särskilt yrkande under denna punkt. Jag har emellertid med vad jag nu anfört velat fästa uppmärksamheten på de svårigheter, som hushållningssällskapen haft under de senast gångna åren. Jag hoppas att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition om hushållningssällskapens omorganisation skall ta vederbörlig hänsyn härtill. Jag hoppas även att riksdagen skall se till att den nya organisationen får en sådan utformning, att de tidigare svårigheterna avlägsnas.

Herr **Andersson** i Tungelsta: Herr talman! De båda närmast föregående talarna ha erinrat om att hushållningssällskapen stå inför en omorganisation. Under sådana förhållanden är det uppenbart, att det inte är möjligt att förorda några större förändringar, då det gäller anslagen till nästa budgetår.

Såsom framgår av handlingarna i ärendet har anslaget till hushållningssällskapens allmänna verksamhet för nästa budgetår höjts med 100 000 kronor, jämfört med anslaget under innevarande budgetår. Departementschefen har därvid hänvisat till att det belopp, varmed anslaget nu höjts, kan användas till en ytterligare provisorisk förbättring av tjänstemännens löner.

Herr **Gustafson** i Vimmerby yrkade bifall till de motioner, som väckts rörande anslaget till hushållningssällskapens markkarteringsverksamhet. I dessa motioner begäres att det för detta ändamål föreslagna anslaget om 50 000 kronor skulle höjas till 100 000 kronor. Herr Gustafsons yrkande grundar sig på det antagandet, att det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet icke skulle räcka till. Utskottets majoritet har emellertid inte ansett sig kunna göra ett sådant antagande, då utskottet i varje fall för närvarande inte har någon erfarenhet av hur stort belopp, som i verkligheten kommer att erfordras för denna verksamhet. Jag anser därför att kammaren lugnt kan bifalla utskottets och Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag under denna punkt.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till den av herr Tjällgren m. fl. avgivna reservationen; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkterna 76—84.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 85.

Lades till handlingarna.

Punkterna 86—98.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 99, angående bidrag till Föreningen för växtförädling av frukt- och träd.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr **Nilsson** i Göingegården: Herr talman! Under denna punkt har utskottet haft att behandla en i både första och andra kammaren motionsledes gjord

Bidrag till Föreningen för växtförädling av fruktträd.

Bidrag till Föreningen för växtförädling av fruktträd. (Forts.)
framställning, där man begärt en ökning av anslaget till Föreningen för växtförädling av fruktträd från av Kungl. Maj:t föreslaget belopp 25 000 kronor till 35 000 kronor.

Denna verksamhet är ju relativt ny. Den har från början åstadkommit genom privat initiativ. Från Knut och Alice Wallenbergs stiftelse anvisades anslag till startkostnaden för denna verksamhet. Sammanlagt ha tidigare från denna stiftelse erhållits 355 000 kronor. Till den nybyggnad som sker i år ha från stiftelsen anvisats ytterligare 425 000 kronor.

Denna verksamhet för förädling av fruktträd synes åstadkomma mycket goda resultat. Den hittillsvarande verksamheten på detta område i vårt land har även uppmärksammats utanför landets gränser. Den summa på 25 000 kronor som Kungl. Maj:t föreslagit för verksamheten i år har jämfört med motsvarande anslag under föregående budgetår höjts med 13 000 kronor. Det skall villigt erkännas, att departementschefen tydligt insett betydelsen av denna verksamhet. Det kan dock icke hjälpas att verksamheten i fråga, trots det statliga bidraget, tvingas att, om den skall kunna fullfölja sin uppgift, lita till privata medel och enskilda anslag. Så måste ske under innevarande år och jag förmodar att samma blir förhållandet även i fortsättningen, om driften skall kunna upprätthållas i tillräcklig utsträckning.

Med tanke på de stora värden som här redan från börjat satsats på privat initiativ och med tanke på de resultat, som hittills framkommit, vilka säkerligen komma att visa sig få ännu större betydelse i framtiden, då det gäller att åstadkomma fruktsorter, som äro lämpade för odlingsförhållandena över hela vårt långa land, så måste man säga sig, att det nu föreslagna anslagsbeloppet om 25 000 kronor är synnerligen blygsamt i förhållande till värdet av verksamheten i fråga. När styrelsen för Föreningen för växtförädling av fruktträd i år sett sig nödsakad att begära en höjning av det föreslagna anslaget med ytterligare 10 000 kronor, bör var och en kunna inse, att en dylik framställning, vilken för övrigt tillstyrkts av lantbruksstyrelsen, är mycket berättigad. Jag skulle tro att i förhållande till de summor, som anslås till olika ändamål inte bara på jordbrukets områden utan på alla andra områden, är den nu begärda anslagssumman mycket blygsam. Jag anser därför för min del att departementschefen borde ha kunnat tillstyrka bifall till föreningens framställning.

Då nu emellertid utskottet inte ansett sig för sin del kunna tillstyrka vår motionsledes gjorda framställning om en höjning av ifrågavarande anslag, skall jag inte yrka på att kammaren biträder motionerna. Jag tillåter mig dock att här ytterligare säga några ord i anledning av ett departementschefens yttrande under denna punkt.

Departementschefen har nämligen i samband med att han föreslog en ökning av detta anslag, jämfört med vad som gällde under föregående budgetår, med 13 000 kronor yttrat bl. a. följande: »Jag förutsätter samtidigt, att föreningen skall kunna så planlägga sin verksamhet att åtminstone under de närmaste åren någon höjning av statsbidraget ej skall visa sig erforderlig.» Jag finner för egen del detta uttalande av departementschefen synnerligen egendomligt. Jag anser nämligen att det bör stå föreningen fritt att, om den inte skall tvingas att i fortsättningen lita till enskilda och privata anslag, göra framställning om en förhöjning av ifrågavarande anslag i den utsträckning, som föreningen anser nödvändigt för den fortsatta verksamheten.

Vidare yttrades ej. Utskottets i punkten gjorda hemställan bifölls.

Punkterna 100—105.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 106—108.

Lades till handlingarna.

Punkterna 109—118.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 119, angående bidrag till ladugårdsförbättringar.

Utskottets i punkten gjorda hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr Nilsson i Varuträsk: Herr talman! Sedan 1941 ha vissa bidrag utgått för ladugårdsförbättringar i framför allt de norrländska länen och Göteborgs och Bohus län. Dessa bidrag ha rönt ett mycket välvilligt emottagande ute i bygderna, och befolkningens glädje över bidragen har varit synnerligen stor, trots att bidragen varit så blygsamma.

Jag vill minnas, att dessa anslag ursprungligen utgingo med 250 000 kronor per år, vilket medförde att endast ett hundratal eller kanske omkring ett-hundrafemtio jordbrukare i landet kommo i åtnjutande av bidrag från detta anslag. Under de två senaste åren har emellertid anslaget utgått med 400 000 kronor, vilket belopp likväl, trots den avsevärda höjningen, endast i mycket ringa mån kan tillgodose de behov av bidrag, som för detta ändamål föreligga inom landet.

Jag vill här särskilt beröra några förhållanden på detta område i de norrländska länen. Man kan där ute i socknarna finna nästan otroligt dåliga ladugårdar. Då man resonerar med ägarna till dessa framhålls det, att ekonomien är så tryckande, att det för dem är omöjligt att förbättra ladugårdarna. Jag har många gånger blivit rent förskräckt, när jag stött på en gammal ruten ladugård med små fönster, där dagsljuset knappt kan sila igenom. Man blir ännu mera betryckt, när man tänker på att det uteslutande är ekonomiska svårigheter, som omöjliggjort en förbättring av sådana ladugårdar. Om det här ifrågavarande bidraget höjdes, skulle detta få en ofantligt stor betydelse för de mindre bemedlade jordbrukarna.

I den av herr Johansson i Torp och mig väckta motionen ha vi begärt att det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet om 250 000 kronor för första halvåret 1948 skall höjas till 750 000 kronor. Utskottet har dock avslagit denna i vår motion framställda begäran. Utskottet har visserligen skrivit mycket välvilligt och sagt, att »i betraktande av den stora betydelsen av denna bidragsverksamhet finner utskottet en ökning av anslagsanvisningen välmotiverad», men utskottet har dock, »i avbidan på de nya bidragsgrunder, som kunna komma att beslutas i anslutning till behandlingen av 1942 års jordbrukskommitténs principbetänkande» avstyrkt vår framställning. Ja, detta jordbrukskommitténs principbetänkande kände jag ju till när motionen skrevs, men jag måste säga, att jag inte ansåg förekomsten av detta betänkande vara tillräckligt skäl för att avslå en begäran om ökat anslag.

Jag förstår väl att gentemot ett enhälligt utskott är det inte lönt att här stå och orda en hel del för att söka framtvinga en ändring, utan jag får väl lov att finna mig i utskottets ställningstagande, sådant det är. Jag vill dock på det livligaste hoppas, att utskottets välvilliga skrivning kommer att omsättas i praktisk verklighet i den nya kommitténs betänkande på ett sådant sätt, att dessa bidrag komma att utgå med mycket större belopp, kanske t. o. m. högre än vad jag och min medmotionär ha begärt.

I detta anförande, under vilket herr talmannen övertog ledningen av kammarrens förhandlingar, instämde herr Johansson i Torp.

*Bidrag till
ladugårdsför-
bättringar.*

Bidrag till ladugårdsförbättringar. (Forts.)

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 120 och 121.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 122.

Lades till handlingarna.

Punkterna 123—141.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 142.

Lades till handlingarna.

Punkterna 143—145.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 146.

Lades till handlingarna.

Punkterna 147—158.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 159.

Lades till handlingarna.

Punkterna 160—171.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 172.

Lades till handlingarna.

Punkterna 173—200.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Bidrag till
skogsvårds-
styrelsernas
verksamhet.*

Punkten 201, angående skogsvård m. m.: Bidrag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkten 201, föreslagit riksdagen att till detta ändamål för nästa budgetår anvisa ett reservationsanslag av 7 750 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft ett flertal motioner.

I motionen I: 157 av herr *Sundberg, Carl, m. fl.*, likalydande med motionen II: 317 av herr *Carlsson* i Bakeröd *m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att befattningshavare hos skogsvårdsstyrelserna vid inplacering i löneklasser måtte få tillgodoräkna sig tidigare tjänstgöring.

Bidrag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. (Forts.)

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte bifalla motionerna I: 156 och II: 313 samt I: 159 och II: 257, i vad de avsåge överförande å ordinarie stat av befattningen såsom studierektor hos skogsvårdsstyrelsen i Gävleborgs län;

2) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 156 och II: 313, i vad de avsåge bidrag till skogsvårdsstyrelsernas omkostnader i verksamheten, till Skogsvård m. m.: Bidrag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 8 250 000 kronor;

3) att såvitt anginge förevarande punkt motionerna I: 156 och II: 313, i vad de ej behandlats under 1) och 2) ovan, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

4) att motionerna I: 159 och II: 257, i vad de ej behandlats under 1) ovan, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

5) att motionen II: 106 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

6) att motionerna I: 158 och II: 185 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

7) att motionerna I: 157 och II: 317 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits av

dels herr *Alfred Andersson*, vilken ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionerna I: 158 och II: 185,

dels ock herrar *Carl Edmund Eriksson*, *Anderberg*, *Andersson* i Tungelsta, *Carlström* och *Lundbom*, vilka ansett att utskottet bort hemställa.

1) att riksdagen måtte — — — (lika med utskottet) — — — i Gävleborgs län;

2) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 156 och II: 313, i vad de avsåge bidrag till skogsvårdsstyrelsernas omkostnader i verksamheten, till Skogsvård m. m.: Bidrag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 7 750 000 kronor;

3) att såvitt anginge — — — (lika med utskottet) — — — II: 317 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Kyling**: Herr talman! Under denna punkt redovisas motionen nr 317 i denna kammare, likalydande med motion nr 157 i första kammaren, i vilken hemställles, att riksdagen måtte besluta, att befattningshavare hos skogsvårdsstyrelserna vid inplacering i löneklass skola få tillgodoräkna sig viss tidigare tjänstgöring.

Denna fråga var uppe till behandling även vid föregående riksdag, och kamrarna stannade då i olika beslut. Andra kammaren fattade, visserligen med knapp majoritet, ett positivt beslut och biföll den motion, som då förelåg i ärendet och vilken var samstämmig med den motion, som i år presenterats riksdagen. Jag kanske emellertid i allra största korthet får rekapitulera hur saken låg till. Det gällde den gången närmast att lösa länsskogsvaktarnas lönefråga, och riksdagen beslöt, att länsskogsvaktarkåren skulle inflyttas i det civila avlöningsreglementet och placeras i 12 lönegraden. Propositionen hade föregåtts av en utredning: 1944 års skogsvårdsstyrelseutredning hade föreslagit att befattningshavarna skulle för inplacering i löneklass åga tillgodoräkna sig den tid, varunder de före sagda tidpunkt oavbrutet innehåft mot-

Bidrag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. (Forts.)

svarande befattning hos skogsvårdsstyrelse. Utredningen åberopade därvid, att sådan anordning på sin tid föreskrevs för lantbruksundervisningens befattningshavare, och jag kan tillägga, att anordningen också tillämpats vid lönereglering för lantbruksingenjörer och landsfiskaler liksom för kommunalt anställda lärare. Departementschefen hade emellertid icke ansett sig kunna följa utredningen på denna punkt, men förslaget togs motionsvis upp, och andra kammaren biföll, som nämnt, denna motion och fattade alltså beslut i enlighet med skogsvårdsstyrelseutredningens förslag på denna punkt.

Första kammaren avlog emellertid motionen, varför frågan gick tillbaka till utskottet för sammanjämkning. Sammanjämningsförslaget innebar i huvudsak, att Kungl. Maj:t efter särskild prövning skulle avgöra, om och i vad mån ett ytterligare tillgodoräkande av tidigare tjänstetid borde medgivas denna personal. Länsskogvaktarna fingo alltså enligt sammanjämningsförslaget, vilket också blev riksdagens beslut, rätt att efter underdånig anhållan få frågan om löneklassuppflyttning och tjänsteårsberäkning prövad av Kungl. Maj:t. Ett flertal länsskogvaktare ha också hos Kungl. Maj:t begärt en sådan prövning. Skogsstyrelsen uppger att inte mindre än 149 sådana framställningar för närvarande ligga på skogsstyrelsens bord, och man inväntar nu riksdagens ställningstagande till de här föreliggande motionerna för att sedan låta ansökningarna vandra vidare till Kungl. Maj:t.

Jag vill i detta sammanhang också påminna om att sedan riksdagen föregående år på detta sätt fattat ställning till frågan om tjänsteårsberäkning för länsskogvaktarna, beslöt riksdagen en vecka efteråt att kronojägarna skulle placeras i 12 lönegraden, alltså samma lönegrad som länsskogvaktarna, men med rätt för kronojägarna att tillgodoräkna sig alla tjänsteår de tidigare intjänat, vilken rätt länsskogvaktarna ju icke fått. Dessa två yrkesgrupper, länsskogvaktare och kronojägare, ha emellertid ungefär samma utbildning och arbetsuppgifter, varför de också borde ha samma lönevillkor. Det är visserligen sant, att utgångslönegraden för båda grupperna är 12 lönegraden, men tjänsteinnehavare inom länsskogvaktarkåren med många tjänsteår ha dock blivit placerade lägre i fråga om löneklassen än motsvarande befattningshavare inom kronojägarkåren.

Fogar jag till de rättvisesynpunkter, som jag här försökt framföra, även den synpunkten att länsskogvaktarkåren ju är en yrkesgrupp, som har mycket betydelsefulla uppgifter, så vågar jag, herr talman, ehuru utskottet i år liksom förra året avstyrkt motionen, dock yrka bifall till densamma.

Jag hemställer alltså, herr talman, om bifall till motionen nr 317 i denna kammare.

I detta anförande instämde herrar *Hæggblom, Liedberg, Nolin, Hagård, Sveningsson, Werner, Nilsson* i Kristinehamn, *Larsson* i Karlsstad, *Hellbacken, Lindmark, Sandberg* och *Andersson* i Gisselås samt fru *Boman*.

Herr **Andersson** i Tungelsta: Herr talman! Tillsammans med några andra av jordbruksutskottets ledamöter har jag vid denna punkt fogat en reservation, till vilken jag skall be att få anknyta några ord.

Enligt beslut av föregående års riksdag angående grunderna för skogsvårdsstyrelsernas verksamhet skola kostnaderna för denna verksamhet, i den mån de inte täckas av skogsvårdsstyrelsernas egna inkomster, bestridas genom särskilt anslag under nionde huvudtiteln. I samband med detta beslut godkände riksdagen även ett förslag till normalstat för skogsvårdsstyrelsernas verksamhet, där det förutsattes att verksamheten skulle kosta 9 050 000 kr. Av denna beräknade kostnad ansågs ett belopp av 1 800 000 kr. kunna bestridas av

Bidrag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. (Forts.)

de inkomster, som skogsvårdsstyrelserna själva hade. Statens bidrag skulle alltså enligt normalstaten utgöra 7 250 000 kr.

Nu har skogsstyrelsen vid sin beräkning av kostnaderna för skogsvårdsstyrelsernas verksamhet för nästa budgetår kommit till ett belopp av 12 440 000 kr. Skogsstyrelsen har beräknat skogsvårdsstyrelsernas egna inkomster under nästa budgetår till ett belopp av 2 950 000 kr. Skogsstyrelsen har då förutsatt, att 480 000 kr. skulle tillföras skogsvårdsstyrelserna av det s. k. vedutsyningsanslaget samt att 800 000 kr. av skogsvårdsstyrelsernas egna kapitaltillgångar skulle tagas i anspråk. I anslag från staten skulle, med denna beräkning, erfordras i runt tal 8 200 000 kr.

I huvudtiteln, som här föreligger till behandling, ha skogsvårdsstyrelsernas kostnader för nästa budgetår av Kungl. Maj:t uppskattats till 9 825 000 kr. Kungl. Maj:t har beräknat skogsvårdsstyrelsernas egna inkomster till 2 075 000 kr. Det anslag, som från statens sida erfordras för nästa budgetår, utgör alltså 7 750 000 kr.

I anslutning till förevarande punkt på huvudtiteln ha väckts icke mindre än nio motioner, av vilka dock några äro likalydande. I flertalet av dessa motioner har framställts yrkande om inrättande av nya tjänster hos skogsvårdsstyrelserna eller om ändring i lönevillkoren för skogsvårdsstyrelsernas befattningshavare — herr Kyling har ju nyss redogjort för en dylik motion och yrkat bifall till densamma.

Utskottet är enigt om att avstyrka dessa motioner, i vad de avse inrättande av nya tjänster eller ändring i vederbörande befattningshavares lönevillkor. Skogsvårdsstyrelsernas nuvarande personalorganisation trädde i tillämpning den 1 juli föregående år, och det är väl uppenbart att någon nämnvärd erfarenhet av hur denna personalorganisation verkar inte har kunnat vinnas under den korta tid, som sedan dess förflutit. Utskottet har emellertid ifrågasatt, att man från Kungl. Maj:ts sida skulle, sedan ytterligare någon tid gått, företaga en allmän översyn över skogsvårdsstyrelsernas personalbehov och därigenom kunna få klarlagt, i vad mån de många klagomål beträffande personalens otillräcklighet, vilka framkommit i motionerna, äro befogade eller ej.

Några motionärer ha yrkat, att befattningen som studierektor hos skogsvårdsstyrelsen i Gävleborgs län skulle överföras till ordinarie stat och placeras i lönegrad 24. Som motivering för denna hemställan framhålles mycket energiskt från motionärernas sida, att det enligt deras mening inte finns någon rimlig anledning att längre ha kvar denna befattning på så lösa grunder som för närvarande är fallet. Den skogsskola, som det här gäller, är ju enligt allas mening behövlig och väl också avsedd att bli bestående för framtiden. Det framhålles också, att det visat sig svårt att erhålla kvalificerade sökande till denna befattning; i varje fall kunde man inte räkna med att de mest kvalificerade sökandena skulle anmäla sig, så länge befattningen vore så pass osäker som den för närvarande ansåges vara.

På denna punkt har utskottet tillstyrkt motionerna, och utskottet är därvid enhälligt.

Jordbruksutskottets majoritet har i anledning av ett yrkande, som återkommer i flera motioner, föreslagit att statens bidrag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet för nästa budgetår skall ökas med 500 000 kr. utöver vad som föreslagits av Kungl. Maj:t. Reservanterna inom utskottet ha icke kunnat ansluta sig till detta yrkande. En dylik ökning av anslaget till skogsvårdsstyrelserna måste väl innebära, att man förutsätter att skogsvårdsstyrelsernas verksamhet under nästa budgetår skall avsevärt ökas. Reservanterna ha inte ansett det påkallat att i dagens läge förutsätta en sådan ökning av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet.

Bidrag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. (Forts.)

Enligt reservanternas mening torde man också kunna räkna med att det belopp på 2 075 000 kr., som i propositionen beräknats utgöra skogsvårdsstyrelsernas egna inkomster under nästa budgetår, är tilltaget i underkant. Sannolikt komma dessa inkomster att bli avsevärt större och därmed lämnas ju ytterligare utrymme för tillgodoseende av det ökade medelsbehovet, som kan föreligga på grund av ökad skogsavverkning och ökat arbete för skogsvårdsstyrelserna. För vissa kostnader kunna ju även skogsvårdsstyrelserna erhålla täckning från det s. k. vedutsyningsanslaget.

Den utökning av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet, som sålunda kan beräknas äga rum, bör alltså enligt reservanternas mening kunna täckas genom de inkomster, som på detta sätt komma att tillföras skogsvårdsstyrelserna utöver det anslag, som lämnas från statens sida.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få hemställa om bifall till den reservation, som under förevarande punkt har avgivits av herr Carl Edmund Eriksson m. fl. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr **Andersson** i Lööbo: Herr talman! Jag skall inskränka mig till att något uppehålla mig vid skogsvårdsstyrelsernas anslagskrav. Den föregående talaren nämnde några siffror beträffande detta anslag, vilka han hämtat ur statsverkspropositionen och utskottets utlåtande. Jag kan medge, att invändningen, att det inte är möjligt att exakt beräkna anslagsbehovet, i viss mån är berättigad. Jag skall be att få nämna några siffror som avse de olika skogsvårdsstyrelsernas s. k. medelsnettobehov. Detta medelsnettobehov beräknas på så sätt, att man först räknar fram summan av skogsvårdsstyrelsernas utgifter och därifrån drar skogsvårdsstyrelsernas egna inkomster samt de medel, som tagas i anspråk av styrelsernas egna kapitaltillgångar. Återstoden, medelsnettobehovet, har beräknats till högst olika belopp, beroende på vem som har utfört beräkningen.

Jag börjar med skogsvårdsstyrelserna. De ha i sina anslagsäskanden till skogsstyrelsen hemställt om anslag, beräknade efter ett medelsnettobehov av inte mindre än 10 550 000 kronor. Skogsstyrelsen har inte tillstyrkt ett så högt belopp, utan har reducerat det beräknade medelsnettobehovet med över två miljoner kronor till 8 200 000 kronor. Enligt den kungl. propositionen skulle medelsnettobehovet kunna fastställas till 7 750 000 kronor, alltså betydligt mindre än vad skogsstyrelsen föreslagit. Nu tillkommer emellertid en omständighet, som gör att medelsnettobehovet blir avsevärt större, nämligen att riksdagen förra året beslutade en höjning av det allmänna löneläget för statens tjänstemän. En motsvarande förbättring erfordras för skogsvårdsstyrelsernas del, och kostnaden härför har av Kungl. Maj:t beräknats till omkring en miljon kronor, men denna summa ha varken skogsvårdsstyrelserna eller skogsstyrelsen kunnat ta upp då de beräknade anslagsbehovet, eftersom de vid det tillfället icke kände riksdagens beslut.

Jag hyser den uppfattningen, att det förslag till allmänt bidrag, som departementschefen föreslår, är tilltaget i underkant. Jag tror det behövs åtskilligt mera, men jag har inom utskottet, medveten om att man aldrig får så mycket man vill ha och ofta kanske inte ens det lilla man begär, försökt åstadkomma en kompromiss, som ligger ungefär mitt emellan departementschefens förslag och skogsstyrelsens anslagsäskande. Kompromissförslaget innebär en höjning av det allmänna anslaget med 500 000 kronor, och vid utskottsbehandlingen vann jag majoritet för detta yrkande.

Som ett motiv för denna anslagshöjning kan anföras, att skogsvårdsstyrelsernas arbete tenderar att öka. Vid 1946 års riksdag fastställdes ett s. k. normalprogram, som enligt riksdagens då fattade beslut skulle genomföras till

Bidrag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. (Forts.)

åtminstone 65 procent. Detta var emellertid varken för departementschefen eller för riksdagen något heligt tal. Man siktade mot att söka genomföra normalprogrammet i dess helhet, men på grund av personalbrist och andra svårigheter stannade man vid nyss nämnda 65 procent. Jag vågar inte uttala mig om i vad mån den höjning jag här föreslår skulle innebära en rubbning av normalprogrammet, men jag tror det näppeligen behöver inverka så värst mycket. Den omständigheten, att lönerna och därmed även omkostnaderna stigit, och den omständigheten, att skogsvårdsstyrelsernas tjänster i allt större utsträckning tagits i anspråk, göra att det här föreslagna beloppet torde gå åt, även om man antar, att normalprogrammet endast för tillfället genomföres till 65 procent.

Första kammaren har ju redan fattat beslut i ärendet och för sin del följt departementschefens förslag, d. v. s. bifallit reservationen, men detta bör inte i och för sig hindra andra kammaren att fatta ett annat och som jag tror bättre och klokare beslut genom att bifalla utskottets förslag. Jag har inte kunnat finna annat än att fullgoda skäl tala för den ökning som här föreslagits. Även om denna ökning beviljas, behöver man nog inte riskera, att det blir något överskott av medel, ty för fullgörandet av de förpliktelser, som åvila skogsvårdsstyrelserna, och för fullgörandet av de tjänster, som skogsvårdsstyrelserna skola utföra gent emot skogsägarna och det allmänna, är det erforderligt med ett anslag av denna storleksordning. Detta gör, herr talman, att jag för min del hemställer om bifall till jordbruksutskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Larsson* i Karlstad, *Ericsson* i Sörsjön, *Werner*, *Hægglom* och *Johansson* i Mysinge.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Innan jag går in på den av herr Andersson i Löbbo senast berörda frågan, vill jag göra ett par repliker med anledning av vad som yttrats från annat håll. Jag vill med anledning av vad herr Kyling här anfört säga, att det väl knappast skulle vara någon mening med en ny demonstration i denna löneklassplaceringsfråga. Första kammaren har ju i eftermiddag avslagit herr Kylings motion, och om andra kammaren tar sig för att ännu en gång fatta beslut i den andra riktningen, kan ju resultatet inte bli annat än en sammanjämkning; det blir i så fall ingen reda med denna fråga. Det vore väl ändå klokare att låta den mening bli gällande, som riksdagen kom till i fjol, så att det blir ett system i saken.

Utskottet har tillstyrkt uppförande på ordinarie stat av en studierektorsbefattning vid Krattens skogsvårdsskola i Gävleborgs län. Jag skall för min del inte opponera däremot, men jag vill i alla fall uttala mitt beklagande över att jordbruksutskottet litet lättvindigt går och föreslår ordinarie tjänster. Saken ligger så till, att detta förslag kommit till Kungl. Maj:t från skogsvårdsstyrelserna över skogsstyrelsen. Emellertid pågår för närvarande en utredning om nya grunder för den skogligen yrkesundervisningen, och denna utredning måste komma att föreslå ett system av nya undervisningsanstalter och därmed också nya tjänster. I samband härmed kommer det naturligtvis också förslag om lönesättningen för sådana tjänster, och dessa få då jämföras med andra liknande befattningar. Det var av denna anledning jag icke tog upp den omtalade tjänsten i förslaget. Det blev heller icke någon remiss till de lönetekniska myndigheterna, och därför har det inte företagits någon löneteknisk granskning av frågan om löneplaceringen för den ordinarie tjänst, som riksdagen nu är beredd att besluta. Jag kan för min del icke i dag avgöra, vilka konsekvenser ett sådant beslut kan komma att få, och det kan

Bidrag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. (Forts.)

säkert inte heller någon av kammarens ledamöter. Jag anser mig böra säga, att jag inte finner tillvägagångssättet ha varit det mest försvarliga.

Jag skall här efter gå över till frågan om skogsvårdsstyrelsernas anslag. Herr Andersson i Löbbo sade, att skogsvårdsstyrelserna behöva alltmer pengar till sin nyttiga verksamhet, och det är väl ingen som vill bestrida detta, men samtidigt äro väl alla på det klara med att det just nu råder knapphet på arbetskraft. Det är alltså här fråga om huruvida man skall sätta mer pengar i händerna på skogsvårdsstyrelserna, så att de kunna dra till sig extra befattningshavare för att fullgöra sina uppgifter. Är det ändå inte så att vi inte kunna göra allt vad vi önska? Vi måste begränsa oss inom alla områden, även där vi helst skulle vilja ge anslag. Detta är ett skäl mot den höjning av skogsvårdsstyrelsernas omkostnadsanslag med icke mindre än 10 procent, d. v. s. 500 000 kronor, som utskottet här har föreslagit.

Det finns ytterligare en sak, som man i detta sammanhang bör fästa uppmärksamheten på. När riksdagen förra året beslöt en reformering av skogsvårdsstyrelsernas arbete, hördes det från många håll en varning, att man icke skulle låta skogsvårdsstyrelserna bli rena statsinstitutioner med statens byråkratiska hand över hela sin verksamhet. Av den anledningen konstruerades större delen av anslaget till skogsvårdsstyrelserna såsom en normalstat. Avsikten med detta var, att denna stat skulle få gälla några år och skogsvårdsstyrelserna skulle få ta de onda tiderna med de goda, och vidare skulle man slippa att Kungl. Maj:t och riksdagen varje år pröva de varenda krona och vartenda öre av skogsvårdsstyrelsernas anslag. I föl infördes alltså ett system som innebar, att till skogsvårdsstyrelsernas förfogande ställdes anslag, vilka skulle stå fast för några år framåt, men redan efter ett år är jordbruksutskottets majoritet i färd med att riva sönder detta system och granska och lägga samman vad de 24 skogsvårdsstyrelserna ha begärt till olika ändamål.

Ni böra tänka er litet för, när ni höra herr Andersson i Löbbo. Han representerar nämligen inte skogsvårdsstyrelserna, utan statens byråkratiska hand, kungl. skogsstyrelsen, och denna har inte så mycket emot att skogsvårdsstyrelserna förvandlas till rena statsinstitutioner. Jag tycker representanterna för skogsvårdsstyrelserna borde se upp litet här och fråga sig, om de inte nu hålla på att sno en snara om halsen på skogsvårdsstyrelsernas frihet. Det är ett systemskifte som föreslås, inte bara en anslagshöjning. Det har föreslagits, att man skulle gå över från normalstaten, gällande för flera år, till ett system, som innebär årlig granskning av skogsvårdsstyrelsernas behov. Jag tror inte det ur skogsvårdsstyrelsernas synpunkt är klokt att ge sig in på denna väg. Jag vill därför sluta med att säga, att dels manar väl oss tiden till varsamhet, när det gäller att utöka en verksamhet, som tar stor personal i anspråk, och dels bör man väl tänka efter, huruvida det är klokt att slå omkull ett system, som man bestämt sig för ett år tidigare och som man då fann vara bra. Jag skulle vilja rekommendera andra kammaren att göra som första kammaren, bifalla den reservation, till vilken herr Andersson i Tungelsta nyss yrkade bifall.

Herr Kyling: Herr talman! Endast en replik. Statsrådet Sköld yttrade i sitt anförande ungefär följande. Om andra kammaren skulle ta sig för att bifalla motionen, kunde detta inte bli annat än en demonstration. Det verkar nästan som om kammaren skulle begå en orättrådig handling, om motionen bifölls i år. Jag tror att det har mycket stor betydelse om andra kammaren i år fattar samma beslut som kammaren fattade förra året, och jag tror det vore värdetullt om frågan ännu en gång fick gå till sammanjämkning. Förra året gick sammanjämkningsförslaget i enlighet med första kammarens beslut, och jag

Bidrag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. (Forts.)

förmodar att det är andra kammarens tur i år att få ett positivt beslut som sammanjämningsförslag. Därför väddar jag till andra kammaren att bifalla motionen och icke utskottets hemställan.

Medan jag har ordet skulle jag också vilja fråga statsrådet Sköld hur det kommer att gå, om kammaren inte bifaller motionen, utan utskottsutlåtandet skulle stå orubbat, när dessa 149 ansökningar via skogsvårdsstyrelsen komma till Kungl. Maj:t. Det vore nog värdefullt för kammaren att få någon upplysning om efter vilka linjer statsrådet tänker gå, då det gäller att bevilja vissa av dessa länsskogvaktare och andra tjänstemän rätt till tjänsteårsberäkning.

Herr andre vice talmannen **Carlström**: Herr talman! Då jag hör till reservervanterna på denna punkt skall jag be att få säga några ord. Det är givetvis inte roligt att gå emot utskottets ärade vice ordförande, som jag har mycket stor respekt för då han i det här fallet, kan sägas, har dikterat utskottets utlåtande. Men jag hade hela tiden, då vi diskuterade denna fråga i utskottet, en känsla av att man inte fick riktigt klart för sig hur mycket som oundgängligen härvidlag behövdes. Och vad motionärerna beträffar har jag likaså en känsla av att de själva inte ha kunnat riktigt klargöra hur det hela hänger samman.

På s. 125 i utlåtandet talas om att slutsumman av utgiftsstaterna för skogsvårdsstyrelserna blir 11 024 250 kronor och att dessa avse verksamheten »icke blott under innevarande budgetår utan — på grund av omläggningen av skogsvårdsstyrelsernas räkenskapsår från kalenderår till budgetår — i vissa hänseenden även tiden den 1 januari — den 30 juni 1946». Därefter säger utskottet: »På grund härav kan vid beräkningen av skogsvårdsstyrelsernas omkostnader i verksamheten en exakt uppskattning av medelsbehovet för nästa budgetår svårigen åstadkommas.» Och sedan fortsätter utskottet: »Man måste emellertid förutsätta, att vissa av omkostnaderna till följd av de väsentligt stegrade anspråken på skogsvårdsstyrelsernas medverkan vid planläggningen av avverkningarna komma att ökas i betydande grad. Med hänsyn härtill *torde en höjning* av det av Kungl. Maj:t beräknade beloppet med *förslagsvis* 500 000 kronor vara befogad.»

Man vet inte riktigt vad som behövs, men man hugger till med en summa, »förslagsvis», som man tror kommer att behövas. Jag är naturligtvis helt på det klara med att, i händelse riksdagen går med på denna höjning av 500 000 kronor, summan nog skulle gå åt. När vi så sent som i fjol här gjorde upp en normalstat för denna verksamhet, så är det i alla fall litet hastigt att året efteråt begära en halv miljon till. Vidare skulle jag vilja säga, trots att jag varit skogsägare, att ju bättre priser det blir på skogen, desto mer tycks man behöva statens hjälp för att kunna klara av det hela. På grund av omläggningen förra året av skogsaccisen, enligt vilken denna utgår efter andra grunder än tidigare, kan man inte detta år beräkna att få så stora inkomster på avverkningen som man annars skulle ha fått. Eljest är jag tämligen övertygad därom, att om vi haft det gamla systemet, skulle de väldiga avverkningar med ty åtföljande höga priser, som gjorts under det gångna året, givit oss möjlighet att fylla den lucka, som det här är fråga om och som det är utskottets mening att fylla.

Herr talman! Det är på grund av den uppfattning jag har, att man från utskottets sida inte riktigt vet vad som behövs utöver Kungl. Maj:ts förslag och att det hela är oklart, som jag för min del har anslutit mig till reservationen. Vi ha hört av statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet att det är illa nog, att vi gått med på att föra upp här omhandlade studierektor på ordinarie stat i 24:e lönegraden, men det tar jag med ro. Jag ber

Bidrag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. (Forts.)

alltså att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Carl Edmund Eriksson m. fl.

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Blott några ord med anledning av statsrådets Skölds anförande. Han sade bl. a. att vi inte kunna göra allt vad vi önska. Det är så sant som det är sagt, och det var ju något i stil med vad jag själv yttrade i mitt förra anförande. Vi kunna inte göra vad vi önska i skogsvårdshänseende.

Det anslag, varom här är fråga, gäller, som statsrådet mycket riktigt påpekade, omkostnadsanslaget, och en stor del av detta går till den extra anställda arbetskraften. Nu kan jag emellertid tala om för både herr statsrådet och kammarens ledamöter att vissa skogsvårdsstyrelser uttalat farhågor för att de nödgas avskeda en del av sin extra personal, därför att det inte går ihop med det omkostnadsanslag som ställes till deras förfogande. Det är inte alls skrivet i stjärnorna att hela detta anslag behöver gå till nyanställd arbetskraft. I den mån skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän anlitas för andra ändamål, exempelvis för vedsyning och dylikt, är det självklart att, även om de få extra betalt härför av statsmedel, så eftersättes deras ordinarie arbete, och då blir det nödvändigt att anställa extra arbetskraft.

Jag tror inte jag skall bry mig om att ta upp någon vidare diskussion med statsrådet Sköld, huruvida den byråkratiska förankringen är starkare i skogsstyrelsen än i Kungl. Maj:ts kansli. Det skulle kanske vara en sak att diskutera, men jag ber bara få säga att statsrådet Sköld inte är ensam, då han beskyllder skogsstyrelsen för att vara byråkratisk. Det ha även representanter för skogsvårdsstyrelserna gjort, herr statsråd, när vi prutade deras anslagskrav med över 2 miljoner kronor. Då var det en mycket duktig ledamot av en skogsvårdsstyrelse som sade till mig: ja, ni i det där byråkratiska ämbetsverket skola då skära ner våra anslagsäskanden på ett sätt som är alldeles orimligt. Nu tyckte herr statsrådet att skogsstyrelsens anslagsäskande ändå var för mycket och skar ner anslaget med ytterligare en miljon. För min del har jag, som jag förut nämnde, visst inte varit påstridig utan så medgörlig, att jag kan vara en slags illustration till den gamla diktens ord: »Mycket prutades ej, men hälften prutades genast». Men detta tycker jag snarast borde föranleda kammaren att bifalla jordbruksutskottets förslag.

Herr **Hægglom**: Herr talman! I likhet med herr Andersson i Löbbo blev jag inte så övertygad av departementschefen om att detta anslag nödvändigtvis borde rubriceras som ett skapande av nya tjänster, något som vi skulle vara rädda för. Såvitt jag förstår saken är det fråga om arbete, som under alla förhållanden måste utföras, om vi överhuvud taget skola avverka vad vi kunna. Och de människor som behövas för stämpling komma att sysselsättas med stämpling, vare sig de äro anställda av skogsvårdsstyrelserna eller fått anskaffas på annat sätt. Så ser saken ut ur skogsägarens synpunkt, och jag har för egen del erfarenhet av hur det ligger till.

När jag i julas vände mig till skogsvårdsstyrelsen och bad att få biträde för stämplingar i år, svarades mig: du kan stämpla själv, och har du inte tid får du vända dig till den och den, som vi förut haft anställd som tjänsteman men som vi nu inte kunna ha anställd längre därför att pengarna inte räcka till. Jag tar alltså denne person, men vad tjäna vi överhuvud taget ur sysselsättningssynpunkt, om vi låta de människor, som skola stämpla, vara opererande utanför skogsvårdsstyrelserna i stället för att vara opererande inom? En skogsägare känner det i varje fall tryggare om han kan få den be-

Bidrag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. (Forts.)

hövliga hjälp, som han ville ha, från skogsvårdsstyrelsen än om han på annat sätt skall gå ut och skaffa sig hjälp i den fria marknaden.

Jag kan alltså inte anse att statsrådet har full täckning för påståendet, att ett bifall till denna anslagsökning nödvändigtvis skulle behöva öka ut sysselsättningen inom skogsbruket, ty de människor, som behövas för att få fram det absolut nödvändiga virket efter avverkningen, måste vi skaffa oss, om också inte staten låter skogsvårdsstyrelserna tillhandahålla dem åt oss. Det där argumentet, som när man först hör det verkar mycket bestickande, att alla få vi nu avstå från att få några nya tjänster, det håller alltså inte inför verkligheten. Vi måste ha stämplingsförrättare, var de än skola tagas, och därför tycker jag inte att vi ur den synpunkten behöva ha några större samvetskval om vi gå på utskottets förslag.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag tror att kammarens ledamöter känna till att skogsvårdsstyrelsernas verksamhet ändå icke är till för att förse sådana skogsägare med stämplare, som själva kunna utföra detta arbete. Det har alltid varit en princip, att skogsägare, som själva ha tillräckliga kunskaper och tillräckliga resurser, få ta på sig den kostnad som stämplingen utgör. Jag frågar kammarens ledamöter, om de verkligen kunna anse att det tjänar något till att staten betalar pengar för att herr Hæggbloom skall få billigare stämplingar från skogsvårdsstyrelsen. Därför måste jag säga, att herr Hæggblooms exempel föll helt vid sidan om den sak vi här tala om.

Så skulle jag vilja ge en replik till herr Andersson i Löbbo beträffande byråkratismen och skogsvårdsstyrelserna. Ja, herr Andersson i Löbbo, skogsvårdsstyrelserna tänka sig inte riktigt för alltid, de leva i den uppfattningen att å ena sidan skola de kunna hos staten begära vilka anslag som helst, få täckning för vartenda öre som de önska, och samtidigt tro de att staten skall låta bli att hålla sin kontrollerande hand över dem. Men det är ju en barnslig tanke. I realiteten är det klart att ju mer staten tvingas att bekosta denna verksamhet, desto mer kommer staten att blanda sig i den. På det sättet befrämja skogsvårdsstyrelserna mot sin egen önskan byråkratien med den politik som de i år försöka genomföra. Det var om den saken.

Sedan skulle jag vilja säga några få ord till herr Kyling. För det första: jag kan icke svara på frågan, hur Kungl. Maj:t kommer att ställa sig till de 149 ansökningarna från länsskogvaktarna, helt enkelt därför att det icke är jag, som skall ha ansvaret för den prövningen utan det statsråd inom finansdepartementet som sysslar med dessa lönefrågor, d. v. s. statsrådet Ericsson. Men jag tror jag kan förklara att vid denna prövning kommer man att göra så gott man kan för att tillgodose rimliga anspråk.

För det andra skulle jag vilja säga till herr Kyling, att det var väl ändå inte riktigt sant när han här förklarade, att i fjol gick sammanjämkningsen efter första kammarens linje. Jag vet mycket väl hur den sammanjämkningsen gick till, och den resulterade i något mitt emellan första kammarens och andra kammarens mening. Det var en vanlig sammanjämkning, och det förhöll sig icke så, att andra kammaren fick böja sig för första kammarens beslut. Det är ju möjligt att ett bifall till herr Kylings motion i år skulle kunna leda till någon tiondels vridning av resultatet åt andra kammarens sida, men jag försäkrar att i praktiken blir det ingenting bevänt med det.

Till sist vill jag bara säga att herr Kyling vet nog att jag inte har den uppfattningen, att det är orätt av andra kammaren att fatta det beslut som kammaren vill. Jag har varit med här i denna kammare i så många år nu, och jag har på så många sätt handgripligen fått lära mig, att det är i alla

Bidrag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. (Forts.)
fall till sist riksdagen som beslutar, att det skulle vara meningslöst att ha någon annan uppfattning i den saken.

Herr **Hæggblom** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! När statsrådet Sköld sade att det inte är skogsvårdsstyrelsernas uppgift att exempelvis hålla mig med billig stämpelhjälp, så var väl detta ändå ett misslyckat försök att ur mina ord utläsa tankar, som jag inte på något sätt givit uttryck åt. Jag talade inte om betalningen utan om behovet av sakkunnig hjälp. Och det måste man väl ändå hålla med om, att när en skogsägare vid avverkning betalar sin skogsvårdsavgift så har han också, oavsett hans kvalifikationer i övrigt, rätt att ställa rimliga krav på att erhålla sakkunnig hjälp.

Det var den ena saken. Vidare är jag övertygad om att jag inte representerar det gränsfall som här påtalades, nämligen det att jag inte kunde få sakkunnig hjälp därför att jag ansågs kunna klara stämplingen själv. Skogsvårdsstyrelsen har nämligen förklarat orsaken vara bristen på arbetskraft, och den går säkerligen inte bara ut över dem, som man möjligen kan våga kalla kompetenta skogsägare, utan även över de inkompetenta, vilka, om de stämpla själva, löpa risken att drabbas av ett avverkningsförbud med alla dess följder. Har man en lagstiftning som på detta sätt kan drabba en människa, så får man inte vara för njugg med att ställa sakkunskap till förfogande vid behov. Det är den saken som här är den springande punkten i fråga om anslagsäskandet.

Jämväl herr **Kyling** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Statsrådet Sköld sade att han hade varit med så länge i riksdagen att han inte på något sätt ville binda kammaren vid någon linje, som var samstämmig med hans egen. Det är jag mycket tacksam för att få höra. Av det första anförandet fick jag nämligen den uppfattningen att statsrådet Sköld skulle komma att känna sig ganska illa berörd, om kammaren intog en annan ståndpunkt än statsrådet själv. Nu säger statsrådet Sköld i sin replik till mig, att även om jag skulle få motionen bifallen, så kan ju knappast sammanjämningsförslaget ge mer än ungefär en tiondel till motionens fördel, eftersom kamrarna ha stannat vid skilda beslut. Men, herr talman, jag får vara mycket tacksam även för det allra minsta. Jag kan vara tacksam därför att om det blir majoritet i andra kammaren även i år, så kanske det blir litet lättare för Kungl. Maj:t, närmast då för statsrådet Ericsson, att ta ställning till de 149 ansökningar som det här gäller. Statsrådet Ericsson kan då hjälpa dessa länsskogvaktare till en mera rättvis löneplacering. Jag vädjar därför till kammarens ledamöter att i denna fråga i år intaga samma ställning som förra året och alltså rösta för den motion, till vilken jag här yrkar bifall, nämligen motionen II: 317.

Härpå anförde:

Herr **Mäler**: Herr talman! Jag håller med om att jordbruksutskottet har haft ganska goda skäl för den ändring i Kungl. Maj:ts förslag som utskottet hemställt om i föreliggande betänkande. Det är två omständigheter som motivera en höjning av ifrågakvarande omkostnadsanslag. Den ena är den, att i verkligheten ha omkostnaderna på grund av prisutvecklingen och andra faktorer blivit större än man räknade med, när man fattade beslutet om detta anslags storlek. Den andra är, att det under den tid som gått av nu löpande budgetår har uppstått en press på skogsvårdsstyrelsernas verksamhet, som gör det nästan ofrånkomligt att styrelserna utrustas med den personal som erfordras för att det hela skall kunna hållas i gång.

Bidrag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. (Forts.)

Jag vill erinra om att man från regeringens sida på skilda sätt har tillkännagivit, att det ligger i landets och folkhushållningens intresse att det avverkas så mycket skog som möjligt, så att den önskvärda exporten kan komma till stånd. Såvitt jag förstår ha också skogsägare av alla kategorier visat sig villiga att efterfölja en dylik maning. Därför ha många avverkningar satts i gång, som icke borde ha kommit till stånd. I samma mån som efterfrågan på trävarumarknaden blir starkare och värdet av virke på rot blir större, måste kraven på att skogsvårdsstyrelserna skola övervaka att avverkningarna ske på ett ur skogsvårdens synpunkt tillfredsställande sätt bli större och större. Ingen förväntar att detta tillstånd skall råda i alla tider, men det finns all anledning att vänta att situationen skall bestå även under nästa budgetår.

Jag vill här erinra om att skogsvårdsstyrelsen i Västerbottens län har begärt utsyningsväng för alla avverkningar inom Västerbottens läns kustland. Jag vet inte hur det kommer att gå med den saken, men skulle förslaget bifallas, så betyder det att Västerbotten får betydligt ökade anspråk på skogsvårdsstyrelsens medverkan vid utsyningen i fråga. Men det betyder också att virkesköparna i Västerbotten komma i den situationen, att de få förflytta sin marknad till grannlänen, till Västernorrland, Jämtland, Norrbotten o. s. v. Därmed ökas också pressen på skogsägarna att avverka det mesta möjliga. I en sådan situation måste man se till att skogsvårdsstyrelserna äro rustade för att tillgodose rimliga anspråk beträffande stämpling och andra liknande arbeten. I Västernorrlands län, där stämplingen, både den som verkställs av skogsvårdsstyrelsen och den som utförs av andra, brukar äga rum på sommaren och den tidiga hösten, äro de ännu i den dag som är, i mars månad, icke slutförda. De skulle varit avslutade i höstas, om personal hade funnits att tillgå. Det är ur synpunkten att förhindra denna momentana och onormala pressning på virkesmarknaden och att hindra den från att få ödesdigra verkningar för det framtida skogsbeståndet som jag i utskottet biträtt det förslag som här föreligger.

Herr talman! Innan jag slutar skall jag be att få säga några ord om en motion som jag väckt, men som i detta stora sammanhang är av relativt litet intresse och som jag därför inte heller nu skall yrka bifall till. Det gäller en tjänst som tredje distriktsjägmästare i Västernorrlands län. Herr Andersson i Tungelsta säger att man där måste se tiden an och skaffa sig erfarenhet. Men skogsvårdsstyrelsen i Västernorrlands län har erfarenhet, ty där har funnits en tredje distriktsjägmästare sedan 1941 och fram till den dag, då den nya organisationen kom till. Jag skulle kunna anställa sifferjämförelser med grannlänen, men jag skall inte göra det. Jag vill bara framhålla som angeläget att den nya organisationen icke tillåtes verka så, att förhållandena bli sämre än vad de voro före den nya organisationens tillkomst. Nog om den saken.

Till herr Kyling vill jag säga, att jag finner det ganska orimligt att i år dra upp samma stridsfråga som vi debatterade här i kammaren i fjol, nämligen frågan om skogsvårdsstyrelsernas personals löneklassplacering. Det beslut som riksdagen då slutligen kom fram till var ju resultatet av många överläggningar, först i skogsvårdsstyrelseutredningen, sedan i Kungl. Maj:ts kansli och slutligen i riksdagens utskott. Man kom efter alla dessa överläggningar slutligen fram till ett resultat. Finns det då någon rimlig anledning för oss att i år försöka riva upp detta resultat? Jag har ingen tanke på att detta skulle lyckas, men blotta försöket att riva upp det tycker jag verkar deprimerande på den som bevitnar det.

Herr Andersson i Löbbo: Herr talman! I statsrådets Skölds första anförande fanns en sak som överraskade mig i så hög grad, att jag i mitt replikanförande glömde att bemöta den. Herr statsrådet försökte skrämja kammarens skogs-

Bidrag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. (Forts.)
 vårdsintresserade ledamöter med att jag i bakfickan, bakom min välvilliga inställning till det högre anslaget till skogsvårdsstyrelserna, skulle ha den tanken att jag ville ha en starkare och utökad kontroll över skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. Det var visst inte min mening, och jag har mycket svårt att förstå hur detta logiskt kan sammankopplas med frågan om skogsvårdsstyrelsernas anslagsbehov.

Det är ju så att skogsvårdsstyrelserna, som jag förut framhållit, ha vissa givna inkomster, nämligen inkomster från taxesättningar, d. v. s. betalning för tjänster som de utföra, litet inkomster från kapital samt några små anslag av landsting och kommuner. Men vem skall betala vad som behövs därutöver? Jo, det voro departementschefen och vi här i riksdagen i fjol överens om att det allmänna, d. v. s. staten, skulle skjuta till. Den omständigheten, att man här i kammaren gör sig till talesman för ett anslag som är mer eller mindre njugett eller rikligt beräknat, kan väl rimligtvis inte innebära, att den saken sammankopplas med frågan om en effektivare kontroll över skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. Jag kan för min del inte förstå sammanhanget mellan de båda sakerna, och jag kan försäkra kammarens ledamöter att jag icke hyser någon önskan om en utökad icke nödvändig kontroll. Jag tror inte heller att någon misstror mig därvidlag. Jag kan nämna att vid behandlingen av frågan om skogsvårdsstyrelsernas verksamhet vid 1946 års riksdag var jag mycket angelägen om att få infört det yttrandet i hithörande avseende, som sedan återfanns i utskottets utlåtande och ur vilket jag skall tillåta mig att citera några rader. Där står bl. a. följande: »För övrigt må påpekas att departementschefen räknat med att de olika förhållandena inom skilda skogsstyrelseområden måste påkalla avvikelser från normalprogrammet, vilket endast får anses innebära en riktlinje för skogsvårdsverksamheten under den närmaste tiden och vid vars tillämpning icke någon som helst byråkratisering eller schematisering av styrelsernas verksamhet bör komma i fråga.»

Jag hyser allt fortfarande den uppfattningen. Jag är också tämligen övertygad om att kammarens ledamöter — oavsett huruvida de komma att rösta för eller emot det förslag som jag här talar för — icke komma att misstänka mig för att vilja införa någon onödig byråkratisk kontroll över skogsvårdsstyrelsernas fria verksamhet.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. På därå av herr talmannen given proposition biföll kammaren till en början utskottets i mom. 1) gjorda hemställan.

Beträffande utskottets hemställan i mom. 2) gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan dels ock på bifall till den av herr Carl Edmund Eriksson m. fl. avgivna, vid den föredragna punkten fogade reservationen i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Tungelsta begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande votersproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 201 mom. 2) i utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Carl Edmund Eriksson m. fl. under punkten avgivna reservationen i motsvarande del.

Bidrag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 77 ja och 74 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i den föredragna punkten under mom. 2) gjorda hemställan.

Kammaren biföll vidare på dära av herr talmannen givna propositioner vad utskottet i förevarande punkt under mom. 3)—6) hemställt.

Herr talmannen gav härefter beträffande utskottets hemställan i mom. 7) propositioner dels på bifall till utskottets berörda hemställan dels ock på bifall till motionerna I: 157 och II: 317; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kyling begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 201 mom. 7) i utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 157 och II: 317.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Kyling, i anledning varav votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 91 ja och 53 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i mom. 7) av ifrågavarande punkt.

Punkterna 202—204.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 205, angående skogsvård m. m.: Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo. *Anslag till väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo.*

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under nionde huvudtiteln, punkten 205, föreslagit riksdagen att för ändamålet för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kronor, innebärande en ökning av anslagsanvisningen med 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft fyra motioner.

I motionen I: 211 av herr *Beck-Friis*, likalydande med II: 182 av herr *Sveinsson m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte till Skogsvård m. m.: Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med avslag å de likalydande motionerna I: 156 och II: 313,

Anslag till väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo. (Forts.)
i förevarande del, samt I:211 och II:182, jämväl likalydande, till Skogsvård m. m.: Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Beck-Friis*, vilken ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionerna I:211 och II:182.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr Sveningsson: Herr talman! Vid denna sena timme och efter den långa debatt som här förts om bidrag till skogsvårdsstyrelserna såge väl kammarens ledamöter helst att detta jordbruksutskottets utlåtande nr 1 hade varit slutbehandlat. Jag kan dock icke underlåta att säga några ord med anledning av förevarande punkt, nr 205. Under denna punkt redovisas behandlingen av ett par motioner som väckts i denna kammare och där det föreslagits, att de belopp som Kungl. Maj:t äskat till väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo skulle höjas från 2,5 miljoner kronor till 4 miljoner kronor. I jordbruksutskottets utlåtande avfärdas detta höjningsförslag ganska enkelt och lättvindigt. Där framhålles bara en enda synpunkt. Man säger, att på grund av den rådande bristen på arbetskraft ingen utökning av anslaget kan komma i fråga. Man har inte ens gjort sig besvär med att, som utskotten vanligen brukar, leta fram någon pågående utredning och säga, att med anledning av denna utredning någon ändring av anslagets storlek icke kan föreslås.

När det gäller den enskilda väghållningen är det ju dock så, att denna är föremål för utredning inom en kommitté, bestående av representanter för skogsstyrelsen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Hade nu utskottet intresserat sig för denna sak, så hade man kunnat hoppas att ifrågavarande utredning kunnat få en stöt framåt i sitt arbete, så att detta icke drar allt för långt ut på tiden. Man kan nämligen hysa allvarliga farhågor för den saken, eftersom ifrågavarande utredningskommitté praktiskt taget icke uträttat någonting under år 1946. Lika intresserad som jag för min del är av att en höjning av detta anslag till skogsvägar kommer till stånd i år, lika intresserad är jag av att ifrågavarande utredningsarbete blir färdigt, så att full klarhet skapas beträffande den enskilda väghållningen. Det kan inte vara rationellt, att de anslag det här gäller äro sönderplockade och uppdelade på olika håll. Nu säger utskottet på en enda rad, att — något som jag redan erinrat om — på grund av den rådande bristen på arbetskraft anslaget måste begränsas till 2,5 miljoner kronor. Om man gått in för att öka anslaget till vad vi föreslagit i motionen, så skulle det, anser jag, icke haft någon som helst betydelse ur vare sig investerings- eller arbetskraftssynpunkt. Det är redan så ont om arbetskraft ute på landsbygden, att om sådant här arbete skall bli utfört i skogsbygderna få intressenterna, d. v. s. delägarna i ett dylikt företag, själva utföra arbetet. Det är ju så att i småbrukarbygderna och skogsbygderna finnes det under en del tidsperioder på året en viss arbetskraft, som kan frigöras för sådana här uppgifter. Det är efter vårbrukets avslutande och det är mellan skördeperioderna samt även någon tid på hösten som en del arbetskraft i jordbruket och skogsbruket kan frigöras för att förbättra vägförbindelserna mellan olika bygder. Denna arbetskraft kommer icke på något annat sätt den allmänna arbetsmarknaden till godo, ty den måste vara sysselsatt med arbetsuppgifter som höra nära samman med jordbruket och skogsbruket. Således skulle det, om man gått in för att tillstyrka motionerna, icke ha blivit någon ytterligare belastning av den redan hårt ansträngda arbetsmarknaden.

Även om detta anslag huvudsakligen utgår till skogsvägar och dessa vägbyggen haft en särskilt stor betydelsefull uppgift att fylla under krisen, när

Anslag till väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo. (Forts.)
det gällt att klara vår bränsleförsörjning, äro de emellertid, såvitt jag känner till förhållandena, också av vikt i ett annat hänseende. Det är nämligen på det sättet att lika mycket som dessa vägar fylla en uppgift för framforsling av skogsprodukter fylla de en uppgift som enskilda utfartsvägar för den bygd de beröra. Detta anser jag vara något som är rätt och riktigt och synnerligen värdefullt att dessa vägförslag läggas upp på det sättet. Vilket resultat i övrigt den nu pågående utredningen kan komma till, så tror jag icke att den på denna punkt kommer till något annat resultat än att staten här måste lämna större anslag än som skett hittills. Att behovet av utökad anslag är stort behöver jag icke erinra om; det visar skogsstyrelsens framställning till Kungl. Maj:t, vilken också på den punkten tagits in i utskottets utlåtande. Skogsstyrelsen har i sin framställning sagt, att om man skulle avverka hela balansen av de ansökningar som man har liggande, skulle det behövas ett anslag på mellan 13 och 14 miljoner kronor.

När skogsstyrelsen har kunnat visa fram detta, tror jag icke att utskottet hade behövt befara att det skulle ha hänt någon olycka, om det hade tillstyrkt dessa motioner. Tvärtom skulle utskottet därigenom ha främjat en sak, som är synnerligen angelägen och som man har all anledning att främja.

De belopp, som riksdagen nu år efter år anslår till dessa skogsvägar, äro så små, att, ehuru den övre gränsen för bidragsprocenten är satt till 75 procent av kostnaden, det knappast torde finnas något enda fall där bidraget utgått med 75 procent, utan bidraget håller sig i allmänhet mellan 40 och 50 procent.

Det brukar vara ganska vanligt, att riksdagsmän här i kammaren ta exempel från sin egen hemort. Jag kan göra det vid detta tillfälle. I en grannsocken där hemma har man uppgjort ett ganska stort förslag till byggande av en skogsväg. Hela förslaget har kostnadsberäknats till bortåt 90 000 kronor. Det finns i detta vägbyggnadsföretag några stycken delägare för vilka taxeringsvärdet på deras respektive brukningsdelar är lägre än deras andel i kostnaden för vägbyggnaden, innan statsanslaget avräknats. Men ändå ha icke skogsvårdsstyrelsen och skogsstyrelsen i detta fall kunnat tillstyrka en högre bidragsprocent än 50 procent.

Jag skulle kunna visa fram många flera skäl för bifall till motionerna. Jag ber emellertid, herr talman, att bara få yrka bifall till den reservation, som under denna punkt avgivits av friherre Beck-Friis i första kammaren och vilken innebär bifall till motionen i denna kammare nr 182.

Herr **Andersson** i Tungelsta: Herr talman! Under hänvisning till att årets anslag i jämförelse med föregående år höjts med 500 000 kronor och till vad utskottet för sin del anfört som skäl för avslag på motionen ävensom till det ytterligare skäl härför, som motionären själv anfört, nämligen att en utredning i saken redan pågår, ber jag, herr talman, att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till motionerna I:211 och II:182; och blev utskottets berörda hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 206—208.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 209 och 210.

Lades till handlingarna.

Punkterna 211—213.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 214—221.

Lades till handlingarna.

Punkterna 222—249.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 250.

Lades till handlingarna.

§ 6.

*Motion
angående
tjurarnas av-
horning.*

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion om utredning angående tjurarnas avhorning.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr **Svensson** i Vä: Herr talman! Jag har i denna kammare väckt en motion, nr 258, i vilken jag hemställt, att riksdagen hos Kungl. Maj:t ville anhålla om skyndsamt utredning angående tjurars avhorning.

Anledningen till denna min motion är de många olyckor, som inträffat och alltjämt inträffa med här ifrågakvarande djur, och den uppenbara risk för skada till liv och lem, som de djurskötare ständigt löpa, som ha att göra med dessa djur. Enbart under de två senaste åren har jag i ortspressen kunnat notera ett tjugutal olyckor, av vilka de flesta fått dödlig utgång, medan i andra fall vederbörande blivit mer eller mindre invalid för livet.

Jag har ansett, att något bör kunna göras för att i möjligaste mån eliminera den uppenbara fara, som dessa djurskötare löpa. Det finns också rätt stora möjligheter i det avseendet. Man kan sålunda genom en liten enkel operation avlägsna hornämnen, medan tjurkalvarna ännu äro små. Det kanske invändes mot en sådan åtgärd, att den skulle innebära djurplågeri och att avhorningen skulle verka störande på djurens exteriör. Vad talet om djurplågeri angår vill jag framhålla, att det härvidlag ingalunda kan bli tal om dylikt. Operationen är nämligen fullständigt smärfri, då det gäller avhorning av tjurkalvar. Det andra skälet, nämligen att avhorningen skulle verka störande på djurens exteriör, blir utan betydelse, då avhorningen blivit allmänt genomförd. Mänskligt att döma är väl också en djurskötares liv mera värt än en tjurs horn,

Jordbruksutskottet, som behandlat denna motion, har ansett, att de synpunkter, som framförts i densamma, äga ett visst intresse. Utskottet konstaterar, att redan tidigare sådana här framställningar gjorts och det just från mitt hemlän, Jönköpings, av såväl RLF som länets hushållningssällskap. Då det kommit till utskottets kännedom, att frågan nu är föremål för prövning i Kungl. Maj:ts kansli, har emellertid utskottet avstyrkt bifall till motionen. Syftet med min motion har just varit att få till stånd en sådan utredning, och jag kommer därför, herr talman, att icke framställa något yrkande. Jag har i stället begärt ordet för att till vederbörande rikta en vädjan att låta utredningen verkställas så snabbt som möjligt, och jag hoppas, att den måtte utmynna i ett förslag till lagstiftning, som förhindrar att människoliv spillas i onödan. Jag vill, innan jag slutar mitt anförande, framhålla, att sedan den

Motion angående tjurarnas avhorning. (Forts.)

första framställningen i ämnet gjordes av RLF, hava icke mindre än 21 människoliv gått förlorade, något som sannolikt icke varit nödvändigt.

Herr talman! Jag har som sagt intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om sådan ändring i gällande bestämmelser, att barn under 6 års ålder få resa fritt på statens järnvägar.

Kammaren biföll utskottets hemställan; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, kammarens beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 9.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 64, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängning av bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkamarväxlar m. m.; och

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livräntor åt vissa befattningshavare och f. d. befattningshavare vid statens järnvägar.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10.50 em.

In fidem
Gunnar Britth.